

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยของนักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1-3 ผู้วิจัยได้ประมวลข้อมูล แนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดและแนวทางการวิจัยดังต่อไปนี้

1. แนวคิดทฤษฎีในการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษา
 - 1.1 แนวคิดการจัดการศึกษาที่ยึดหลักผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 1.2 แนวคิดการพัฒนาทั้งโรงเรียน
 - 1.3 แนวคิดการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
 - 1.4 แนวคิดการบริหาร โดยใช้หลักธรรมาภิบาล
 - 1.5 แนวคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์
2. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ
 - 2.1 ความหมายของรูปแบบ
 - 2.2 ประเภทของรูปแบบ
 - 2.3 คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี
 - 2.4 การพัฒนารูปแบบ
3. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอย
 - 3.1 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้เรื่องขยะมูลฝอย
 - 3.2 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้เรื่องการจัดการขยะมูลฝอย
 - 3.3 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารต่อการจัดการขยะมูลฝอย
 - 3.4 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย
 - 3.5 แนวคิดเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีมในการจัดการขยะมูลฝอย
4. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอย
5. บริบทสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยของจังหวัดมหาสารคาม
6. บริบทโรงเรียนบ้านดอนสันติ
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดทฤษฎีในการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษา

การบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็น การบริหารที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน ดังนั้นในการบริหารจึงจะต้องยึดหลักแนวคิดและทฤษฎี โดยหลักที่ จะต้องยึดมีดังต่อไปนี้

1. แนวคิดการจัดการศึกษาที่ยึดหลักผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child Center) พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 4 มาตรา 22 กำหนดว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ พัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมี ความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตาม ศักยภาพ

2. แนวคิดการพัฒนาทั้งโรงเรียน (Whole School Approach : WSA)

นงลักษณ์ วิรัชชัยและสุวิมล ว่องวานิช (2541 : 48) การพัฒนาทั้งโรงเรียน เป็นแนวคิดที่ มุ่งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ (Full participation) และมีการพัฒนาไปพร้อมๆ กัน อย่างเป็นระบบ การพัฒนาทั้งโรงเรียน มีขั้นตอนการดำเนินการ 6 ขั้นตอน ดังนี้

- 2.1 ขั้นสำรวจ (E-explore)
- 2.2 ขั้นสนทนา แลกเปลี่ยนความคิด (C-converse)
- 2.3 ขั้นการวางแผน (P-plan)
- 2.4 ขั้นลงมือปฏิบัติตามแผน (I-implement)
- 2.5 ขั้นประเมินผลการดำเนินงาน (E-evaluation)
- 2.6 ขั้นการปรับปรุงแผนงาน (R-revision)

ลักษณะสำคัญของการพัฒนาทั้งโรงเรียน คือ

1. การบูรณาการเข้าสู่ระบบงาน (Built-in) เป็นการนำเรื่องที่ต้องการนำเข้าสู่ระบบ โรงเรียนให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบงาน และภาระงานที่ทำอยู่ปกติ
2. การจัดให้ครบวงจร (Complete Cycle) โดยนำเรื่องที่ต้องการเข้าไปในขั้นตอนต่างๆ ของระบบและภาระงาน ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงานและการประเมินผล
3. การพัฒนาให้ครอบคลุมทุกส่วนของระบบโรงเรียน (Total Development) โดยให้ เรื่องที่ต้องการพัฒนา เป็นส่วนหนึ่งของทุกองค์ประกอบของโรงเรียน
4. การกำหนดปัจจัยพื้นฐาน (Basic Requirement) ที่เอื้อต่อการพัฒนา เพื่อให้เอื้ออำนวย ต่อการทำกิจกรรมของเรื่องที่ต้องการ เช่น ระบบงาน กระบวนการทำงาน บุคลากร และ โครงสร้าง ของโรงเรียนทางกายภาพ เป็นต้น

5. ส่งเสริมให้พัฒนาตนเอง (Self Development) โดยให้ฝ่ายต่างๆ และบุคลากรที่เกี่ยวข้องต้องประเมินตนเองเกี่ยวกับการดำเนินงาน และพัฒนาตนเองในเรื่องนี้อย่างต่อเนื่อง การพัฒนาอย่างต่อเนื่องดังกล่าว สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาวงจรคุณภาพของเดมมิง (Deming Cycle) คือ เป็น การบริหารอย่างมีระบบตามกระบวนการคุณภาพ PDCA ที่มี การวางแผน (Plan) ลงมือปฏิบัติ (Do) ตรวจสอบประเมินผล (Check) และกำหนดมาตรฐานและปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Act)

6. การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ (Full Participation) โดยให้ทุกฝ่ายทุกคนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเรื่องนั้นบนพื้นฐานของความเข้าใจ การยอมรับ และตระหนักในความสำคัญ การจัดการในลักษณะดังกล่าว ต้องครอบคลุมถึงการปฏิบัติงานที่เป็นองค์ประกอบหลักของงานในโรงเรียน คือ การบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมในโรงเรียน และกิจกรรมที่ทำร่วมกับชุมชน

3. แนวคิดการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-based Management: SBM)

ธนศ ขำเกิด (2545 : 149) การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน หมายถึง การกระจายอำนาจการจัดการศึกษาส่วนกลาง ไปยังสถานศึกษาโดยตรง ให้สถานศึกษามีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ มีอิสระ และมีความคล่องตัวในการตัดสินใจในการบริหารจัดการ ด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ และการบริหารทั่วไป โดยมีคณะกรรมการสถานศึกษาร่วมกันบริหารสถานศึกษา ให้เป็นไปตามความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมากที่สุด

แนวคิดหรือหลักการสำคัญของการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน มีดังนี้

3.1 การกระจายอำนาจ (Decentralization) เป็นการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปยังสถานศึกษามากที่สุด โดยมีความเชื่อว่า โรงเรียนเป็นหน่วยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาของเด็ก เป็นการบริหารแนวราบมากกว่าแนวตั้ง ตามทฤษฎีของ Y แมคเกรเกอร์ ที่มองคนในแง่ดี เห็นว่าธรรมชาติของคนชอบทำงาน มีความรับผิดชอบและใฝ่ดี จึงมอบอำนาจความไว้วางใจให้บริหารด้วยตนเอง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีความยุ่งยากและเพิ่มปัญหามากขึ้นตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นการกระจายอำนาจให้โรงเรียน จะทำให้สมาชิกในโรงเรียนมีส่วนร่วม โรงเรียนมีพลังอำนาจ และมีความรับผิดชอบในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเองให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.2 การมีส่วนร่วมและร่วมคิดร่วมทำ (Participation and Collaboration) คือการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้เสีย มีส่วนร่วมในการบริหาร ตัดสินใจและร่วมจัดการศึกษา ทั้งครูผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน ตัวแทนศิษย์เก่า และตัวแทนนักเรียน เพราะการที่บุคคลมีส่วนร่วมจะก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและรับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพมากขึ้น

3.3 การบริหารตนเอง (Self-managing) โดยโรงเรียนจะมีอิสระในการบริหารจัดการ คิดเอง ทำเอง แก้ปัญหาเอง โดยมีความเชื่อว่าวิธีการทำงานให้บรรลุเป้าหมายนั้นทำได้หลายวิธี ซึ่งหน่วยงานกลางทำหน้าที่เพียงกำหนดนโยบายและเป้าหมาย แล้วมอบความไว้วางใจให้หน่วยปฏิบัติ สถานศึกษาสามารถบริหารด้วยตนเอง ซึ่งอาจดำเนินการได้หลากหลายแนวทาง ด้วยวิธีการที่ต่างกัันตาม ความพร้อมและสถานการณ์ของแต่ละโรงเรียน ที่เรียกว่าเอกภาพในนโยบาย แต่หลากหลายในวิธีปฏิบัติ

3.4 การตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) เป็นความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Accountability) ที่ยึดหลักว่า ส่วนกลางมีหน้าที่กำหนดนโยบายและควบคุมมาตรฐาน มีหน่วยงานที่ตรวจสอบคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานและนโยบายของชาติ

4. แนวคิดการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นการบริหารจัดการที่ดี ยึดหลักคุณธรรม โปร่งใส สนองประโยชน์ต่อองค์กร ชุมชน และประเทศชาติเป็นที่ตั้ง รวมทั้งหลักการสร้างอุปนิสัยเรื่อง Think Win-Win ที่มีข้อตกลงแบบ ชนะ-ชนะ ที่ต้องเกื้อกูลกัน อย่างจริงใจ ทุกคนได้ประโยชน์ ไม่ทำให้ใครเสียหาย ซึ่งประกอบด้วย

4.1 หลักการริเริ่ม (Principle of Human Initiative) ความหลากหลายและความซับซ้อนของกิจกรรมการศึกษาจำเป็นต้องอาศัยการริเริ่ม และความคิดสร้างสรรค์ของสมาชิกในโรงเรียน ในการปฏิบัติหน้าที่และการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

4.2 หลักดุลยภาพ (Principle of Equilibrator) มีวิธีการหรือแนวทางหลากหลายที่จะนำมาใช้ดำเนินการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา การยืดหยุ่น (Flexibility) เป็นเรื่องสำคัญ โรงเรียนมีความชอบธรรมเต็มที่ที่จะขับเคลื่อน พัฒนา และดำเนินงานด้วยยุทธศาสตร์ของตนเองในการจัดการเรียนการสอน บริหารจัดการโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นพลังสร้างคุณภาพการศึกษาและพัฒนาโรงเรียน

5. แนวคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management)

วชิราพร อัจฉริยโกศล และคณะ (2550 : 214) ปัจจุบัน โลกเปลี่ยนผ่าน (Transformation) จากเศรษฐกิจอุตสาหกรรม (Industrial Economy) มาสู่เศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Economy) ทรัพยากรมนุษย์ที่มีการศึกษาและทักษะ จะเป็นสินทรัพย์ที่มีคุณค่าที่สุด การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญมาก เพราะทรัพยากรมนุษย์เป็นตัวกลางในการสร้างและการกระจายความรู้ไปสู่การพัฒนา

ธงชัย สันติวงษ์ (2543 : 21-22) ได้กล่าวถึงลักษณะของงานบริหารจัดการไว้ 3 ด้าน คือ 1) ด้านผู้นำหรือหัวหน้างาน ซึ่งหมายถึงผู้นำในองค์กร 2) ด้านภารกิจหรือสิ่งที่ต้องทำ ซึ่งหมายถึงการจัดระเบียบทรัพยากรต่างๆ ในองค์กรและการประสานกิจกรรมต่างๆ เข้าด้วยกัน และ 3) ด้าน

ความรับผิดชอบ ซึ่งหมายถึงการทำให้งานต่างๆสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยจะต้องอาศัยบุคคลต่างๆในองค์กร

ยุทธศาสตร์ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษา (Strategic Human Resources Management in School)

มณี พิมพ์บรรยงค์ (2548 : 28-30) สถานศึกษาเป็นองค์กรสำคัญที่ต้องอาศัยทรัพยากรมนุษย์เป็นกลไกสำคัญในการปฏิบัติงาน มีแนวคิดที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. การบริหารงานบุคคล (Personal Management) คือ การจัดการเกี่ยวกับคน เป็นหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาโดยตรง เป็นการบริหารคนให้ทำงาน เพื่อประโยชน์ขององค์กรและตัวบุคคล
2. การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) เป็นการผนึกกำลังหรือ บูรณาการในลักษณะของความเป็นผู้นำ ผู้บริหาร และการจัดการ ให้คน ได้ทำงาน เพื่อประโยชน์ขององค์กร และตัวบุคคลด้วย

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษา มีหลักในการบริหารดังนี้

1. รับสมัครบุคคลเข้าทำงาน ฝึกอบรม และเสนอเงื่อนไขเพื่อจูงใจ ให้ทำงาน
2. ให้ความสำคัญต่อผู้ร่วมงาน และบุคลากรในสถานศึกษา ในผลงานที่ทำ
3. พัฒนาบทบาทของผู้ร่วมงาน บุคลากรในสถานศึกษา เพื่อให้โรงเรียนดีเด่น

ด้านการเรียนการสอน

4. สนับสนุนการพัฒนาผู้นำการบริหารและการพัฒนาอาชีพอย่างจริงจัง
5. การบริหารงาน มีการให้กำลังใจผู้ร่วมงาน และบุคลากรในสถานศึกษาที่ปฏิบัติงาน

ได้ผลตามวัตถุประสงค์

กล่าวโดยสรุป หลักในการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาเป็นหลักที่ผู้บริหารนำไปใช้ในการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนซึ่งประกอบด้วย หลักของการยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ หลักของการพัฒนาทั้ง โรงเรียน หลักของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การยึดหลักธรรมาภิบาล และหลักของการบริหารทรัพยากรมนุษย์

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

รูปแบบ (Model) เป็นคำที่ใช้เพื่อสื่อความหมายหลายอย่าง ซึ่งส่วนใหญ่มักหมายถึงสิ่งที่เป็นต้นแบบอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่นรูปแบบจำลองสิ่งก่อสร้าง รูปแบบจำลองการพัฒนาด้านต่างๆ เป็นต้น

1. ความหมายของรูปแบบ

นักวิชาการและผู้รู้ได้ให้ความหมายของรูปแบบเอาไว้หลายลักษณะ เช่น

กรู๊ด (Good. 1973) รูปแบบหมายถึงแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้าง หรือทำซ้ำ หรือเพื่อการเลียนแบบ เป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลักการหรือแนวคิด โดยมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

นาคเลอร์ (Nadler. 1980 : 72-90) กล่าวว่า รูปแบบ คือการจำลองความจริงของปรากฏการณ์ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่มีความสัมพันธ์องค์ประกอบที่เป็นกระบวนการของปรากฏการณ์นั้นๆ ให้ง่ายขึ้น

เฮร์ดเซอร์ (Hausser. 1980 : 132-161) รูปแบบเป็นสิ่งที่ออกแบบมาเพื่อแสดงถึงองค์ประกอบและกระบวนการตรวจสอบความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ในเชิงทฤษฎีกับปรากฏการณ์จริง

พจนานุกรม Contemporary English ของ Longman (1981 : 668) ได้ให้ความหมายไว้ว่า รูปแบบ หมายถึงสิ่งที่เป็นแบบย่อส่วนของจริงซึ่งเท่ากับแบบจำลอง หรือหมายถึงสิ่งที่คนนำมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินการบางสิ่ง เช่นครูดนแบบ

คีฟวีล (Keeves. 1988 : 559) ได้กล่าวถึงความหมายของรูปแบบว่า เป็นสิ่งที่แสดงถึงโครงสร้างของความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ ในเชิงความสัมพันธ์ หรือเป็นเหตุเป็นผลเพื่อช่วยให้เข้าใจข้อเท็จจริงในเรื่องนั้นๆ โดยเฉพาะ

บุญชม ศรีสะอาด (2533 : 19) ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่า เป็นโครงสร้างที่แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่มีในปรากฏการณ์ทางธรรมชาติหรือในระบบต่างๆ

เยาวดี วิบูลย์ศรี(2536 : 25) ได้กล่าวว่า รูปแบบคือ แบบจำลองในลักษณะเลียนแบบ หรือเป็นตัวแบบที่ใช้เป็นแบบอย่าง แผนผัง หรือแบบแผนของการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง ต่อเนื่องด้วยความสัมพันธ์เชิงระบบ

เสรี ชัดแย้ม(2538 : 3) ได้กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึงรูปแบบของจริง รูปแบบที่เป็นแบบอย่างและแบบจำลองที่เหมือนของจริงทุกอย่าง แต่จะมีขนาดเล็กหรือใหญ่กว่าปกติ

ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์(2540 : 21-23) ได้กล่าวว่า รูปแบบหมายถึงชุดของทฤษฎีที่ผ่านการทดสอบความเที่ยงตรง ความน่าเชื่อถือ โดยสามารถระบุและพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยวิธีการทางคณิตศาสตร์หรือทางสถิติได้ด้วย

อุทัย บุญประเสริฐ(2546 : 31) ได้กล่าวว่า รูปแบบหมายถึงสิ่งที่แสดงโครงสร้างความสัมพันธ์ของสัมพันธ์กันระหว่างองค์ประกอบที่สำคัญในเชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยให้เข้าใจในข้อเท็จจริงในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะ

ทิสนา แคมมณี (2551 : 1) ได้กล่าวว่า รูปแบบหมายถึงตัวแทนที่สร้างขึ้นเพื่ออธิบายพฤติกรรมของลักษณะบางประการในสิ่งที่ป็นจริงอย่างหนึ่ง หรือเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการแสวงหาความรู้

กล่าวโดยสรุป รูปแบบ หมายถึงแบบแผน แผนงาน วิธีการ แนวทางที่คิดขึ้นอย่างเป็นระบบ หรือเป็นเครื่องมือในการดำเนินกิจกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในโรงเรียน

2. ประเภทของรูปแบบ

บาร์โด และฮาร์ดแมน (Bardo and Hartman. 1982 : 70-72) นักนิเวศวิทยาคนสำคัญได้แบ่งประเภทของรูปแบบด้วยการอธิบายลักษณะจากลักษณะของเมืองออกเป็น 2 อย่างได้แก่

1. รูปแบบที่อธิบายโดยลักษณะพื้นที่ ซึ่งรูปแบบที่ใช้ในการอธิบายโดยพื้นที่นั้นมีจุดมุ่งหมายในการบรรยายลักษณะของเมืองว่ามีลักษณะเช่นไร เช่น Concentric Zone Model และ Social Area Analysis Model เป็นต้น

2. รูปแบบที่อธิบายโดยลักษณะของประชากรเมือง เป็นรูปแบบที่เสนอแนวคิดในการอธิบายเกี่ยวกับลักษณะของประชากรเมืองต่าง ๆ เช่น Residential Segregation Model เป็นต้น

คีฟวีส (Keeves. 1988) ได้แบ่งรูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ ออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. รูปแบบเชิงเทียบเคียง (Analogue Model) เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม เช่น รูปแบบในการทำนายจำนวนนักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน ซึ่งอนุมานแนวคิดมาจากการเปิดน้ำเข้าและปล่อยน้ำออกจากถัง นักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบเปรียบเทียบกับน้ำที่ไหลเข้าถัง นักเรียนที่ออกจากระบบเปรียบเทียบกับน้ำที่ไหลออกจากถัง ดังนั้นนักเรียนที่คงอยู่ในระบบจึงเท่ากับนักเรียนที่เข้าสู่ระบบลบด้วยนักเรียนที่ออกจากระบบ เป็นต้น

2. รูปแบบเชิงข้อความ (Semantic Model) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็น โครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น ๆ

3. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ รูปแบบประเภทนี้นิยมใช้กันทั้งในสาขาจิตวิทยาและศึกษาศาสตร์ รวมทั้งการบริหารการศึกษาด้วย

4. รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Model) เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า การวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) และหลักการสร้าง Semantic Model โดยการนำเอาตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เช่น The Standard Deprivation Model ซึ่งเป็นรูปแบบที่

แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบิดา มารดา สภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่บ้าน และระดับสติปัญญาของเด็ก เป็นต้น

ศิริชัย กาญจนวาสี (2546 : 82) ได้แบ่งประเภทของรูปแบบออกเป็น 3 ลักษณะ

ประกอบด้วย

1. รูปแบบเชิงบรรยาย ซึ่งระบุถึงหลักการหรือตัวแปรในการนำเสนอโดยคำบรรยาย
2. รูปแบบเชิงรูปภาพ เป็นการนำเสนอโดยใช้รูปภาพ หรือสัญลักษณ์จำลองแสดงถึงแนวคิด หลักการหรือตัวแปรที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน
3. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ เป็นการนำเสนอโดยใช้สัญลักษณ์แทนความคิด หลักการหรือตัวแปร และใช้ฟังก์ชันคณิตศาสตร์เชื่อมโยงความสัมพันธ์ ระหว่างแนวคิด หลักการ หรือตัวแปรเหล่านั้น

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบ Causal Model ซึ่งเป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านความรู้เรื่องขยะมูลฝอย ความรู้เรื่องการจัดการขยะมูลฝอย ปัจจัยด้านการสื่อสาร ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม และปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม กับพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยของนักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1-3

3. คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี

คีฟวีต (Keeves. 1988 : 560) รูปแบบที่ดีและใช้ประโยชน์ได้ ควรมีข้อกำหนดอยู่ 4 ประการ คือ

1. รูปแบบ ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกันแบบรวม ๆ
2. รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้น
3. รูปแบบ ควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา
4. รูปแบบ ควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา

4. การพัฒนารูปแบบ

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบพบว่า การพัฒนารูปแบบนั้นมีหลายรูปแบบ ซึ่งรูปแบบของแต่ละคนมีกระบวนการขั้นตอนที่แตกต่างกันแต่โดยทั่วไปแล้วมักจะมี 2 ขั้นตอน คือ

1. การสร้างรูปแบบ (Construct)
2. การหาความเที่ยงตรง (Validity) ของรูปแบบ

ตัวอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ ได้แก่

1. การพัฒนารูปซึ่งเป็นรูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์ของ (บุญชม ศรีสะอาด. 2535 : 13) ซึ่งได้แบ่งการดำเนินการออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1.1 การพัฒนารูปแบบ

1.2 นำรูปแบบไปทดสอบและประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. การพัฒนารูปแบบตามแนวทางการศึกษาของ (รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ. 2548 : 92-93)

ได้แบ่งการดำเนินการออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ

2.1 การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการ

2.2 เป็นการสร้างรูปแบบจำลองเพื่อสร้างรูปแบบ

2.3 เป็นการพัฒนารูปแบบ

2.4 การวิเคราะห์หาความเหมาะสมของรูปแบบ

2.5 การสรุปและนำเสนอรูปแบบ

3. การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียน โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน(สมุทร ชำนาญ.

2546) แบ่งการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

3.1 การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎี

3.2 การสร้างรูปแบบจำลองเพื่อสร้างรูปแบบ

3.3 การพัฒนารูปแบบ

3.4 การตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ

กล่าวโดยสรุปว่า การพัฒนารูปแบบหมายถึง กระบวนการหรือขั้นตอนในการนำรูปแบบไป

จัดกระทำในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เพื่อให้ได้รูปแบบที่ดี มีคุณภาพและเชื่อมั่นได้ โดยไม่มีข้อจำกัด

หรือข้อกำหนดที่ตายตัวว่าจะต้องทำกี่ขั้นตอน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดการพัฒนารูปแบบ

ซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยของนักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่

4-6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1-3 จำนวน 5 ขั้นตอน ซึ่ง

ประกอบด้วย

1. การศึกษาเอกสารงานวิจัย แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤติกรรมใน

การจัดการขยะมูลฝอยของนักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1-3

2. สร้างรูปแบบจำลองเพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอย

ของนักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

มหาสารคาม เขต 1-3

3. พัฒนารูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยกระบวนการ

Workshop

4. ตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ
5. สรุปและนำไปใช้กับกลุ่มทดลองแล้วจัดทำเป็นรายงานผลการวิจัยต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอย

1. แนวคิดและความรู้เรื่องขยะมูลฝอย

ความรู้เป็นทรัพย์สินประเสริฐ ความรู้เกิดจากการศึกษาค้นคว้า ความรู้เกิดจากประสบการณ์ ซึ่งจากการศึกษาค้นคว้า เอกสาร งานวิจัย และตำรา พบว่ามีผู้รู้และนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงความหมายของความรู้ (Knowledge) ไว้มากมาย ดังนี้

กฐิต (Good. 1973 : 71) กล่าวว่า ความรู้เป็นข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ และรายละเอียดต่างๆ ที่มนุษย์ได้รับและเก็บรวบรวมสะสมไว้

เวปสเตอร์ ดิชันนารี (Webster Dictionary. 1977 : 435) ได้กล่าวว่า ความรู้ หมายถึง ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ และโครงสร้างที่เกิดขึ้นจากการศึกษาค้นคว้า หรือเป็นความรู้ที่เกี่ยวกับสถานที่ สิ่งของหรือบุคคล ซึ่งได้จากการสังเกตประสบการณ์ หรือจากรายงาน โดยการรับรู้ข้อเท็จจริงเหล่านี้ต้องชัดเจนและต้องอาศัยเวลา

ประภาพัญญ์ สุวรรณ (2526 : 77) กล่าวว่า ความรู้เป็นพฤติกรรมขั้นต้น ซึ่งผู้เรียนเพียงแต่จำได้ อาจจะโดยการนึกได้ หรือโดยการมองเห็น ได้ยิน เช่น ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี โครงสร้าง วิธีแก้ปัญหา กฎต่างๆ เหล่านี้เป็นต้น

บุญชม ศรีสะอาด (2537: 20) ความรู้ หมายถึง ความสามารถของสมองในอันที่รับและทรงไว้ซึ่งเรื่องราวต่างๆ

สุตา เฮนรี และ คณะ (2539 : 130) ได้กล่าวว่า ความรู้เป็นเรื่องของการจำได้ การระลึกได้โดยไม่จำเป็นต้องใช้ความคิดที่ซับซ้อน หรือใช้ความสามารถของสมอง แต่ความเข้าใจ (Comprehension) จำเป็นต้องใช้ความสามารถของสมองเพื่อให้เกิดทักษะในการสื่อความหมายในด้านต่างๆ เช่น การใช้ปากเปล่า ข้อเขียน ภาษาหรือการใช้สัญลักษณ์ ซึ่งความเข้าใจจะเกิดขึ้นหลังจากที่บุคคลได้รับข่าวสารต่างๆ ด้วยการฟัง การเห็น การได้ยิน หรือการเขียน

วิชัย วงศ์ใหญ่ (2544 : 130) กล่าวว่า ความรู้ คือ การรับรู้ข้อเท็จจริง ความจริง กฎเกณฑ์ และข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการศึกษา จาการรายงาน ความรู้เป็นพฤติกรรมเบื้องต้นที่ผู้เรียนสามารถจำได้ ระลึกได้ โดยการมองเห็น การได้ยิน

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 232) ความรู้ หมายถึง สิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้า หรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะหรือสิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยินได้เห็น ได้ฟัง การคิดหรือการปฏิบัติ

สุภศักดิ์ เมืองพรหม (2551 : 38) ได้กล่าวถึงความหมายของความรู้ที่สอดคล้องกันว่า ความรู้ คือข้อเท็จจริงต่างๆที่มนุษย์ได้รับจากประสบการณ์ การค้นคว้า ศึกษา สังเกต และจากการเรียนรู้หลายวิธี โดยอาศัยความสามารถและทักษะทางสติปัญญา

กล่าวโดยสรุป ความรู้ หมายถึงข้อเท็จจริงต่างๆที่นักเรียน ได้ยิน ได้เห็นและได้รับจากประสบการณ์ การศึกษาค้นคว้า การสังเกต การจำ การระลึกได้ และสามารถที่จะนำไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมิน ได้ โดยอาศัยความสามารถและทักษะทางด้านสติปัญญา ในการที่จะจัดการขยะมูลฝอยในโรงเรียน

ในเรื่องของขยะมูลฝอยได้มีผู้รู้ นักวิชาการและหน่วยงาน องค์กรต่างๆได้กล่าวถึงความหมายของขยะมูลฝอย ประเภทของขยะมูลฝอย แหล่งกำเนิดของขยะมูลฝอยเอาไว้มากมาย ดังต่อไปนี้

1. ความหมายของขยะมูลฝอย

จากการศึกษา ค้นคว้าเอกสาร ตำราและงานวิจัย ได้มีผู้รู้และนักวิชาการหลายท่านที่ได้ให้ความหมายของขยะมูลฝอยเอาไว้มากมาย เช่น

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2531: 361) ได้ให้ความหมายของขยะมูลฝอยว่า หมายถึง บรรดาสิ่งของที่ไม่ต้องการใช้แล้ว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นของแข็งจะเน่าเปื่อยได้หรือไม่ก็ตามรวมตลอดถึง เถ้า ซากสัตว์ มูลสัตว์ ฟันละอองเศษวัสดุที่ทิ้งแล้วจากบ้านเรือน อาคาร ที่พักอาศัย สถานที่ต่างๆ รวมถึงสถานที่สาธารณะ ตลาด และโรงงานอุตสาหกรรม ยกเว้นอุจจาระและปัสสาวะของมนุษย์ซึ่งเป็นสิ่งปฏิกูลที่ต้องการเก็บและการกำจัดที่แตกต่างไป

พระราชบัญญัติสาธารณสุข (2535 : 3) หมายถึง กระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า ถูพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร เถ้า มูลสัตว์ รวมตลอดถึงสิ่งอื่นสิ่งใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์ หรือที่อื่น

มีชัย วรสายัณห์ (2535 : 138) กล่าวว่า ขยะมูลฝอย หมายถึงบรรดาสิ่งต่าง ๆที่คนไม่ต้องการและทิ้งไป ทั้งนี้รวมถึง เศษอาหาร เศษผ้า มูลสัตว์ ซากสัตว์ เถ้าฟันละอองเศษวัสดุสิ่งของที่เก็บกวาดจากเคหะสถาน อาคาร ถนน สถานที่เลี้ยงสัตว์

อำนาจ เจริญศิลป์ (2543: 246) กล่าวว่า ขยะมูลฝอยหมายถึง เศษของเหลือทิ้งจากกระบวนการผลิตและการใช้สอยของมนุษย์ ขยะมูลฝอยมีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามแหล่งที่

ก่อให้เกิดขยะนั้น ๆ เช่น ขยะจากบ้านเรือนและที่พักอาศัยจะมีลักษณะเป็นเศษอาหารที่เหลือจากการหุงต้ม เศษผ้าและเศษของที่ไม่ใช่แล้วเป็นต้น

ยุพดี เสตพรธ (2544: 351) กล่าวว่า ขยะมูลฝอย หมายถึง เศษสิ่งของที่ไม่ต้องการแล้ว สิ่งของที่ชำรุดเสียหายใช้ไม่ได้หรือเสื่อมคุณภาพต้องกำจัดทำลาย ได้แก่ เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร ขวดแก้ว กระจัง ฝาพลาสติก ซากสัตว์ เป็นต้น

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 166) ได้ให้ความหมายของขยะว่า ขยะ หมายถึง หยากเยื่อ มูลฝอย และให้ความหมายของคำว่า “มูลฝอย” หมายถึง เศษสิ่งของทิ้งแล้ว

สรศักดิ์ แสงเพชร (2550 : 14) ได้กล่าวว่า ขยะมูลฝอย หมายถึง บรรดาสิ่งต่าง ๆ ที่คนไม่ต้องการและทิ้งไปทั้งนี้รวมถึง เศษอาหาร เศษผ้า มูลสัตว์ ซากสัตว์ ภาชนะพลาสติก เศษวัสดุ สิ่งของที่เก็บกวาดจากเคหะสถาน อาคาร ถนน และสถานที่เลี้ยงสัตว์ ซึ่งเกิดขึ้นจากกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2552 : 3) ขยะมูลฝอย หมายถึง ของเหลือทิ้งจากการใช้สอยของมนุษย์หรือจากขบวนการผลิตจากกิจกรรมภาคอุตสาหกรรมและการเกษตรกรรม

กรมควบคุมมลพิษ (2553 : 2) ได้ให้ความหมายของขยะมูลฝอย (Solid Waste) ว่า หมายถึง เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า เศษวัสดุ ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร ภาชนะบรรจุ ภาชนะบรรจุหรือสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาดที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น และหมายความรวมถึงมูลฝอยติดเชื้อ มูลฝอยที่เป็นพิษ หรืออันตรายจากชุมชนหรือครัวเรือน ซึ่งสอดคล้องกับทุกคนที่ได้กล่าวมา

กล่าวโดยสรุป ขยะมูลฝอย หมายถึง บรรดาเศษสิ่งของต่างๆที่ไม่ต้องการใช้และทิ้งไป โดยเนื่องมาจากการชำรุด แตกหักหรือเสื่อมสภาพใช้การไม่ได้ รวมถึงพวกเศษวัสดุต่างๆ เช่น เศษผ้า เศษอาหาร เศษกระดาษ ใบไม้ ถุงพลาสติก เศษแก้ว เศษโลหะ ซากพืชซากสัตว์ ตลอดจนฝุ่นละออง เป็นต้น ยกเว้นอุจจาระและปัสสาวะของมนุษย์ซึ่งเป็นสิ่งปฏิกูลที่ต้องการเก็บและกำจัดที่แตกต่างไป

2. ประเภทของขยะมูลฝอย

ชัยพล ทรงสุนทรวงศ์ (2546 : 161) ได้แบ่งประเภทของขยะมูลฝอยไว้ 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. มูลฝอยทั่วไป แยกเป็น

1.1 มูลฝอยเปียก ได้แก่ พวกเศษอาหาร เศษพืชผักผลไม้ อินทรีย์วัตถุที่สามารถย่อยสลาย ง่ายเปื่อยง่าย มูลฝอยเหล่านี้มีความชื้นสูงและสั่นคลอนเหม็นได้รวดเร็ว

1.2 มูลฝอยแห้ง ได้แก่ พวกเศษกระดาษ เศษผ้า แก้ว โลหะ ไม้ พลาสติก ยาง มูลฝอยประเภทนี้จะมีทั้งที่เผาไหม้ได้และเผาไหม้ไม่ได้ มูลฝอยแห้งเป็นมูลฝอยที่สามารถเลือกวัสดุที่ยังมีประโยชน์กลับมาใช้ได้อีก โดยทำการคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้งที่จะช่วยลดปริมาณมูลฝอยที่จะต้องทำลายได้

2. มูลฝอยอันตราย ได้แก่ ของเสียที่เป็นพิษมีฤทธิ์กัดกร่อนและระเบิดได้ง่าย ต้องใช้กรรมวิธีในการทำลาย เนื่องจากเป็นวัตถุที่มีอันตราย เช่น ถ่านไฟฉาย สารฆ่าแมลงกระป๋องสเปรย์ฉีดผม แบตเตอรี่รถยนต์ หลอดไฟฟลูออเรสเซนต์ เป็นต้น

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2552: 4) ซึ่งได้แบ่งประเภทของขยะมูลฝอยออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ขยะย่อยสลายได้ เช่น เศษผัก เศษอาหารและเปลือกผลไม้ สามารถนำไปหมักทำปุ๋ยได้ ซึ่งจากปริมาณขยะมูลฝอยทั้งหมดมีอยู่ประมาณ 64 %
2. ขยะรีไซเคิลหรือขยะที่สามารถนำไปขายได้ เช่น แก้ว กระดาษ พลาสติก โลหะ อโลหะ ซึ่งจากปริมาณขยะมูลฝอยทั้งหมดมีอยู่ประมาณ 30 %
3. ขยะทั่วไป เป็นขยะที่ย่อยสลายยากและไม่คุ้มค่าในการนำไปรีไซเคิล เช่น ของบะหมี่สำเร็จรูป เปลือกลูกอม ถุงขนม ถุงพลาสติกเปื้อนอาหาร ซึ่งจากปริมาณขยะมูลฝอยทั้งหมดมีอยู่ประมาณ 3 %

4. ขยะพิษ หรือขยะมีพิษที่ต้องเก็บรวบรวมแล้วนำไปกำจัดอย่างถูกวิธี เช่น ฆ่าแมลง หลอดไฟ ยาหมดอายุ ถ่านไฟฉาย ซึ่งจากปริมาณขยะมูลฝอยทั้งหมดมีอยู่ประมาณ 3 %

กรมควบคุมมลพิษ (2553 : 4-6) ได้แบ่งประเภทขยะมูลฝอยออกเป็น 4 ประเภท ตามความยากง่ายของการย่อยสลาย หรือ การเนาเปื้อนและความเป็นพิษ ดังนี้

ประเภทที่ 1 คือ ขยะย่อยสลายหรือมูลฝอยย่อยสลาย หมายถึง ขยะที่เน่าเสียและย่อยสลายได้เร็ว สามารถนำมาหมักทำปุ๋ยได้ เช่น เศษผัก เปลือกผลไม้ เศษอาหาร ใบไม้ เศษเนื้อสัตว์ เป็นต้น แต่ไม่รวมถึงซากหรือเศษของพืช ผักผลไม้ หรือสัตว์ที่เกิดจากการทดลองในห้องปฏิบัติการ เป็นต้น

ประเภทที่ 2 คือ ขยะรีไซเคิล หรือมูลฝอยที่ยังใช้ได้ หมายถึง ของเสียบรรจุภัณฑ์ หรือวัสดุเหลือใช้ ซึ่งสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้ เช่น แก้ว กระดาษ กระป๋องเครื่องดื่ม เศษพลาสติก เศษโลหะ อลูมิเนียม ยางรถยนต์ ก่อสร้างเครื่องดื่มแบบ UHT เป็นต้น

ประเภทที่ 3 คือ ขยะทั่วไปหรือมูลฝอยทั่วไป หมายถึง ขยะประเภทอื่นนอกเหนือจากขยะย่อยสลาย ขยะรีไซเคิลและขยะอันตราย มีลักษณะที่ย่อยสลายยาก และไม่คุ้มค่าสำหรับการนำกลับมาใช้ใหม่ เช่น ห่อพลาสติกใส่ขนม ถุงพลาสติกบรรจุผงซักฟอก พลาสติกห่อลูกอม ของบะหมี่

กิ่งสำเร็จรูปถุงพลาสติกเบื่อนเศษอาหาร โฟมเบื่อนอาหาร ฟอยล์เบื่อนอาหาร ซองหรือถุงพลาสติก สำหรับบรรจุเครื่องอุปโภคด้วยวิธีรีดความร้อน เป็นต้น

ประเภทที่ 4 คือ ขยะอันตราย หรือมูลฝอยอันตราย หมายถึงมูลฝอยที่ปนเบื่อนหรือองค์ประกอบของวัตถุอันตรายชนิดต่างๆ เช่น วัตถุระเบิดได้ วัตถุไวไฟ วัตถุออกไซด์และวัตถุเปอร์ออกไซด์ วัตถุมีพิษ วัตถุที่ทำให้เกิดโรค วัตถุกัมมันตรังสี วัตถุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม วัตถุกัดกร่อน วัตถุที่ก่อให้เกิดการระคายเคือง และวัตถุอย่างอื่นที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรืออาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืชหรือทรัพย์สิน เช่น หลอดฟลูออเรสเซนต์ ถ่านไฟฉายหรือแบตเตอรี่ โทรศัพท์เคลื่อนที่ ภาชนะที่ใช้บรรจุสารกำจัดแมลงหรือวัชพืช กระป๋องสเปรย์บรรจุสีหรือสารเคมี เป็นต้น

3. แหล่งกำเนิดของขยะมูลฝอยโดยทั่วไป

จากการศึกษา ค้นคว้าเอกสารและงานวิจัย พบว่าแหล่งกำเนิดของขยะมูลฝอยมีอยู่มากมายหลายลักษณะ โดยมีผู้รู้และนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงแหล่งกำเนิดเอาไว้ ดังนี้

พัฒนา มูลพฤกษ์ (2541: 239-242) ได้กล่าวถึงแหล่งกำเนิดของขยะมูลฝอยไว้ดังนี้

1. มูลฝอยจากบ้านพักอาศัย (Residential Waste) เป็นมูลฝอยที่เกิดจากกิจกรรมการดำรงชีพของคนที่พักอาศัยในบ้านพักอาศัย หรืออาคารชุด หรืออพาร์ทเมนท์ ซึ่งได้แก่ เศษอาหารเศษพืชผัก ขวดพลาสติก ใบไม้ใบหญ้า ภาชนะหรืออุปกรณ์ที่ชำรุดหรือเสื่อมคุณภาพ เพอร์นิเจอร์เก่าที่ชำรุด เศษแก้ว ฯลฯ
2. มูลฝอยจากธุรกิจการค้า (Commercial Waste) หมายถึง มูลฝอยที่มาจากสถานที่ที่มีการประกอบกิจการค้าขายส่ง ขายปลีก หรือการบริการทางการค้าต่าง ๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าจะเป็นการค้าประเภทใด ได้แก่ อาคารสำนักงาน (Office Building) ตลาด ร้านอาหาร ร้านขายของชำ ร้านขายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร โรงแรม โรงมหรสพ หรือโกดังเก็บสินค้า ซึ่งมักจะมีภาชนะเก็บมูลฝอยเป็นของตนเอง มูลฝอยที่เกิดขึ้นอาจมีเศษอาหาร เศษแก้ว พลาสติก เศษวัสดุสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ หรืออาจมีของเสียอันตราย
3. มูลฝอยจากการเกษตร (Agricultural Waste) แหล่งมูลฝอยที่สำคัญมาจากกิจกรรมการเพาะปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ มูลฝอยจากแหล่งดังกล่าวมักประกอบด้วยมูลสัตว์ เศษหญ้า เศษพืชผัก ภาชนะบรรจุยาปราบศัตรูพืช เป็นต้น ในอดีตของเสียจากการเกษตรเหล่านี้ส่วนใหญ่ (ยกเว้นภาชนะบรรจุยาปราบศัตรูพืช) มักถูกนำไปโถกกลบลงพื้นที่ที่จะทำการเพาะปลูก ซึ่งถือเป็นการหมุนเวียนเอาของเสียที่เกิดขึ้นนากลับมาใช้ประโยชน์ แต่ในปัจจุบันนี้ได้มีการผลิตปุ๋ยโดยตรง ทำให้มีการนำเอาปุ๋ยเคมีมาใช้แทน ปัญหาขยะถุงพลาสติกและอื่นๆจึงตามมาด้วย
4. มูลฝอยจากการพักผ่อนหย่อนใจ (Recreational Waste) มูลฝอยจากสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ หรือสถานที่ท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นแหล่งธรรมชาติ ได้แก่ ชายหาดต่าง ๆ เขื่อน อ่าง

เก็บน้ำ ทะเลสาบ สระว่ายน้ำ หรืออาจจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งศิลปกรรม ได้แก่ โบราณสถานต่าง ๆ เช่น พิพิธภัณฑสถาน วัดวาอาราม เป็นต้น กิจกรรมในการพักผ่อนมักจะมีการรับประทานอาหาร เครื่องดื่ม ของว่างต่าง ๆ ซึ่งมักจะทำให้เกิดมูลฝอย

5. มูลฝอยจากโรงพยาบาล (Hospital Waste) มูลฝอยจากโรงพยาบาลมักถูกจัดไว้ในกลุ่มของมูลฝอยอันตราย เพราะอาจทำให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมได้หลายประการ โดยเฉพาะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์และแพร่กระจายของเชื้อโรค ดังนั้นจึงควรแยกออกจากมูลฝอยที่มาจากแหล่งอื่น ๆ

6. มูลฝอยจากโรงงานอุตสาหกรรม (Industrial Waste) มูลฝอยจากโรงงานอุตสาหกรรมมักจะมีคุณสมบัติต่างกันขึ้นอยู่กับกระบวนการผลิตของอุตสาหกรรมนั้นๆ เช่น ประเภทกระดาษแข็งกล่องกระดาษ ขี้เถ้า ของเสียอันตราย เป็นต้น

สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2542 : 44-46) ได้แบ่งแหล่งกำเนิดของขยะมูลฝอยไว้ 4 แหล่งใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ขยะมูลฝอยจากอุตสาหกรรม แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ขยะมูลฝอยอันตรายและขยะมูลฝอยทั่วไป ปัญหาการกำจัดขยะมูลฝอยจากอุตสาหกรรมในปัจจุบันที่ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างมาก คือ การจัดการและกำจัดขยะมูลฝอยอันตราย ซึ่งพบว่าประสิทธิภาพการกำจัดขยะมูลฝอยอันตรายจากระบบอุตสาหกรรม 73 % ของขยะอันตรายทั่วประเทศ ขยะมูลฝอยจากอุตสาหกรรมเหล่านี้ยังไม่มีจัดการที่เหมาะสม โดยผู้ประกอบการมักจะทิ้งกระจายอยู่ตามสิ่งแวดล้อมหรือทิ้งร่วมกับขยะมูลฝอยชุมชน

2. ขยะมูลฝอยจาก โรงพยาบาลและสถานศึกษาวิจัย เป็นขยะของเสียอันตราย เช่น วัสดุที่ใช้รักษาพยาบาล เศษอวัยวะจากผู้ป่วย สารเคมี และรวมทั้งของเสียที่ปนเปื้อนสารกัมมันตรังสี สิ่งเหล่านี้ได้ถูกทิ้งสู่สิ่งแวดล้อมโดยปะปนกับมูลฝอย สิ่งปฏิกูลจากชุมชน ซึ่งเป็นการเพิ่มความเสี่ยงในการแพร่กระจายของเชื้อโรคและสารอันตรายสู่สิ่งแวดล้อม

3. ขยะมูลฝอยจากบ้านเรือน ชุมชนและศูนย์การค้า แยกได้หลายประเภททั้งที่เป็นขยะมูลฝอยอันตราย เช่น ถ่านไฟฉาย หลอดไฟ แบตเตอรี่ เป็นต้น และขยะมูลฝอยอื่น ๆ เช่น เศษอาหาร กระดาษ พลาสติก แก้ว ไม้ โลหะ หิน กระเบื้อง ยาง และหนัง องค์ประกอบของขยะมูลฝอยส่วนใหญ่เป็นพวกขยะสดและพลาสติก

4. ขยะมูลฝอยจากภาคเกษตรกรรม ขยะมูลฝอยที่ปลดปล่อยจากภาคเกษตรกรรม เช่น มูลสัตว์และสิ่งปฏิกูลจากการทำปศุสัตว์ ยาฆ่าแมลงและปุ๋ย เป็นต้น ปัญหาเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยจากภาคเกษตรกรรมยังไม่ได้รับความเอาใจใส่จากรัฐบาลอย่างจริงจัง

4. แหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยในโรงเรียน

จากการสังเกตของผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้บริหาร โรงเรียน พบว่าโรงเรียนเป็นสถานที่ที่มีนักเรียน ครู บุคลากร เจ้าหน้าที่และบุคคลต่างๆที่มารวมกันอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงก่อให้เกิดแหล่งขยะมูลฝอยได้ในหลายลักษณะดังนี้

1. ขยะมูลฝอยที่เกิดจากตัวครู นักเรียน บุคลากร เจ้าหน้าที่ ถูกจ้าง ซึ่งขยะมูลฝอยประเภทนี้ได้แก่ เศษอาหาร เศษแก้ว ผัก ผลไม้ ถุงพลาสติก ถ่านไฟฉาย เป็นต้น
2. ขยะมูลฝอยที่เกิดจากร้านค้าในโรงเรียน ขยะมูลฝอยประเภทนี้ได้แก่ เศษอาหาร เศษแก้ว ถุงพลาสติก ขวดแก้ว ขวดพลาสติก เศษกระดาษ ภาชนะบรรจุอาหารและขนม เป็นต้น
3. ขยะมูลฝอยที่เกิดจากห้องพยาบาล ขยะมูลฝอยประเภทนี้ได้แก่ เศษภาชนะบรรจุยา และน้ำยา สำลี ผ้าพันแผล เป็นต้น
4. ขยะมูลฝอยจากผู้มาติดต่อราชการ ขยะมูลฝอยประเภทนี้ได้แก่ เศษอาหาร ผัก ผลไม้ ถุงพลาสติก เศษกระดาษ ขวดเครื่องดื่ม เป็นต้น
5. ขยะมูลฝอยจากห้องเรียน ซึ่งเกิดจากกิจกรรมการเรียนการสอน ขยะมูลฝอยประเภทนี้ได้แก่ เศษกระดาษ สี ปากกา ดินสอ เป็นต้น
6. ขยะมูลฝอยจากโรงอาหาร ขยะมูลฝอยประเภทนี้ได้แก่ เศษอาหาร ผัก ผลไม้ แก้ว น้ำพลาสติก ถ้วย โฟมหรือถ้วยโฟม หลอดดูด เป็นต้น
7. ขยะมูลฝอยจากพ่อค้าแม่ค้าที่นำอาหาร ผลไม้และเครื่องดื่ม เข้ามาจำหน่ายในโรงเรียน ขยะมูลฝอยประเภทนี้ได้แก่ เปลือกผลไม้ ห่อกระดาษ ถุงพลาสติก เศษไม้ แก้วพลาสติก ถ้วย โฟม เป็นต้น

5. ผลกระทบของปัญหาขยะมูลฝอย

ขยะมูลฝอยเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาของชาวโลก เพราะถ้ามีอยู่ที่ไหนก็จะส่งผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจ สังคม และด้านอื่นๆให้กับชุมชนนั้นๆ

อดิศักดิ์ ทองไข่มุกต์ และคณะ (2546 : 16-18) ได้สรุปผลกระทบของขยะมูลฝอยที่อาจจะก่อให้เกิดปัญหาต่อชุมชนหากไม่ได้รับการแก้ไขและนำไปกำจัดด้วยวิธีที่ถูกต้อง ซึ่งสรุปได้ดังนี้คือ

1. เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของเชื้อโรค
2. เป็นการเสี่ยงต่อการเป็นโรคต่าง ๆ ได้โดยง่าย เช่น โรคระบบทางเดินหายใจ โรคระบบทางเดินอาหาร ทั้งที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรียและพยาธิต่าง ๆ นอกจากนั้นน้ำเสียที่เกิดจากมูลฝอยที่มีการปนเปื้อนไหลลงสู่แหล่งน้ำหรือน้ำใต้ดิน ก็จะเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคน้ำนั้นได้ด้วย
3. เป็นการสูญเสียทางเศรษฐกิจปริมาณมูลฝอยที่เพิ่มขึ้นทำให้มีค่าใช้จ่ายในการเก็บรวบรวมและการกำจัดที่เพิ่มขึ้น ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวโดยตรงทำให้รัฐสูญเสียรายได้

4. ทำให้ทัศนียภาพของเมืองนั้นเสียไป

5. เป็นการเสี่ยงต่อการเกิดอัคคีภัย เนื่องจากองค์ประกอบของมูลฝอยมีหลายประเภท ซึ่งบางประเภทสามารถติดไฟได้ง่ายและเป็นเชื้อเพลิงอย่างดี ดังนั้นหากชุมชนไม่มีการจัดการมูลฝอยที่ดีก็จะทำให้เสี่ยงต่อการเกิดอัคคีภัยได้ รวมทั้งวิธีการกำจัดมูลฝอยโดยการเผากลางแจ้งอาจเป็นสาเหตุของการเกิดไฟไหม้ป่าหรือบ้านเรือนได้

6. ส่งผลกระทบต่อแหล่งน้ำ ทั้งแหล่งน้ำผิวดินและแหล่งน้ำใต้ดินซึ่งจะเกิดขึ้นในกรณีที่มีการกำจัดมูลฝอยไม่ถูกวิธี เช่น การกองมูลฝอยไว้ในที่กลางแจ้ง ปัญหาที่เกิดขึ้นกับแหล่งน้ำผิวดิน คือ เมื่อเกิดฝนตกจะทำให้น้ำฝนไหลชะกองมูลฝอยที่เรียกว่าน้ำชะมูลฝอย (Leachate) ไหลลงสู่แหล่งน้ำผิวดิน เช่น ห้วย หนอง คลองต่าง ๆ สารอินทรีย์และสารอนินทรีย์ที่เจือปนมากับน้ำชะมูลฝอยจะเป็นสาเหตุที่ทำให้น้ำในแหล่งน้ำนั้นเน่าเสีย นอกจากนี้ยังมีสารพิษต่าง ๆ เช่น ตะกั่ว ปปรอท ซึ่งมาจากมูลฝอยประเภทแบตเตอรี่ ถ่านไฟฉาย หลอดไฟ ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายต่อสัตว์น้ำและประชาชนที่นำน้ำนั้นมาใช้ในการอุปโภคและบริโภค รวมทั้งทำให้ระบบนิเวศของแหล่งน้ำนั้นเสียไป ส่วนผลกระทบต่อแหล่งน้ำใต้ดินนั้นน้ำชะมูลฝอยจะซึมลงสู่ใต้ดินทำให้เกิดการปนเปื้อนต่อน้ำใต้ดิน โดยเฉพาะถ้าบริเวณนั้นมีระดับน้ำใต้ดินสูงและคุณสมบัติของดินไม่ดี นอกจากนี้ขยะมูลฝอยยังเป็นสาเหตุการอุดตันของท่อระบายน้ำ ทำให้การระบายน้ำจากอาคารบ้านเรือนลงสู่แม่น้ำ ลำคลองไม่สะดวกและเกิดปัญหาน้ำท่วมได้

7. ส่งผลกระทบต่ออากาศ การกองมูลฝอยไว้จะทำให้เกิดการย่อยสลายของสารอินทรีย์และเกิดกลิ่นเหม็นรบกวนประชาชนที่อยู่ใกล้เคียง การย่อยสลายของมูลฝอยประเภทเศษอาหารหรือมูลสัตว์ทำให้เกิดก๊าซมีเทนซึ่งเป็นหนึ่งในกลุ่มก๊าซเรือนกระจก เป็นผลทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “สภาวะเรือนกระจก” ทำให้อุณหภูมิของโลกเพิ่มขึ้น

กรมควบคุมมลพิษ (2553 : 34-35) ได้อธิบายถึงวิธีการป้องกันและควบคุมการเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะ ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน โดยใช้หลักการ 3Rs ดังนี้

1. ลดการใช้ (Reduce) ได้แก่

1.1 ลดการขนขยะมูลฝอยเข้าบ้าน เช่น ถุงพลาสติก ถุงกระดาษ กระดาษห่อของ เป็นต้น

1.2 ใช้ผลิตภัณฑ์ชนิดเติม เช่น น้ำยาล้างจาน น้ำยาปรับผ้านุ่ม ถ่านชนิดชาร์จได้น้ำยารีดผ้า เครื่องสำอาง น้ำยาทำความสะอาด เป็นต้น

1.3 ลดปริมาณขยะมูลฝอยอันตรายในบ้าน หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีภายในบ้าน เช่น ยากำจัดแมลงหรือน้ำยาทำความสะอาดต่างๆ และหันมาใช้วิธีการทางธรรมชาติแทน เช่น ใช้เปลือกส้มแห้งนำมาเผาไล่ยุง ใช้ผลมะกรูดเพื่อดับกลิ่นภายในห้องน้ำ

1.4 พยายามหลีกเลี่ยงการใช้โฟมและพลาสติกซึ่งกำจัดยาก โดยใช้ผ้าหรือตะกร้าในการจับจ่ายซื้อของ ใช้ปิ่นโตใส่อาหาร

2. การใช้ซ้ำ (Reuse) ได้แก่

2.1 นำสิ่งของที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่ เช่น ถุงพลาสติกที่ไม่เปรอะเปื้อนก็เก็บไว้ใส่ของอีก

2.2 นำสิ่งของมาดัดแปลงให้ใช้ประโยชน์ได้อีก เช่น การนำยางรถยนต์มาทำเก้าอี้นำขวดพลาสติกมาทำเป็นแจกันดอกไม้ นำเศษผ้ามาทำเป็นเป้ลมนอน ใช้กระดาษทั้งสองหน้า

3. การรีไซเคิล (Recycle) เป็นการนำวัสดุที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ เช่น กระดาษ แก้ว พลาสติก เหล็ก อลูมิเนียม มาแปรรูปโดยกรรมวิธีต่างๆ นอกจากจะเป็นการลดปริมาณขยะมูลฝอยแล้ว ยังเป็นการลดการใช้พลังงาน และลดมลพิษที่เกิดกับสิ่งแวดล้อมด้วย

การวิจัยด้านความรู้เรื่อง ขยะมูลฝอย

ได้มีผู้รู้ นักวิชาการและผู้วิจัยหลายท่านได้สร้างเครื่องมือการวัดความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้ (พงศ์พบ ขนานแก้ว. 2548 : 219- 220) ได้สร้างเครื่องมือวัดความรู้ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ปีที่ 4 – 6 เกี่ยวกับเรื่องขยะมูลฝอยและการจัดการขยะมูลฝอยในโรงเรียน มีลักษณะเป็นแบบทดสอบแบบเลือกตอบสองตัวเลือก คือ ใช่ ไม่ใช่ สำหรับ (สรศักดิ์ แสงเพชร. 2550 : 136) ได้สร้างเครื่องมือวัดความรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่องขยะมูลฝอยและการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อสอบแบบให้เลือกตอบ ขณะที่ (ภาณุวัติ ทองเจิม. 2551 : 90) ได้สร้างเครื่องมือวัดความรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับกระบวนการจัดการขยะมูลฝอย มีลักษณะเป็นข้อสอบแบบให้เลือกตอบเช่นเดียวกัน

ในการวิจัยด้านความรู้เรื่องขยะมูลฝอยของนักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1-3 ผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือวัดของสรศักดิ์ แสงเพชร ซึ่งเป็นลักษณะแบบทดสอบชนิดเลือกตอบมาปรับใช้ จำนวน 10 ข้อ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านความรู้เรื่องขยะมูลฝอย

งานวิจัยในประเทศ

อมอร กิตติธรรณกุล (2543 : 190) ได้ศึกษาเรื่อง ความรู้และการปฏิบัติในการแยกขยะมูลฝอยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ในพื้นที่เขตบางกะปิ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับการแยกขยะมูลฝอยอยู่ในระดับปานกลาง ความรู้ขึ้นอยู่กับอาชีพของบิดาอาชีพของมารดา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นักเรียนมีการปฏิบัติในการแยกขยะ มูลฝอยอยู่ใน

ระดับปานกลาง การปฏิบัติที่ขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และพบว่าความรู้และการปฏิบัติในการแยกขยะมูลฝอยมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

พอใจ คล้ายสวน (อ้างใน ตรีศักดิ์ แสงเพชร. 2550 : 29) ซึ่งได้ศึกษาเรื่อง การรับรู้เรื่อง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในพื้นที่เขตกันชนป่าห้วยขาแข้ง จังหวัด อุทัยธานี ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีการรับรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอยู่ในเกณฑ์ดี และผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยด้านเพศ อาชีพของผู้ปกครอง กิจกรรมในหลักสูตร กิจกรรมเสริมหลักสูตร สื่อมวลชน และประสบการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ไม่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสัมพันธ์กับการรับรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตรีศักดิ์ แสงเพชร (2550 : 109-112) ได้ทำการศึกษาเรื่องความรู้ ความเข้าใจและปัจจัย ที่มีผลเกี่ยวกับเรื่องการคัดแยกขยะมูลฝอย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร เขตจตุจักร จำนวน 6 โรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างของ โรงเรียน บ้านลาดพร้าวและกลุ่มตัวอย่างของ โรงเรียนประชาณีเวศน์ มีระดับความรู้และความเข้าใจเรื่องการคัดแยกขยะมูลฝอยอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนกลุ่มตัวอย่างของ โรงเรียนวัดเสมียนนารี โรงเรียนวัด เทวสุนทร โรงเรียนรัตน โกสินทร์สม โภชและโรงเรียนเสนานิคม มีระดับความรู้ ความเข้าใจเรื่องการคัดแยกขยะมูลฝอยอยู่ในระดับน้อย และยังพบว่า เพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อาชีพของมารดา การมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม และการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการคัดแยกขยะมูลฝอย อาชีพของบิดา สัมพันธ์กับระดับความรู้และความเข้าใจเรื่องการคัดแยกขยะมูลฝอย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนอายุ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ ความเข้าใจเรื่องการคัดแยกขยะมูลฝอย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

งานวิจัยในต่างประเทศ

อิทปิง และ ย้ง (Hsin-Ping and Yore. 2005 : 419-448) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบ พฤติกรรมทัศนคติ ความตระหนัก อารมณ์ และความรู้ที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม ระหว่างนักเรียน ชั้นปีที่ 5 ประเทศแคนาดากับประเทศไต้หวัน ซึ่งทั้งสองประเทศนี้มีประเพณีและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพรรณนา ค่าสถิติ t และการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ ผลการศึกษาที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อมด้านต่าง ๆ ของนักเรียนทั้งสองกลุ่มพบว่าไม่ต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นการเปรียบเทียบภายในกลุ่มหรือระหว่างกลุ่มก็ตาม นอกจากนี้การศึกษาพบว่า โทรทัศน์เป็นแหล่งที่ให้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลมากที่สุดสำหรับนักเรียนทั้งสองกลุ่ม และตัวแปรด้านอารมณ์ ด้านการเรียน

การสอนแบบได้ปฏิบัติจริงเพื่อให้รู้ถึงคุณค่าของการรักษาสิ่งแวดล้อม ให้ผลสัมฤทธิ์สูงกว่า ตัวแปรด้านการเรียนการสอนแบบการให้องค์ความรู้เพียงอย่างเดียว

ลูโซ่ ดี เล วิกา (Lasso de la Vega. 2005 : 544-A) ที่ได้วิจัยความตระหนัก ความรู้ และเจตคติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา ถ้าตอบจากนักสิ่งแวดล้อม ครู โรงเรียนมัธยม นักเรียนและผู้ปกครอง ผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างมีความแตกต่าง ในด้านความตระหนัก ความรู้ และเจตคติเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า

1. ปัจจัยด้านความรู้เรื่องขยะมูลฝอย มีความสัมพันธ์กับด้านความรู้เรื่องการจัดการขยะมูลฝอยด้านการสื่อสาร ด้านการมีส่วนร่วม และด้านการทำงานเป็นทีม

2. ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่าปัจจัยด้านความรู้เรื่องขยะมูลฝอย จะส่งผลทางตรงต่อพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยของนักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1-3 และส่งผลทางตรงต่อพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยของนักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1-3 โดยผ่านปัจจัยด้านการสื่อสาร ด้านการมีส่วนร่วม และด้านการทำงานเป็นทีม

2. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้เรื่องการจัดการขยะมูลฝอย

การจัดการขยะมูลฝอย เป็นกระบวนการในการบริหารจัดการเพื่อป้องกันและลดขยะมูลฝอย ตลอดจนดำเนินการในการกำจัดขยะมูลฝอยที่มีอยู่ให้หมดไป มีผู้รู้และนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงวิธีการจัดการขยะมูลฝอย ดังต่อไปนี้

ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์ (2546 : 164-167) ได้สรุปเรื่องแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยไว้ดังนี้

1. การกองทิ้งไว้กลางแจ้ง (Open Dump) เป็นวิธีธรรมดาที่ใช้กันมานาน ด้วยการนำมูลฝอยมากองทิ้งไว้ในที่ราบลุ่มกลางแจ้งไม่ต้องมีการควบคุมใดๆ โดยปล่อยให้เกิดการย่อยสลายไปเองตามธรรมชาติด้วยแสงแดดและจุลินทรีย์ วิธีนี้ต้องใช้พื้นที่มาก เป็นวิธีการกำจัดที่ไม่เหมาะสมเนื่องจากก่อให้เกิดสภาพที่ไม่น่ามองและยังส่งกลิ่นรบกวนผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียง นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์และแพร่กระจายของเชื้อโรคอีกด้วย

2. การนำไปเลี้ยงสัตว์ (Hog Feeding) มูลฝอยที่นำไปใช้เลี้ยงสัตว์คือ มูลฝอยเปียก เช่น เศษอาหาร เศษผักผลไม้ เป็นวิธีที่ได้สะดวกช่วยให้ประหยัดค่าอาหารเลี้ยงสัตว์จำพวกสุกร และช่วยลดมูลฝอยลงไปได้มาก แต่วิธีนี้อาจจะทำให้เกิดอันตรายต่อสัตว์เลี้ยงได้ถ้าในอาหารที่นำไปเลี้ยงสัตว์มีเชื้อโรค ของมีคม สิ่งปลอมปน เช่น เศษแก้ว เศษพลาสติกเจือปนอยู่ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อสัตว์ก่อนที่จะนำไปเลี้ยงสัตว์ควรแน่ใจว่าไม่มีเศษสิ่งปลอมปนอยู่

3. การหมักทำปุ๋ย (Composting) การหมักทำปุ๋ยเป็นกระบวนการทางชีวเคมีโดยอาศัยแบคทีเรียในธรรมชาติช่วยย่อยสลาย แบคทีเรียจะเปลี่ยนสภาพสารอินทรีย์ให้เป็นสารอนินทรีย์ มูลฝอยที่เหมาะสมจะนำมาหมักทำปุ๋ย คือ มูลฝอยพวกพืชสด เศษกระดาษ หากต้องการให้ได้ปุ๋ยหมักเร็วขึ้นควรต้องช่วยเร่งปฏิกิริยาของแบคทีเรียในการย่อยสลายด้วยการใช้มูลวัว มูลควายผสมลงไป ในมูลฝอยที่หมัก และมีการพลิกกลับมูลฝอยที่หมักบ่อย ๆ เพื่อให้แบคทีเรียที่ต้องการออกซิเจนในการดำรงชีวิตเจริญเติบโตเร็วขึ้น

4. การฝังกลบ (Sanitary Landfill) การฝังกลบเป็นการนำมูลฝอยมากำจัดในหลุมหรือพื้นที่ซึ่งเตรียมไว้ โดยการทิ้งมูลฝอยลงไป ในหลุมแล้วทำการเกลี่ยกระจายมูลฝอยและบดอัดให้แน่นด้วยรถแทรกเตอร์ ให้ชั้นมูลฝอยมีความหนาประมาณ 12-18 นิ้ว แล้วทำการกลบปิดมูลฝอยด้วยวัสดุฝังกลบหรือดิน แล้วบดอัดให้แน่นอีกครั้งทำเช่นนี้เป็นชั้น ๆ จนเต็ม ในชั้นสุดท้ายก่อนที่แต่ละหลุมจะเต็มนิยมฝังกลบมูลฝอยด้วยวัสดุฝังกลบเนื่องจากป้องกันการไหลซึมของน้ำได้ดี วัสดุฝังกลบชั้นบนสุดต้องมีความหนาไม่น้อยกว่า 24 นิ้ว และมีการหว่านเมล็ดพืชเพื่อปลูกคลุมผิววัสดุฝังกลบชั้นสุดท้าย ด้านข้างของพื้นที่ที่ใช้ในการฝังกลบควรทำร่องดินเพื่อให้น้ำไหลและป้องกันการกัดเซาะวัสดุฝังกลบ

5. การเผาในเตาเผา (Incineration) การเผาในเตาเผาเป็นกระบวนการเผาไหม้ภายใต้การควบคุมสิ่งที่เกิดจากการเผาไหม้ คือ ก๊าซและเถ้า การสันดาปจะใช้ความร้อนประมาณ 900-1,200 องศาเซลเซียส เตาเผาที่มีประสิทธิภาพสูงจะทำให้เกิดการเผาไหม้ที่สมบูรณ์จึงช่วยลดมลพิษได้ถึงร้อยละ 80-90 ส่วนที่เหลืออยู่ในรูปของเถ้า ประมาณร้อยละ 10-20 จะถูกนำไปกำจัดต่อไป

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2552 : 5) ได้อธิบายถึงวิธีการกำจัดขยะมูลฝอย โดยสรุปสั้นๆไว้ดังนี้

1. ขยะทั่วไป ให้นำไปฝังกลบ
2. ขยะที่ย่อยสลายได้ ให้นำไปทำปุ๋ยหมัก
3. ขยะรีไซเคิล ให้นำกลับมาแปรรูปใช้ใหม่ โดยกรรมวิธีต่างๆ เช่นนำไปขาย บริจาค

นำเข้าธนาคารขยะรีไซเคิล เป็นต้น

กรมควบคุมมลพิษ (2553 : 34-35) ได้อธิบายถึงวิธีการป้องกันและควบคุมการเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะมูลฝอย ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน โดยใช้หลักการ 3Rs ดังนี้

1. ลดการใช้ (Reduce) ได้แก่

- 1.1 ลดการขนขยะเข้าบ้าน เช่นถุงพลาสติก ถุงกระดาษ กระดาษห่อของ เป็นต้น
- 1.2 ใช้ผลิตภัณฑ์ชนิดเติม เช่นน้ำยาล้างจาน น้ำยาปรับผ้านุ่ม ถ่านชนิดชาร์จได้ น้ำยา รีดผ้า เครื่องสำอาง น้ำยาทำความสะอาด เป็นต้น

1.3 ลดปริมาณขยะมูลฝอยอันตรายในบ้าน หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีภายในบ้าน เช่น ยากำจัดแมลงหรือน้ำยาทำความสะอาดต่างๆ และหันมาใช้วิธีการทางธรรมชาติแทน เช่น ใช้เปลือกส้มแห้งนำมาเผาไต่ยุ้ง ใช้ผลมะกรูดเพื่อดับกลิ่นภายในห้องน้ำ

1.4 พยายามหลีกเลี่ยงการใช้โฟมและพลาสติกซึ่งกำจัดยาก โดยใช้ผ้าหรือตะกร้าในการจับจ่ายซื้อของ ใช้ปิ่นโตใส่อาหาร

2. การใช้ซ้ำ (Reuse) ได้แก่

2.1 นำสิ่งของที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่ เช่น ถุงพลาสติกที่ไม่เปรอะเปื้อนก็เก็บไว้ใส่ของอีก

2.2 นำสิ่งของมาดัดแปลงให้ใช้ประโยชน์ได้อีก เช่น การนำยางรถยนต์มาทำเก้าอี้ นำขวดพลาสติกมาทำเป็นแจกันดอกไม้ นำเศษผ้ามาทำเป็นปลนอน ใช้กระดาษทั้งสองหน้า

3. การรีไซเคิล (Recycle) เป็นการนำวัสดุที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ เช่น กระดาษ แก้ว พลาสติก เหล็ก อลูมิเนียม มาแปรรูปโดยกรรมวิธีต่างๆ นอกจากจะเป็นการลดปริมาณขยะมูลฝอยแล้ว ยังเป็นการลดการใช้พลังงาน และลดมลพิษที่เกิดกับสิ่งแวดล้อมด้วย

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2553 : 13-22) ได้กล่าวไว้ในคู่มือประชาชน เรื่อง การจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนว่า การจัดการขยะประกอบด้วย 1) ใช้ให้น้อย 2) ใช้ซ้ำ 3) นำไปขาย 4) สลายทำปุ๋ย

1. ใช้ให้น้อย เป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษที่ดีที่สุด คือ การไม่ทำให้เกิดขยะด้วย การลดการใช้ ใช้ให้น้อยลง หรือใช้เท่าที่จำเป็น เช่น ลดใช้ถุงหิ้วพลาสติก มาใช้ตะกร้า ถุงผ้าแทน ลดการใช้กล่องโฟมสำหรับบรรจุอาหารมาใช้ปิ่นโตแทน ลดการใช้กระดาษชำระ มาใช้ผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดมือ แทน ประหยัดซื้อของเท่าที่จำเป็นและมีคุณภาพใช้ได้นาน

2. ใช้ซ้ำ เป็นการประหยัดและยืดอายุการใช้งานของสิ่งของต่างๆ โดยการใช้ประโยชน์ให้นานที่สุด หรือนำของที่ใช้แล้วกลับมาใช้ประโยชน์อีกครั้ง หรือดัดแปลงซ่อมแซมให้สามารถใช้งานได้ ประโยชน์ได้อีกครั้ง เช่น ขวดแก้ว ขวดโหล หรือขวดพลาสติก ที่ใช้แล้วสามารถนำมาทำความสะอาด แล้วนำกลับมาใช้ใส่ของกิน น้ำ น้ำตาล ขนมนำถุงหิ้วพลาสติกที่ไม่เปรอะเปื้อนมาใส่ของหรือทำเป็นถุงใส่เศษขยะ แก้วพลาสติกไอศกรีมนำไปเป็นภาชนะเพาะปลูกพืชผัก ขวดน้ำพลาสติกดัดแปลงมาเป็นของใช้ต่างๆ เช่น โคมไฟ แจกันดอกไม้ ผ้าเช็ดตัวเก่าๆนำไปเป็นผ้าถูพื้น ยางนอกและยางในรถยนต์นำมาทำเป็นถังขยะหรือกระถางปลูกดอกไม้ เป็นต้น

3. นำไปขาย เป็นการนำสิ่งของต่างๆที่เราไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้แล้ว เก็บรวบรวมเพื่อนำไปขาย เพื่อนำไปเข้าโรงงานผลิตเป็นสิ่งของชิ้นใหม่ ขยะที่ขายได้หรือคนทั่วไปเรียกว่า “ขยะรีไซเคิล” ได้แก่ กระดาษ โลหะ เศษเหล็ก แก้ว ขวดน้ำ พลาสติก เป็นต้น

4. สลายทำปุ๋ย ขยะจำพวกเศษอาหาร หรือขยะย่อยสลายได้ ควรแยกทิ้ง เพื่อนำไปเป็นอาหารเลี้ยงสัตว์ หรือนำทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ หรือนำไปใช้เลี้ยงไส้เดือน เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การจัดการขยะมูลฝอย หมายถึง วิธีการนำขยะมูลฝอยในโรงเรียนไปจัดการในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ขยะมูลฝอยลดลงหรือหมดไป

การวิจัยด้านความรู้เรื่อง การจัดการขยะมูลฝอย

ได้มีผู้ นักวิชาการและผู้วิจัยหลายท่านได้สร้างเครื่องมือการวัดความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมไว้ ดังนี้ (พงศ์พบ ขนานแก้ว, 2548 : 219- 220) ได้สร้างเครื่องมือวัดความรู้ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ปีที่ 4 – 6 ในการจัดการมูลฝอยในโรงเรียน มีลักษณะเป็นแบบทดสอบแบบเลือกตอบ สองตัวเลือก คือ ใช่ ไม่ใช่ สำหรับ (สรศักดิ์ แสงพีชช. 2550 : 136) ได้สร้างเครื่องมือวัดความรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่องขยะมูลฝอยและการจัดการขยะมูลฝอย มีลักษณะเป็นข้อสอบแบบให้เลือกตอบ ขณะที่ (ภาณุวัติ ทองเจิม, 2551 : 90) ได้สร้างเครื่องมือวัดความรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับกระบวนการจัดการขยะมูลฝอย มีลักษณะเป็นข้อสอบแบบให้เลือกตอบเช่นเดียวกัน

ในการวิจัยด้านการจัดการขยะมูลฝอยของนักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1-3 ผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือวัดของ ภาณุวัติ ทองเจิม ซึ่งเป็นลักษณะแบบทดสอบชนิดเลือกตอบมาปรับใช้ จำนวน 10 ข้อ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการจัดการขยะมูลฝอย

งานวิจัยในประเทศ

นิมิตร ประกอบผล (อ้างใน กัลยาณี ภูมมาลี, 2550 : 38) ได้ศึกษาเรื่อง ความรู้และการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการขยะของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 ในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้มากเกี่ยวกับประเภทของขยะ ปัญหาและอันตรายจากขยะ การกำจัดขยะและการปฏิบัติต่อขยะและการใช้ประโยชน์จากขยะ สำหรับการทดสอบสมมติฐานในส่วนของความรู้ พบว่าเพศ แผนการเรียน ภูมิฐานะ รายได้ของผู้ปกครองและความถี่ของการได้รับข่าวสารไม่มีความสัมพันธ์กันในทางสถิติ ในส่วนของการตัดสินใจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สามารถตัดสินใจได้ถูกต้องเกี่ยวกับการแยกทิ้งขยะ การกำจัดขยะ การใช้ประโยชน์จากขยะและการเข้าร่วมโครงการเกี่ยวกับการจัดการขยะ สำหรับการทดสอบสมมติฐานของการตัดสินใจพบว่า ความรู้มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเกี่ยวกับการกำจัดขยะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และความถี่ของการได้รับข่าวสารทางวิทยุกับโทรทัศน์มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนหนังสือพิมพ์ส่วนบุคคล เพศ แผนการเรียน ภูมิฐานะ รายได้ของผู้ปกครอง ไม่มีความสัมพันธ์กันในทางสถิติ

ณัฐรดี คงตัน (2546 : 102) ซึ่งได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร ใน 3 ลักษณะคือ การลดการเกิดของขยะมูลฝอย การนำกลับมาใช้ใหม่ และการคัดแยกขยะมูลฝอย ตัวแปรอิสระประกอบด้วยปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศอายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน รายได้ในครัวเรือนต่อเดือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และลักษณะที่อยู่อาศัย ปัจจัยกระตุ้น ได้แก่ ความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอย การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอย แบ่งออกเป็น การลดการเกิดขยะมูลฝอย การนำกลับมาใช้ใหม่ และการคัดแยกขยะมูลฝอย ผลการศึกษาวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอย การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย และการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในระดับดี พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนโดยรวมอยู่ในระดับดี มีการจัดการขยะมูลฝอยด้านการลดการเกิดขยะมูลฝอยระดับปานกลาง การนำกลับมาใช้ใหม่และการคัดแยกขยะอยู่ในระดับดี ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้ ควรมีการรณรงค์ให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการขยะมูลฝอย ควรมีนโยบายให้ประชาชนนำขยะมูลฝอยที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่ และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบและควรปลูกฝังให้คนในครอบครัว โดยเฉพาะเยาวชนรุ่นหลังตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเรื่องต่างๆ ต่อไป

ภาณุวดี ทองเจิม (2551 : 49) ได้ทำการ ศึกษาโปรแกรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อลดปริมาณขยะในโรงเรียนอนุบาลกำแพงแสน ผลการศึกษาพบว่า โปรแกรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อลดปริมาณขยะในโรงเรียนอนุบาลกำแพงแสนที่สร้างขึ้น มีคุณภาพที่ยอมรับได้ทั้ง 5 ด้าน(ความตรง ความเชื่อมั่น อำนาจจำแนก ความยากง่ายและความเป็นปรนัย) ปรากฏผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้หลังสูงกว่าก่อนการใช้โปรแกรม ($84.87 > 61.71$) และเมื่อระยะเวลาผ่านไป 4 สัปดาห์ ยังปรากฏค่าสูงกว่าหลังการใช้โปรแกรม ($85.48 > 84.87$) และเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ของ โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พบว่ายังมีค่าสูงกว่า($85.48 > 80.00$) อีกด้วย และระยะเวลา 4 สัปดาห์ กลุ่มตัวอย่างได้ดำเนินการขยายผลการเรียนรู้(การพัฒนาพฤติกรรมกรรมการจัดการขยะ) ไปสู่ประชากรทั้งโรงเรียน โดยตัวชี้วัดปรากฏมีการนำปริมาณขยะออกจากระบบโรงเรียนสู่แหล่งเตรียม เป็นวัตถุดิบผลิตใหม่ มีปริมาณถึง 478.5 กิโลกรัม คิดเป็นเงิน 3,632.50 บาท

งานวิจัยต่างประเทศ

คาโรลินา อมิโฆ ดี วีกา (Carolina Armijo de Vega, 2003) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสถาบันการศึกษาของชาวเม็กซิกันกับโปรแกรมการจัดการขยะมูลฝอย : กรณีศึกษาเป็นมหาวิทยาลัย ผลการศึกษา สรุปได้ว่า ประเทศเม็กซิโกมีโอกาสในการจัดการขยะมูลฝอยให้มีความยั่งยืน ได้ยากมาก สิ่งที่สถาบันการศึกษาควรปฏิบัติคือ การจัดอบรมให้อาจารย์มีความรู้และวิธีการในการจัดการขยะ

มูลฝอยและการรีไซเคิล มีการจัดกิจกรรมการลดปริมาณขยะมูลฝอยภายในสถาบัน การแยกขยะมูลฝอยในสถาบัน มีการรณรงค์ให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในโครงการที่มีกิจกรรมการรีไซเคิลและการลดปริมาณขยะมูลฝอยสนับสนุนและจัดให้นักศึกษาได้มีโอกาสเยี่ยมชมศูนย์การรีไซเคิลและสถานที่ฝังกลบขยะมูลฝอยของเมือง เป็นต้น

จี ซิมริน และ โนน (Simkins G. and Noian A. 2004) ได้ศึกษาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัยผลการศึกษา สรุปได้ว่า ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในการจัดการขยะมูลฝอยภายในมหาวิทยาลัยจะดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องมีองค์ประกอบหลายอย่าง ได้แก่ กรอบแนวคิดของระบบการจัดการ การตั้งเป้าหมายการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้น งบประมาณในการจัดการที่เพียงพอ การให้ความรู้ความเข้าใจ และการสร้างทัศนคติที่ดี เกี่ยวกับระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในการจัดการขยะมูลฝอยภายในมหาวิทยาลัยกับนักศึกษาและบุคลากร

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า

1. ปัจจัยด้านความรู้เรื่องการจัดการขยะมูลฝอย มีความสัมพันธ์กับด้านความรู้เรื่องขยะมูลฝอย ด้านการสื่อสาร ด้านการมีส่วนร่วม และด้านการทำงานเป็นทีม
2. ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่าปัจจัยด้านความรู้เรื่องการจัดการขยะมูลฝอยจะส่งผลทางตรงต่อพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยของนักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1-3 และส่งผลทางอ้อมต่อพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยของนักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1-3 โดยผ่านปัจจัยด้านการสื่อสาร ด้านการมีส่วนร่วม และด้านการทำงานเป็นทีม

3. แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารต่อการจัดการขยะมูลฝอย

3.1 ความหมายของการสื่อสาร

ได้มีนักวิชาการและผู้รู้หลายท่านได้ให้ความหมายของการสื่อสารเอาไว้ดังนี้
 วิรัช ฤทธิรัตนกุล (2546 : 159) กล่าวว่า การสื่อสาร เป็นกระบวนการถ่ายทอดหรือการนำเรื่องราวต่าง ๆ ที่เป็นข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็นหรือความรู้สึก โดยอาศัยเครื่องนำไปด้วยวิธีใดวิธีหนึ่งซึ่ง ไปถึงจุดหมาย ปลายทางจนทำให้ผู้อื่นเข้าใจได้

กิตานันท์ มะลิตอง (2548 : 34) ได้กล่าวไว้ว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม จึงทำให้มีความจำเป็นต้องมีการติดต่อสื่อสารกัน โดยอาศัยรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ กัน การสื่อสารมีส่วนสัมพันธ์ในชีวิตมนุษย์ทั้งในด้านการดำรงชีวิต การศึกษาเล่าเรียนและการทำงาน ในส่วนของการศึกษา ได้แก่การเรียนการสอนนั้น นับได้ว่าต้องอาศัยกระบวนการต่างๆ ในการสื่อสารมาใช้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปแบบของการสื่อสารทางเดียวและการสื่อสารสองทาง ทั้งนี้เพื่อเป็น

หลักในการจัดสื่อและวิธีการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ นอกจากนี้รูปแบบจำลองและกฎเกณฑ์ต่างๆของการสื่อสาร ยังเป็นสิ่งช่วยในการเตรียมตัวผู้สอนให้คำนึงถึงข้อจำกัดและอุปสรรคต่าง ๆ อันจะทำให้ประสิทธิภาพของการเรียนการสอนลดลง

สมคิด บางโม (2548 : 192) ได้กล่าวว่า การสื่อสารหมายถึง การส่งข่าวสารจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง โดยการออกคำสั่งหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในองค์กร การสื่อสารที่ดีจะทำให้การดำเนินงานขององค์กรราบรื่นไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อวยชัย วัฒนา (2554 : 55) ได้กล่าวว่า การสื่อสารหมายถึง กระบวนการถ่ายทอดหรือนำเสนอเรื่องราวต่างๆ การรับรู้ร่วมกัน กระบวนการทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน การตีความหมายโดยสัญชาตญาณต่อท่าทางที่แสดงเป็นสัญลักษณ์ที่ไม่รู้ตัว ต่อความคิดและพฤติกรรมของบุคคล กระบวนการทุกอย่างที่จิตใจของคนๆ หนึ่ง อาจมีผลต่อจิตใจของคนอีกคนหนึ่ง การสื่อสารเป็นกระบวนการนำข่าวสารจากแหล่งกำเนิดไปสู่จุดหมายปลายทาง กระบวนการถ่ายทอดความคิดจากแหล่งกำเนิดไปยังผู้รับ โดยตั้งใจจะให้ผู้รับเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

กล่าวโดยสรุป การสื่อสารหมายถึงกระบวนการถ่ายทอดของนักเรียนจากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่งหรือหลายๆคน ซึ่งลักษณะการถ่ายทอดอาจมีทั้งการใช้ภาษาพูด ภาษาเขียน ใจเสียง ภาพ หรือลักษณะท่าทางที่ทำให้ผู้ส่งและผู้รับสามารถรับรู้ร่วมกันได้ การสื่อสารที่ดีจะต้องคำนึงถึงความรู้สึก ความคิดและทัศนคติที่ดีต่อกัน

2. ลักษณะของการสื่อสาร

รูปแบบและลักษณะการสื่อสารมีอยู่หลายวิธี ดังมีผู้กล่าวไว้ เช่น

กิตานันท์ มะลิทอง (2548 : 34 - 35) กล่าวถึงลักษณะของการสื่อสารว่า การที่มนุษย์จะมีการสื่อสารหรือสื่อความหมายกันนั้น จำเป็นต้องอาศัยวิธีการ รูปแบบและประเภทของการสื่อสารเป็นหลักสำคัญเพื่อช่วยในการติดต่อกัน การสื่อสารในแต่ละวาระและสภาพการณ์นั้น ย่อมมีลักษณะของการติดต่อแตกต่างกันไป โดยอาจจะมีการใช้วิธีการ รูปแบบและประเภทของการสื่อสารเป็นอย่างหนึ่งในสถานการณ์อย่างหนึ่ง แต่อาจใช้อีกอย่างหนึ่งในอีกสถานการณ์หนึ่งก็ได้ ดังนั้นจึงสมควรที่จะศึกษาถึงลักษณะของการสื่อสารเพื่อให้ใช้ได้เหมาะสมในแต่ละโอกาส

วิธีการสื่อสาร แบ่งออกได้ 3 วิธี คือ

1. การสื่อสารด้วยวาจา หรือ “วจนภาษา” (Oral Communication) เช่น การพูด การร้องเพลง เป็นต้น
2. การสื่อสารที่ไม่ใช้วาจา หรือ “อวจนภาษา” (Nonverbal Communication) และการสื่อสารด้วยภาษาเขียน (Written Communication) เช่น การสื่อสารด้วยท่าทาง ภาษามือ และตัวหนังสือ

3. การสื่อสารด้วยการใช้จักษุสัมผัสหรือการเห็น (Visual Communication) เช่น การสื่อสารด้วยภาพ โปสเตอร์ สไลด์ เป็นต้น หรือโดยการใช้สัญลักษณ์และเครื่องหมายต่าง ๆ เช่น ลูกศรชี้ทางเดิน เป็นต้น

รูปแบบของการสื่อสาร แบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ คือ

1. การสื่อสารทางเดียว (One – way Communication) เป็นการส่งข่าวสารหรือ การสื่อความหมายไปยังผู้รับแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยที่ผู้รับไม่สามารถมีการตอบสนองให้ผู้ส่งทราบได้ แต่อาจจะมีปฏิกิริยาตอบสนองกลับ (Feedback) ไปยังผู้ส่งภายหลังได้ การสื่อสารในรูปแบบนี้จึงเป็นการที่ผู้ส่งและผู้รับไม่สามารถมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันได้ทันที จึงมักเป็นการสื่อสารโดยอาศัยสื่อมวลชน เช่น การฟังวิทยุ หรือการชมโทรทัศน์ เป็นต้น

2. การสื่อสารสองทาง (Two – way Communication) เป็นการสื่อสารหรือการสื่อความหมายที่ผู้รับมีโอกาสตอบสนองมายังผู้ส่งได้ในทันที โดยที่ผู้ส่งและผู้รับอาจจะอยู่ต่อหน้ากัน หรืออาจอยู่คนละสถานที่ก็ได้ แต่ทั้งสองฝ่ายจะสามารถมีการเจรจา การโต้ตอบกัน ไปมา โดยที่ต่างฝ่ายต่างผลัดกันทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ส่งผู้รับในเวลาเดียวกัน เช่น การพูดโทรศัพท์ในกระบวนการฝึก

3. องค์ประกอบของการติดต่อสื่อสาร

กิตานันท์ มะลิทอง (2548 : 36 - 37) ได้สรุปองค์ประกอบของการติดต่อสื่อสาร ไว้ดังนี้

1. ผู้ส่ง (Sender) หมายถึง ผู้พูด ผู้เขียน ผู้แสดง มีข่าวสารความคิดเห็น หรือความจริงที่ต้องการส่งไป เรียกว่า ความคิด (Ideation) ความคิดนี้สำคัญที่สุดและเป็นพื้นฐานของข่าวสาร ความคิดเกิดขึ้นตามเหตุผล ซึ่งจะลึกซึ้งเพียงใดขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ส่งความคิด

2. สื่อ (Media) ได้แก่ ภาษาพูดหรือวาจา ภาษาเขียน ภาษาท่าทาง รูปภาพ หรือ สัญลักษณ์สื่อสารมวลชนต่าง ๆ

3. ผู้รับ (Receiver) ผู้รับข่าวสารต้องสอดคล้องกับสื่อ เช่น ถ้าสื่อด้วยคำพูด ผู้รับต้องเป็นผู้ฟังที่ดี ฟังแล้วจับใจความได้ ถ้าสื่อด้วยการเขียน ผู้รับต้องอ่านแล้วจับใจความได้ ผู้ส่งสารต้องคำนึงถึงคุณสมบัติของผู้รับสารด้วย เช่น วัยของผู้รับ วัยแต่ละวัยมีความสนใจแตกต่างกัน คำพูดที่ใช้ก็แตกต่างกัน เพศชายและเพศหญิง มีความสนใจแตกต่างกัน การศึกษา ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งลักษณะทางวิชาชีพที่แตกต่างกัน ฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจ จะมีความต้องการและรสนิยมต่างกัน ที่อยู่อาศัย หากอยู่ห่างไกล การส่งข่าวสารจะเป็นลักษณะหนึ่ง รวมทั้งการคำนึงถึงเครื่องรับด้วยว่ามีสื่อที่จะรับได้หรือไม่ ศาสนาต่างกัน ความคิดเห็น ความเชื่อ ความศรัทธา จะต่างกัน ผู้ส่งต้องคำนึงถึงผู้รับว่านับถือศาสนาใด เชื้อชาติและภาษาที่แตกต่างกัน ทำให้การใช้ภาษา สัญลักษณ์ รวมทั้งการแปลงผลข้อมูลแตกต่างกัน

4. ข่าวสาร (Message) ข่าวสารที่ใช้แบ่งเป็น 2 รูปแบบคือข่าวสารที่ใช้ถ้อยคำ ได้แก่ การพูด การเขียน ส่วนข่าวสารที่ไม่ใช้ถ้อยคำ ได้แก่ การใช้สัญลักษณ์ ท่าทาง เป็นต้น

5. ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) การให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นการตีกลับของกระบวนการติดต่อสื่อสาร แสดงถึงความรู้สึกของผู้รับสารและผู้รับสารก็กลายเป็นผู้ส่งสาร ซึ่งมีรูปแบบของการย้อนกลับแตกต่างกัน

4. ลักษณะของการสื่อสารที่ดี

การสื่อสารที่จะช่วยให้ผู้รับและผู้ส่งสารได้รับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ร่วมกัน และมีความเข้าใจตรงกัน จะต้องอาศัยการสื่อสารที่ดี ซึ่งควรมีลักษณะดังนี้

1. ข่าวสารหรือข้อความนั้นต้องชัดเจน ถ้อยคำถูกต้อง รัดกุม โดยยึดหลักการใช้ถ้อยคำดังนี้

1.1 ใช้ถ้อยคำให้ตรงกับความหมาย คำคำเดียวอาจมีความหมายได้หลายอย่าง เช่น รับประทาน หมายถึงการกินธรรมดา หรือการคอร์รัปชั่น จึงควรระบุให้ชัดเจนว่ารับประทานอาหาร หรือรับประทานอย่างอื่น หรือความหมายเดียวกันอาจใช้ได้หลายคำ เช่น กิน อาจใช้ว่า รับประทาน เสวย ฉับ ฯลฯ ซึ่งต้องเลือกใช้ให้เหมาะสม

1.2 ใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับระดับบุคคล เช่น ระดับที่ควรใช้ราชาศัพท์หรือระดับสุภาพชนทั่วไป ต้องใช้ถ้อยคำที่สุภาพ เช่น แทนที่จะใช้กิน ให้ใช้รับประทาน

1.3 ใช้ถ้อยคำที่สั้น มีความหมายและเข้าใจง่าย ไม่ควรใช้ศัพท์ทางวิชาการที่ผู้อื่นไม่เข้าใจควรใช้คำสั้น ๆ ที่มีความหมายแน่นอน และเข้าใจง่ายจะได้ประโยชน์ดีกว่า

1.4 ใช้ถ้อยคำเฉพาะที่จำเป็น ทั้งการพูดและการเขียนไม่ควรให้ยืดเยื้อโดยไม่จำเป็นหรือซ้ำ ๆ ซาก ๆ จนน่าเบื่อ

1.5 ใช้ถ้อยคำเชื่อมโยงกันให้เหมาะสม การใช้ถ้อยคำในการพูดกับการเขียนไม่เหมือนกันในการเขียนอาจใช้วรรคตอน หรือทำเป็นหัวข้อให้ชัดเจน แต่การพูดทำไม่ได้ จึงต้องใช้คำเชื่อมโยงประโยคให้เหมาะสม

1.6 ใช้ถ้อยคำให้ถูกต้องตามหลักภาษาไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้คำคุณศัพท์ คำวิเศษณ์ และคำสรรพนาม ให้เหมาะสม

1.7 ไม่ควรใช้คำในภาษาต่างประเทศโดยไม่จำเป็น เพราะจะทำให้ไม่เข้าใจหรือเข้าใจไม่ตรงกัน

1.8 ควรเลือกใช้คำที่มีพลังทางด้านจิตวิทยาให้มาก เช่น การใช้คำว่า “สมบูรณ์” หรือ “ท่วมท้น” แทนคำว่า อ้วน เป็นต้น

2. กระตุ้นให้เกิดความสนใจและมีส่วนร่วม การที่จะสื่อสารให้ผู้รับเกิดความสนใจ เข้าใจหรือ นิยม เลื่อมใส พร้อมทั้งจะปฏิบัติตามนั้น ควรให้เขาได้มีส่วนในการพิจารณาข่าวสาร ข้อความนั้นว่าเขาเข้าใจหรือไม่ มีความรู้สึกอย่างไร เป็นการสร้างความสนใจให้ผู้รับอยากแสดงความคิดเห็นหรือให้ข้อเสนอแนะเป็นการจูงใจให้ผู้รับข่าวสาร กล้าตัดสินใจ และพร้อมที่จะทำอย่างใด

อย่างหนึ่งให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ผู้ส่งต้องการการกระตุ้นให้เกิดความสนใจ มีวิธีการหลายอย่าง เช่น

2.1. ควรกระตุ้นให้เกิดความต้องการเสียก่อน แล้วจึงเสนอแนะให้กระทำตาม แนวที่เราต้องการ เช่นต้องการให้พยาบาลศึกษาค้นคว้าวิชาการใหม่ ๆ เพื่อประโยชน์ในการ ปฏิบัติงานก็ควรกระตุ้นให้เขาเห็นความสำคัญและความจำเป็นเสียก่อน แล้วความต้องการก็จะตามมา

2.2 ควรสร้างบุคลิกภาพ ของตัวผู้ส่งข่าวให้เหมาะสมมีชีวิตชีวา ยิ้มแย้มแจ่มใส สร้างความน่าเชื่อถือให้เกิดขึ้นในตัวผู้ส่งข่าว เช่น การแต่งกายให้เหมาะสม นอกจากการแต่งกายที่ สะอาดเรียบร้อยถูกต้องกาลเทศะแล้ว กิริยาท่าทางการแสดงออกก็ควรเป็นไปในลักษณะที่น่าไว้วางใจ น่า นิยมชมชอบ การยิ้มแย้มแจ่มใส ก็เป็นวิธีการหนึ่งที่จะสร้างความสบายใจความเป็นมิตรแก่ ผู้พบเห็น ซึ่งจะช่วยให้การสื่อสารในการปฏิบัติงานต่าง ๆ สะดวกรวดเร็วขึ้น

2.3 ให้ความสนใจแก่ผู้อื่น ถ้าต้องการให้ใครสนใจเรา เราควรให้ความสนใจเขา ก่อนเช่น การจำชื่อได้ รู้เรื่องราวที่เกี่ยวกับตัวเขาในเรื่องที่เขาพอใจ ภูมิใจแล้วคุยเรื่องของ “เขา” ก่อน ก็จะเป็นการเริ่มต้นที่ดีกว่าเริ่มด้วยเรื่องราวของ “เรา” ก่อน

2.4 ให้ความสำคัญแก่ผู้รับข่าวสารหรือผู้ที่กำลังติดต่อด้วย คนเราทุกคนต้องการ การยกย่องนับถือจากผู้อื่น ไม่ว่าจะติดต่อกับบุคคลในหน่วยงานหรือนอกหน่วยงาน ควรให้ ความสำคัญแก่เขาด้วยความจริงใจ แล้วเราก็จะได้รับความร่วมมือสนับสนุนต่อไป

3. วิธีการส่งข่าวหรือข้อความที่เหมาะสม ผู้ส่งควรพิจารณาให้รอบคอบว่าจะส่ง ข่าวสารหรือเรื่องราวอะไร ใครเป็นผู้รับ และจะส่งอย่างไรหรือวิธีใดจึงจะเหมาะสมและ ได้ผลดีที่สุด โดยผู้ส่งจะต้องคำนึงถึงความสามารถของผู้รับ เพื่อให้ข้อความนั้นถึงตัวผู้รับ

4. มีการสนใจ เนื่องจากข้อความหรือข่าวสารบางอย่างไม่เพียงแต่ให้ผู้รับ ได้รับทราบ เท่านั้น แต่ต้องการให้ยอมรับและปฏิบัติตามด้วย จึงต้องมีการสนใจเป็นสำคัญเพื่อให้ผู้รับมีกำลังใจ มี ขวัญดีพร้อมที่จะให้ความร่วมมือปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพต่อไป

5. มีการประเมินผล จะต้องมีการประเมินผลว่าการส่งข่าวสารนั้น ได้ผลเพียงไร มี ปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง เพื่อหาแนวทางแก้ไข

5. อุปสรรคของการสื่อสาร

กิดานันท์ มะลิทอง (2548 : 52) บอกว่าปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวได้แก่ ตัวบุคคล ด้านการสื่อสาร ด้านบรรยากาศหรือสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านตัวบุคคล ได้แก่ ผู้ส่งข่าวสารและผู้รับข่าวสาร ซึ่งมีความแตกต่างกันใน ประสบการณ์และภูมิหลัง ซึ่งส่งผลถึงการรับรู้และการแปลความหมายที่อาจแตกต่างกันนอกจากนี้ยัง เกิดจากปัจจัยในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ความบกพร่องของอวัยวะที่เกี่ยวข้องกับการติดต่อสื่อสาร เช่น ผู้ส่งสารไม่มีฟัน ผู้รับสารหูตึง เป็นต้น

1.2 การขาดทักษะในการสื่อความ เช่น พูดไม่ชัด ไม่มีมารยาทในการพูด หรือพูดไม่ถูกกาลเทศะ และบุคคล

1.3 การใช้ภาษาหรือถ้อยคำที่ยากเกินไปหรือใช้ภาษาต่างประเทศผสมกับภาษาไทย

1.4 มือคด คือ มีความลำเอียงเพราะรักหรือลำเอียงเพราะเกลียด อารมณ์โกรธริษยา เช่น ผู้บังคับบัญชาไม่ชอบพนักงานพิมพ์ดีด เมื่อได้รับฟังข้อคิดเห็นของพนักงานก็ไม่เห็นด้วย

1.5 ผู้ส่งข่าวสารมีเจตนาบิดเบือนข่าวสารเพื่อผลประโยชน์บางอย่าง

2. ด้านการสื่อสาร มีองค์ประกอบดังนี้

2.1 ใช้ภาษาไม่ชัดเจน

2.2 ภาษาท่าทาง เป็นการแสดงสีหน้า แววตา ท่าทางที่ออกมาเพราะความรู้สึภายในที่ผู้ส่งสารอาจกำลังคิดอะไรอยู่แล้วแสดงท่าทางออกมาโดยไม่ตั้งใจ เช่น อาการเบะปากเพราะเกิดความรู้สึกอย่างหนึ่ง ในขณะที่เพื่อนมาเห็นพอดี อาจทำให้เพื่อนคิดว่าดูถูกตนก็ได้

2.3 สัญลักษณ์ สัญลักษณ์บางอย่างเป็นสากล แต่มีบางอย่างการเข้าใจจะขึ้นอยู่กับคนบางกลุ่มเท่านั้น ถ้านำไปใช้กับกลุ่มอื่น อาจเข้าใจผิดได้

2.4 สื่อสารมวตชน สื่อเหล่านี้อาจสร้างความเข้าใจผิดได้

3. ด้านบรรยากาศหรือสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมที่เป็นอุปสรรคในการติดต่อสื่อสารคือ

3.1 เสียงรบกวน เสียงที่ดังรบกวนยอมทำให้ข้อมูลจากการฟังบิดเบือน

3.2 แสง แสงที่จ้าเกินไปหรือมืดจนเกินไปจะทำให้ข่าวสารบิดเบือนได้ หากสื่อ นั้นเป็นรูปภาพ สัญลักษณ์หรือกิริยาท่าทาง

3.3 อุณหภูมิ อากาศที่หนาวหรือร้อนเกินไปย่อมมีผลต่อผู้ส่งและผู้รับข่าวสาร

3.4 ระยะทางของการสื่อสาร ผู้ส่งและผู้รับอยู่ไกลกันมากและต้องอาศัยคนกลางในการส่งข้อมูลอาจทำให้ข้อมูลบิดเบือนได้

6. หลักในการติดต่อสื่อสาร

เนื่องจากปัญหาและอุปสรรคในการติดต่อสื่อสารมีหลายประการ ดังนั้นจึงควรยึดหลักในการติดต่อสื่อสารดังนี้

1. ผู้สื่อสารต้องเข้าใจตนเองก่อนที่จะสื่อสารกับผู้อื่น โดยต้องเข้าใจว่าตนเองเป็นคนมีนิสัย ทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ และความต้องการอย่างไร และพร้อมที่จะปรับปรุงเพื่อให้การติดต่อสื่อสารมีประสิทธิภาพ

2. เข้าใจในจุดประสงค์ของการติดต่อสื่อสารว่าควรเป็นอย่างไร
 3. รู้จักลักษณะของผู้ที่จะติดต่อสื่อสารว่าเป็นคนอย่างไร เช่น เป็นคนชอบพูดตรงไปตรงมาหรือไม่ และต้องรู้ว่าเขาชอบอะไร
 4. ใช้วิธีการสื่อสารทั้ง 2 ระบบ คือ ทั้งการติดต่อสื่อสารทางเดียวและสองทาง
 5. รู้จักใช้กลวิธีในการติดต่อสื่อสาร เช่น รู้จักใช้คำพูด น้ำเสียง ประกอบการพูดสีหน้า ท่าทาง
 6. เลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับเรื่องราว สถานการณ์และบุคคล
 7. การสื่อสารควรมีลักษณะงูใจ เช่น ให้น้ำเสียงนุ่มนวล ใช้การอุปมาอุปมัย พูดในสิ่งที่มีประโยชน์ต่อผู้ฟัง
 8. ให้การสื่อสารโดยตรงกับผู้ฟัง ถ้าเป็นคำพูด ไม่ควรส่งผ่านบุคคลหลายคนและควรมีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร
 9. ใช้ภาษาให้ถูกต้อง ชัดเจน โดยเฉพาะภาษาพูด ควรเป็นภาษาที่ชัดเจน สุภาพ เหมาะกับกาลเทศะและบุคคล
7. สื่อที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร
- อรุณีประภา หอมเศรษฐี (2531 : 15) ได้อธิบายว่าสื่อที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารมีหลายลักษณะ ดังนี้
1. ภาษาพูด เป็นสื่อที่ใช้สะดวก ง่าย รวดเร็ว ประหยัด ภาษาพูดสามารถทำให้ผู้พูดแสดงอารมณ์ ความรู้สึก ช่วยสร้างความสนิทสนม เป็นการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ความเป็นกันเองกับผู้ฟัง ผู้พูดสามารถใช้น้ำเสียงที่นุ่มนวล ถ้อยคำไพเราะ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นได้
 2. ภาษากริยาท่าทาง เป็นการแสดงกริยาท่าทางต่าง ๆ เช่น ดวงตา รอยยิ้ม ไบหน้ายิ้ม แยมแจ่มใส การสัมผัสมือ แขน ด้วยความนุ่มนวล แสดงความเป็นกันเอง ภาษา กริยาท่าทาง ถ้าใช้ประกอบกับภาษาพูดได้อย่างเหมาะสมจะเป็นการสื่อสารระหว่างผู้พูดและผู้ฟังได้เป็นอย่างดี
 3. ภาษาเขียน เป็นการติดต่อสื่อสารอย่างไม่เป็นทางการและเป็นทางการด้วยลายลักษณ์อักษร ภาษาเขียนสามารถเก็บรักษาเป็นหลักฐานยืนยัน ภาษาเขียนต้องใช้เวลาในการคิด ถิ่นกรองคำพูดนานกว่าภาษาพูด
 4. รูปภาพ เป็นการติดต่อสื่อสารที่สามารถเข้าใจได้ง่ายและรวดเร็ว เช่น ภายในอาคารสำนักงาน ห้างสรรพสินค้าอื่น ๆ จะมีรูปภาพบอกมากมาย รูปช้อนส้อม หมายถึง ห้องอาหาร/ ศูนย์อาหาร รูปชาย-หญิง ที่ติดอยู่หน้าห้องน้ำ การติดต่อสื่อสารด้วยรูปภาพ ถ้าใช้ประกอบในการนำเสนอรายงานควบคู่ไปกับภาษาเขียน เช่น ข้อมูลที่แสดงถึงยอดขายของสินค้าบริการขององค์กร แสดงออกในรูปของกราฟแท่ง หรือกราฟเส้นตรง หรือวงกลม พร้อมภาษาเขียนจะทำให้ ผู้บริหารสามารถเข้าใจได้สะดวกรวดเร็ว

5. สัญลักษณ์ เป็นการติดต่อสื่อสารที่สะดวกง่าย เข้าใจกันทั่วไป เช่น สัญลักษณ์ของป้ายจราจร สัญลักษณ์ของไฟจราจร เช่น ไฟเขียว ไฟเหลือง ไฟแดง เป็นต้น

6. สื่ออุปกรณ์ เครื่องขยายเสียง เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เครื่องฉายสไลด์ ที่ใช้ในในห้องประชุม

7. สื่อการติดต่อสื่อสาร เช่น วิทยุ โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ เครื่องบันทึกเทปเป็นสื่อที่นิยมใช้กันมากในปัจจุบัน ช่วยให้การติดต่อสื่อสารเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว สะดวกและประหยัดเวลา โดยเฉพาะถ้าผู้พูดและผู้ฟังอยู่ห่างไกลกัน การติดต่อด้วยโทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต จะสามารถใช้ติดต่อสื่อสารได้เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

8. ปัจจัยที่ช่วยให้การสื่อสารสัมฤทธิ์ผล

ประมะ สตะเวทิน (2538 : 30-34) ได้บอกไว้เกี่ยวกับปัจจัยหลายประการ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านตัวบุคคล บุคคลในกระบวนการสื่อสารประกอบด้วยบุคคล 2 ฝ่าย คือ ผู้ส่งสารกับผู้รับสารเมื่อบุคคลทำการสื่อสารปัจจัยในตัวบุคคลหลายอย่างมีผลต่อสารส่งออกไป และการแปลสารที่รับกลับมา ซึ่งมีผลต่อการเพิ่มและลดประสิทธิผลของการสื่อสาร ปัจจัยดังกล่าวได้แก่

1.1. ทักษะในการสื่อสาร (Communication Skill) หมายถึง ความสามารถ ความชำนาญในการสื่อสาร นั่นคือเมื่อจะสื่อสารด้วยวิธีใดผู้สื่อสารต้องมีทักษะในการสื่อสารด้วยวิธีนั้น เช่น เมื่อจะสื่อสารด้วยการพูด จะต้องมีความสามารถในการเปล่งเสียงพูดได้ชัดเจน จัดประโยคได้ถูกต้อง ใช้คำที่แสดงความหมายได้ตรง และรู้จักเลือกใช้คำที่เหมาะสมกับเรื่องที่จะสื่อสาร และเหมาะสมกับผู้รับสาร จะทำให้พูดออกไปได้ตามที่ตนเองต้องการ ขณะเดียวกันผู้ฟังก็ต้องมีทักษะที่จะรับฟังได้ตรงกับที่ผู้ส่งต้องการ ทักษะในการส่งสาร ได้แก่ การพูด การเขียน การแสดงสีหน้า การแสดงท่าทาง หรือการใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น ภาษามือของคนใบ้ ทักษะในการรับสาร ได้แก่ ทักษะในการฟัง การอ่าน การดู การแปลความ การแสดงสีหน้า การแสดงท่าทาง หรือการใช้สัญลักษณ์เพื่อตอบกลับการสื่อสารของผู้ส่งสาร นอกจากนี้ทักษะของการสื่อสารยังรวมไปถึงการรู้ความหมายของคำ หรือรู้ความหมายของสัญลักษณ์ต่าง ๆ ด้วย นั่นคือทักษะทางการคิดนั่นเอง ซึ่งสิ่งที่เป็นแกนหลักของหน่วยความคิดคือภาษา เพราะความชำนาญที่เราจะคิดได้ว่าเราจะสื่อสารด้วยคำใดหรือสัญลักษณ์ใด เราต้องรู้ความหมายของคำและสัญลักษณ์นั้นเป็นอย่างดี

1.2. ทักษะคติ (Attitude) คือความมีใจ โน้มเอียงที่จะมีปฏิกริยาอย่างใดอย่างหนึ่ง ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือมีท่าทีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในการสื่อสาร ทักษะคติของผู้สื่อสารสามารถเพิ่มหรือลด ประสิทธิภาพของการสื่อสารได้ ซึ่งประกอบด้วย

1.2.1 ทักษะคติต่อตนเอง ผู้สื่อสารที่มีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง จะทำให้เกิดความมั่นใจในตนเอง ความภาคภูมิใจ และมีความเชื่อมั่นว่าตนเองมีความสามารถในการสื่อสารทั้งในการส่งสารและการรับสาร ในทางตรงข้ามหากผู้สื่อสารมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อตนเอง จะขาดความมั่นใจใน

ตนเอง และไม่คิดว่าตนเองจะสามารถสื่อสารได้ดี ทักษะติดต่อตนเองมีผลต่อผู้สื่อสาร ทั้งในด้านการส่งสารออกไปและรับสารเข้ามา

1.2.2 ทักษะติดต่อเรื่องที่จะสื่อสาร ในการสื่อสารถ้าผู้ส่งสารมีทัศนคติที่ดีต่อเรื่องหรือเนื้อหาของสารที่จะทำการสื่อสาร จะทำให้มีความมั่นใจและพร้อมที่จะสื่อสารเรื่องนั้น ๆ ในทางตรงข้ามหากผู้สื่อสารไม่มีความเชื่อ ไม่เลื่อมใส ไม่พอใจ หรือมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อเรื่องที่จะสื่อสาร ผู้สื่อสารก็จะขาดความมั่นใจไม่ยากที่จะทำการสื่อสาร และทำการสื่อสารได้ไม่ดีผู้รับสารก็ไม่มั่นใจและไม่ยากที่จะรับสารนั้น ๆ

1.2.3 ทักษะติดต่อผู้ที่เราสื่อสารด้วย นั่นคือทัศนคติที่มีต่อกันของผู้สื่อสารนั่นเอง ถ้าผู้สื่อสารมีทัศนคติที่ดีต่อกัน มีความรู้สึกที่ดีต่อกัน มีความพอใจที่จะสื่อสารกัน ผู้สื่อสารก็จะเลือกคำพูดที่เหมาะสมในการสื่อสาร พร้อมทั้งจะรับฟังเรื่องที่จะสื่อสาร และเกิดการยอมรับในเรื่องที่ทำการสื่อสาร ในทางตรงกันข้ามหากผู้สื่อสารมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกัน จะทำให้ผู้ส่งสารไม่ยากส่งสารหรือเตรียมสารไม่ดีพอ ในขณะที่ผู้รับสารก็ไม่อยากรับสารจากผู้ส่งสาร โอกาสที่การสื่อสารจะล้มเหลวจึงเป็นไปได้มาก

1.3 ความรู้ (Knowledge) เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการสื่อสาร ทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพหรือไม่มีประสิทธิภาพได้ ในการสื่อสารทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารควรมีความรู้ ดังนี้

1.3.1 มีความรู้เรื่องที่จะสื่อสาร หมายถึง การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่จะสื่อสาร ถ้าผู้ส่งสารมีความรู้เรื่องที่จะสื่อสารมากเพียงพอ และถ้าจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารก็จะส่งเนื้อหาของสารได้ถูกต้องและครบถ้วน หรือถ้าทำหน้าที่เป็นผู้รับสารก็จะเข้าใจเนื้อหาของเรื่องราวนั้น ได้ถูกต้องเช่นกัน ในทางตรงกันข้ามหากทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารไม่มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของเรื่องที่จะทำการสื่อสารดีพอ ประสิทธิภาพของการสื่อสารก็จะค่อยลงไป

1.3.2 มีความรู้เรื่องกระบวนการสื่อสาร คือการมีความรู้ว่า องค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารประกอบด้วยอะไรบ้าง แต่ละอย่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างไร เพราะแต่ละองค์ประกอบมีความสำคัญต่อผลของการสื่อสารทั้งสิ้น ผู้สื่อสารต้องรู้ว่าตนเองมีความสามารถในการพูดหรือการเขียน รู้ว่ามีสื่อใดบ้างและควรเลือกใช้สื่อในการส่งสาร รู้ว่าควรเตรียมเรียงสารอย่างไร และควรรู้เกี่ยวกับบุคคลที่จะทำการสื่อสารด้วยในเรื่องเกี่ยวกับ เพศ วัย การศึกษา อาชีพ เชื้อชาติ ศาสนา ความสนใจ ทั้งนี้เพื่อจัดสารสำหรับการพูดหรือการเขียนให้เหมาะสม ในทำนองเดียวกันหากเป็นผู้รับสาร รู้จักผู้ส่งสารมากเพียงพอที่จะวิเคราะห์เกี่ยวกับสาร หรือความตั้งใจในการส่งสารของผู้ส่งสารได้ จะทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ

1.4 สถานภาพทางสังคม (Social Status) สถานภาพทางสังคมมีผลต่อการสื่อสาร ในการสื่อสารแต่ละครั้งบุคคลจะพิจารณาสถานภาพทางสังคมของตนกับผู้ที่ต้องสื่อสารด้วย ซึ่งจะมีผลต่อท่าทีการแสดงออกและการใช้ถ้อยคำภาษาที่แตกต่างกันออกไป เช่น เมื่อนิสิตจะสื่อสารกับ

อาจารย์ นิสิตจะมีการใช้ถ้อยคำสรรพนาม และท่าทีที่แตกต่างจากการที่นิสิตสื่อสารกับนิสิตรุ่นพี่ โดยเฉพาะภาษาไทยเป็นภาษาที่มีคำให้เลือกใช้มาก ถ้อยคำในภาษาไทยแสดงระดับของความสุภาพ และระดับของความสนิทสนมไว้ด้วย ดังนั้นผู้สื่อสารจึงเลือกใช้ถ้อยคำ โดยพิจารณาสถานภาพและความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้สื่อสารของตนเป็นราย ๆ ไป

1.5 พื้นฐานทางวัฒนธรรม หมายถึง แบบวิถีชีวิตของคนในสังคม ทั้งในด้านความเป็นอยู่ อาหารการกิน การแต่งกาย การหาความบันเทิง ศิลปะ ดนตรี ความเชื่อ ประเพณี ค่านิยม อาชีพ และการสื่อสาร วัฒนธรรมจะหล่อหลอมแบบของการรับรู้และการตีความไว้ บุคคลต่างวัฒนธรรมจะมีภาษาหรือการปฏิบัติเพื่อสื่อความหมายในสิ่งเดียวกันแตกต่างกันออกไป จะเห็นได้ง่ายจากการแสดงความรัก หรือการทักทายของคนแต่ละชาติซึ่งแตกต่างกัน และเมื่อสื่อสารแต่ละคนจะสื่อสารด้วยกรอบวัฒนธรรมของตนเอง ดังนั้นในการสื่อสารเพื่อให้เกิดความสัมฤทธิ์ผล ผู้สื่อสารจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงกรอบวัฒนธรรมของผู้สื่อสารของตนด้วย เพื่อปรับรูปแบบ วิธี และเนื้อหาของการสื่อสารให้เข้ากันได้กับวัฒนธรรมของผู้สื่อสารนั้น ๆ

2. ปัจจัยด้านสาร สารนับเป็นปัจจัยสำคัญของกระบวนการสื่อสาร เป็นสาระของเรื่องที่ จะทำการสื่อสารของผู้สื่อสาร ปัจจัยที่มีส่วนกำหนดประสิทธิภาพของสาร ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของการสื่อสาร ประกอบด้วย

2.1 รหัสของสาร (Message Code) คือกลุ่มของสัญลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นในลักษณะที่มีความหมายต่อคน เพื่อใช้ในการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก ความต้องการ ข่าวสารและวัตถุประสงค์ของผู้สื่อสารในการทำการสื่อสารครั้งนั้น ๆ การเลือกใช้รหัสของสารมีส่วนสำคัญต่อผลของการสื่อสาร เพราะหากใช้รหัสผิดความหมายก็ผิดไปด้วย การใช้รหัสของสารได้เหมาะสมต้องใช้ความสามารถทางภาษาทั้งภาษาล้อคำ หรือภาษาสัญลักษณ์ นอกจากนี้รหัสของสารยังเป็นเรื่องของการตกลงกันในระหว่างผู้สื่อสารให้ชัดเจนด้วยว่า จะใช้สัญลักษณ์ใดในความหมายใด

2.2 เนื้อหาของสาร (Message Content) คือสิ่งที่ เป็นสาระเรื่องราวของสารซึ่งถ่ายทอดความคิด เจตนารมณ์ และวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร โดยนำเอาสาระและประเด็นต่างๆ มารวมกันเป็นโครงสร้าง ซึ่งจะทำได้เนื้อหาของสารทั้งหมด โดยปกติเนื้อหาของสารอาจประกอบด้วยข้อมูล ข้อเสนอ ข้อคิดเห็น ข้ออ้างอิง และข้อสรุป

2.3 การจัดสาร (Message Treatment) คือการตัดสินใจของผู้สื่อสารในการเลือกและเรียบเรียง รหัสและเนื้อหาของสาร เป็นรูปแบบที่ผู้ส่งสารกำหนดเพื่อส่งสารออกไป รูปแบบของการจัดสาร เรียกว่า ลีลา ซึ่งจะแตกต่างกันในแต่ละคน บางคนชอบพูดหรือเขียนให้เข้าใจง่าย ๆ บางคนชอบใช้คำยาก ศัพท์สูง บางคนชอบใช้สำนวนประชดประชัน ทั้งนี้ผู้ส่งสารจะมีลีลาการจัดอย่างไร ขึ้นกับบุคลิก ลักษณะ ทักษะ ทัศนคติ ความรู้ และวัฒนธรรมของผู้ส่งสาร ตลอดจนลักษณะของผู้รับสารด้วย

3. ปัจจัยด้านสื่อ สื่อหรือช่องทางเป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร การเลือกใช้สื่อสามารถเพิ่มหรือลดประสิทธิภาพของการสื่อสารได้ ดังนั้นผู้ส่งสารต้องพิจารณาถึงความสามารถของสื่อในการนำสารไปสู่ผู้รับสารและเลือกใช้สื่อหรือช่องทางที่เหมาะสม ดังนี้

3.1 คุณลักษณะของสื่อ สื่อแต่ละประเภทมีคุณลักษณะในการนำเสนอสาร ซึ่งการใช้สื่อต่างๆ ให้เกิดประสิทธิภาพของการสื่อสาร จะต้องคำนึงถึงคุณลักษณะของสื่อ ดังนี้

3.1.1 เนื้อที่ (Space) สื่อบางชนิดต้องใช้เนื้อที่ในการเสนอ ได้แก่ หนังสือสิ่งพิมพ์ต่างๆ โปสเตอร์ แผ่นป้าย จึงควรมีเนื้อที่เพียงพอ วางในตำแหน่งที่เหมาะสม จึงจะได้ผลดี

3.1.2 เวลา (Time) สื่อบางชนิดต้องใช้เวลาในการเสนอสาร เช่น วิทยุ กระจายเสียง โทรทัศน์ การจัดสารให้เหมาะสมกับเวลา และเสนอในเวลาที่เหมาะสมระหว่างผู้ส่งและผู้รับสาร จึงจะได้ผลดี

3.1.3 ความเร็ว (Speed) สื่อแต่ละชนิดสามารถส่งสารได้ช้าเร็วแตกต่างกัน สื่อที่สามารถส่งได้เร็ว เช่น วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ โทรศัพท์ โทรสาร โทรเลข สื่อที่ส่งได้ช้ากว่า เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร จดหมาย เป็นต้น

3.1.4 ความคงทนถาวร (Permanent) สื่อประเภทสิ่งพิมพ์ต่างๆ จะสามารถเก็บเนื้อหาสารนานกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับสื่อวิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ และภาพยนตร์

3.1.5 การมีส่วนร่วมของผู้รับสาร (Participation of Audience) สื่อแต่ละชนิดเปิดโอกาสให้ผู้รับสารมีส่วนร่วมในการสื่อสารแตกต่างกัน ขึ้นกับรูปแบบและวิธีการในการนำเสนอสื่อ เช่น สื่อวิทยุ ก็สามารถให้ผู้รับสารมีส่วนร่วมได้ ทั้งนี้ขึ้นกับรูปแบบของรายการนั้นๆ

3.2 การเลือกใช้สื่อ ปัจจัยที่กำหนดการตัดสินใจของผู้ส่งสารในการเลือกใช้สื่อก็คือองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสาร นั่นคือ ความรู้ความสามารถของผู้ส่งสารและผู้รับสารการจัดสารให้เหมาะสมกับชนิดของสื่อและความสามารถของสื่อในการนำสารไปสู่ประสาทในการรับรู้ ได้แก่ การเห็น การได้ยิน การสัมผัส การได้กลิ่น และการลิ้มรส

4. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมของการสื่อสาร การสื่อสารทุกครั้งทุกขณะจะเกิดขึ้นภายใต้บริบท (Context) หรือสิ่งแวดล้อมอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ ดังนั้นสิ่งแวดล้อมของการสื่อสารจึงมีผลต่อการสื่อสารของบุคคล สิ่งที่มีผลต่อการสื่อสาร ได้แก่ สถานที่ บุคคล เวลา อุปกรณ์ต่างๆ และความสัมพันธ์ของผู้สื่อสาร การสื่อสารจะเกิดประสิทธิภาพได้ ถ้าผู้สื่อสารสามารถสื่อสารได้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของการสื่อสารในขณะที่ทำการสื่อสารครั้งนั้น ๆ

5. ปัจจัยด้านสภาพการสื่อสาร สภาพการสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีส่วนกำหนดประสิทธิภาพของการสื่อสารว่าจะเข้าใจตรงกันหรือไม่ ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร สภาพการสื่อสารโดยกว้าง ๆ แบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ

5.1 การสื่อสารทางเดียวและสองทาง การสื่อสารทางเดียว (One-way Communication) จะประกอบด้วยองค์ประกอบของการสื่อสาร 4 องค์ประกอบ คือ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร การสื่อสารสองทาง (Two-way Communication) ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบเช่นเดียวกับการสื่อสารทางเดียวโดยจะเพิ่มปฏิริยาตอบกลับ (Feedback) เข้ามาในกระบวนการสื่อสาร โดยเป็นการสื่อสารกลับไปมาระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ทำให้การสื่อสารสองทางให้ผลดีกว่าการสื่อสารทางเดียว เพราะสามารถตรวจสอบความเข้าใจของผู้สื่อสารได้

5.2 การสื่อสารหลายทอด คือการสื่อสารที่ถูกส่งต่อไปหลายทอดจากผู้ส่ง ไปยังผู้รับสารคนสุดท้าย ยิ่งสารถูกส่งต่อกันไปหลายทอดมากขึ้นเท่าใด ปัญหาความบิดเบือนของสารจะมากตามไปด้วย สารที่ถ่ายทอดจะมีทั้งเพิ่มขึ้น ขาดหายหรือบิดเบือนไป แม้ว่าผู้ถ่ายทอดสารแต่ละคนจะมีความตั้งใจในการรับและส่งสารอย่างเต็มที่ก็ตาม ความคลาดเคลื่อนและบิดเบือนของสารก็ยังคงเกิดขึ้นได้เสมอ ดังนั้นหากจะมีการสื่อสารหลายทอดเกี่ยวกับการสื่อสารเรื่องใดก็ตาม ผู้ส่งสาร ควรระมัดระวังและเลือกใช้ภาษาหรือสัญลักษณ์ที่คนส่วนมากเข้าใจตรงกัน จึงจะทำให้การสื่อสารเกิดความผิดพลาดน้อยที่สุด

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การสื่อสารเป็นปัจจัยที่สำคัญในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นเครื่องมือถ่ายทอดข้อมูล อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดและความต้องการในการที่จะสนใจให้เกิดความร่วมมือทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ การสื่อสารที่ดีและมีประสิทธิภาพประกอบด้วย บุคคล สาร สื่อที่ใช้ในการส่งสาร สิ่งแวดล้อม และสภาพการสื่อสาร

9. การวัดปัจจัยด้านการสื่อสาร

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัย ผู้รู้และนักวิชาการ ได้จัดทำเครื่องมือการวัดการสื่อสารเอาไว้ (อวยชัย วัฒ. 2555 : 196-197) โดยเป็นแบบสอบถามมาตราประมาณค่า 4 ระดับคือ มาก ปานกลาง น้อย ไม่ได้ปฏิบัติ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาปรับใช้ โดยเป็นแบบสอบถามมาตราประมาณค่า 5 ระดับคือ ทำเป็นประจำ ทำเป็นส่วนใหญ่ ทำเป็นบางครั้ง ทำนานๆครั้ง ไม่เคยทำ จำนวน 10 ข้อ งานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดด้านการสื่อสาร

งานวิจัยในประเทศ

นรมน นันทมนตรี (2544 : 112) ได้ศึกษาเรื่อง ยุทธวิธีของการสื่อสารของผู้นำชุมชน ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการลดปริมาณขยะ กรณีศึกษาชุมชนสุขสันต์ 26 ผลการวิจัยพบว่า ยุทธวิธีของการสื่อสารของผู้นำชุมชนในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการลดปริมาณขยะ กรณีศึกษาชุมชนสุขสันต์ 26 มี 7 วิธีคือ 1) การนำตนเองมาเป็นที่ขอของการปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างในการรักษาความสะอาดของชุมชน 2) การพูดคุยกับสมาชิกในชุมชนอย่างใกล้ชิด 3) การชี้ให้เห็นถึงสถานการณ์ปัญหาในชุมชน เพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้ร่วมหาทางออกของ

ปัญหา โดยใช้วิธี คัดแยกขยะ 4) การใช้เสียงตามสายเพื่อแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนรวมถึงการรณรงค์ต่างๆ 5) การจัดการประชุมเพื่อพัฒนา 6) การมีส่วนร่วมตรวจสอบความโปร่งใสโดยสมาชิกชุมชน และ 7) การเลือกสมาชิกชุมชนในการเป็นสื่อกระจายข้อมูล ได้แก่ แม่บ้านและเด็กๆ ในชุมชนและสื่อให้เห็นถึงผลตอบแทนที่สมาชิกในชุมชนได้รับ ได้แก่รายได้ที่นำขยะไปขาย ปัจจัยทางการสื่อสารที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนสุขสันต์ 26 ในการลดปริมาณขยะคือ มุมมองของผู้สื่อสารที่มีต่อชุมชนได้แก่ สมาชิกชุมชน ประสบการณ์ในการเผชิญกับปัญหาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ร่วมกันในชุมชน เนื้อหาของสารเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวของสมาชิกในชุมชน เลือกใช้สื่อให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย ทำให้สมาชิกชุมชนเข้าใจในเนื้อหาไปในแนวทางเดียวกัน ความเชื่อของผู้รับสารที่มีต่อผู้นำชุมชนและบริบทได้แก่ นโยบายในการจัด โครงการชุมชนนำร่องในการรักษาความสะอาดและการลดปริมาณขยะในชุมชน สำนักงานเขตบางกะปิตามนโยบายกรุงเทพมหานคร นโยบายสถานศึกษาเกี่ยวกับการรักษาความสะอาด นโยบายมูลนิธิ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่เข้ามาสนับสนุนโครงการ และวัฒนธรรมการสื่อสารภายในชุมชนที่เป็นกันเอง

ธนาพร ประสิทธิ์นราพันธ์ (2544 : 142) ที่ได้ศึกษาการจัดการขยะชุมชน กรณีบ้านดงม่อนกระทิงเทศบาลนครลำปาง พบว่าการดำเนินงานในชุมชนนั้น ปัจจัยการรับรู้ข่าวสาร ผู้นำ การมีส่วนร่วมของชุมชน การสนับสนุนและการส่งเสริมจากโครงการจากสหประชาชาติ และนครลำปาง เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน โดยการหนุนเสริมการดำเนินงานของชุมชนให้มีศักยภาพในการจัดการขยะมูลฝอยเพิ่มมากขึ้น

อริสรา ธนุแสง (2544 : 133) ได้ศึกษา รูปแบบการสื่อสารในการบริหารจัดการธนาคารขยะชุมชนวัดกลาง ซอยลาดพร้าว 132 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสื่อสารในการรวมกลุ่มจัดตั้งธนาคารขยะชุมชนวัดกลาง ซอยลาดพร้าว 132 ประกอบไปด้วย 4 รูปแบบ คือ การสื่อสารทางเดียวแบบเป็นทางการ การสื่อสารทางเดียวแบบไม่เป็นทางการ การสื่อสารสองทางแบบเป็นทางการ และการสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการ

นุชจิรา โมระประเสริฐ (2544 : 117) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมกรรับรู้ข่าวสาร ความรู้ ความตระหนักและการมีส่วนร่วมของประชาชนในกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับแผนการลดปริมาณมูลฝอย พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาได้แก่ป้ายรถเมล์ ป้ายผ้า สะพานลอย สำหรับสื่อที่รับรู้รน้อยที่สุดคือจากวิทยากรจากเขต กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้และความตระหนัก อยู่ในระดับสูง มีส่วนร่วมในการลดปริมาณมูลฝอยอยู่ในระดับปานกลาง และสาเหตุที่ไม่แยกขยะมูลฝอย ไม่ลดขยะมูลฝอยเนื่องจากยุ่งยากในการปฏิบัติ เสียเวลา และจากการทดสอบความสัมพันธ์พบว่า ความรู้เกี่ยวกับแผนการลดขยะมูลฝอยมีความสัมพันธ์กับความตระหนัก และการมีส่วนร่วม

สิทธิชัย เทวธีรรัตน์และคณะ (2547 : 227) ได้ศึกษาเรื่อง การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม เพื่อจัดการปัญหาขยะของประชาชนท้องถิ่นอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม เพื่อจัดการปัญหาขยะของประชาชนท้องถิ่นอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เป็นการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมในรูปแบบของการสื่อสารแบบทางเดียว (One-way Communication) มีการไหลของข้อมูลข่าวสารจากบนลงล่าง (Top-down Communication) ส่วนใหญ่ผู้ที่มีบทบาทในการส่งข้อมูลข่าวสารคือ เทศบาลตำบลปากช่องและผู้นำชุมชน ในบางกรณี จะมีการไหลของข้อมูลข่าวสารจากล่างขึ้นบน (Bottom-up Communication) แต่ไม่บ่อยมาก ทำให้ การไหลของข้อมูลข่าวสารจากภายนอกสู่ภายในชุมชน นิยมการสื่อสารกันด้วย วาจา (Oral Communication) มากกว่ารูปแบบของลายลักษณ์อักษร ทำให้มีข้อจำกัดในการเผยแพร่ข่าวสารใน ชุมชน การสนับสนุนจากภายนอก (Social Support) มาจากตัวกลาง (Mediator) ที่มีบทบาทใน การส่งเสริมในการกระตุ้นการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมในชุมชน ซึ่งตัวกลางในที่นี้คือ ทีมวิจัยนั่นเอง ที่สามารถเชื่อมโยงกระบวนการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมได้ 2 ลักษณะคือ เชื่อมประสานประชาชน ภายในชุมชน และระหว่างภายในชุมชนกับสังคมภายนอก ทำให้ทีมวิจัยค้นคว้าต่อประเด็นปัญหาขยะ ได้ดียิ่งขึ้น ส่วนสนับสนุนที่เป็นอุปสรรคในการสื่อสารคือ การขาดช่องทางการสื่อสาร เกรงกลัวต่อ อิทธิพลทางการเมือง ความสัมพันธ์ที่ห่างเหินของคนภายในชุมชน ขาดผู้นำการสื่อสาร ขาดข่าวสาร และขาดความรู้ ขาดทักษะการสื่อสาร ความไม่จริงจังในการเข้าร่วม และประการสำคัญขาดขวัญ กำลังใจขาดการเสริมศักยภาพการสื่อสารของชุมชนของประชาชนในท้องถิ่น อำเภอปากช่อง จังหวัด นครราชสีมา ต่อปรับเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้รับสาร (Passive) เป็นแบบผู้ส่งสาร (Active) จาก การสื่อสารทางเดียวเป็นแบบสองทาง และปรับทิศทางการสื่อสารจากบนลงล่าง เป็นแบบล่างขึ้นบน ปรับการไหลเวียนของข่าวสารจากแนวดิ่งเป็นแนวนอน ปรับวิธีการสื่อสารจากแบบ ผ่านสิ่งศักดิ์กัน เป็นเผชิญหน้า ทั้งนี้ทีมวิจัยได้เลือกใช้กลยุทธ์การสื่อสาร คือ การทัศนศึกษา การมอบสื่อให้กับ ชุมชน การปรับปรุงหอกระจายข่าวสาร การฝึกอบรม และการจัดเวทีเสวนา ผลที่เกิดขึ้นหลังจากการ เสริมศักยภาพการสื่อสาร ด้วยกลยุทธ์การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม เพื่อจัดการปัญหาขยะของประชาชน ในชุมชนพบว่า รูปแบบการสื่อสารเพื่อจัดการปัญหาขยะในชุมชน โดยภาพรวมเปลี่ยนไปในทิศทางที่ ดีขึ้น ชาวบ้านกับผู้บริหารในชุมชนหาทางออกในการแก้ปัญหาได้อย่างสันติวิธี มีการเจรจากันมากขึ้น และเริ่มปรับทัศนคติที่มีต่อกันไปในทางบวก

งานวิจัยในต่างประเทศ

แวนฮอร์น เทซ่า ลินน์ (Vanhorn Tasha Lynn. 1997 : 112-116) ได้ศึกษาการสอน จริยธรรมในหลักสูตรการสื่อสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการสอนจริยธรรมในหลักสูตรการสื่อสาร ในสหรัฐอเมริกา โดยได้ศึกษาทัศนคติทางจริยธรรมที่หลากหลายด้วยการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้ตรวจสอบและวิเคราะห์งานวิจัยทั้งทางปรัชญา และ ตรีกรวิทยาสำหรับจริยธรรม พบว่ามี

ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน ยุทธศาสตร์การทดลอง โดยเฉพาะยุทธศาสตร์การสอน เป็นรูปแบบ
ดั้งเดิมที่แสดงให้เห็นความสำคัญของจริยธรรมในกระบวนการสื่อสารและแสดงให้เห็นแนวคิดที่เป็น
อันหนึ่งอันเดียวกันของจริยธรรมกับการสื่อสาร ดังนั้นยุทธศาสตร์การเรียนรู้ทางประสบการณ์ถูก
ถกเถียงกันเพื่อจุดมุ่งหมายของการทำให้นักเรียนประยุกต์ใช้หลักจริยธรรมได้อย่างชัดเจนและเพื่อ
ส่งเสริมทักษะการคิดเชิงประจักษ์ของนักเรียน งานวิจัยในอนาคตเป็นเหตุผลสำหรับการป้องกัน
การสอนจริยธรรมในหลักสูตรการสื่อสาร

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า

1. ปัจจัยด้านการสื่อสารมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านความรู้เรื่องขยะมูลฝอย
ด้านความรู้เรื่องการจัดการขยะมูลฝอย ด้านการมีส่วนร่วม และด้านการทำงานเป็นทีม
2. ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่าปัจจัยด้านการสื่อสารจะส่งผลทางตรงต่อพฤติกรรม
ในการจัดการขยะมูลฝอยของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1-3

4. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย

1. ความหมาย

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดหลักสูตรของสถานศึกษาในการจัดกิจกรรมการเรียน
การสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะได้ผลดีจำเป็นจะต้องให้
ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยเฉพาะกิจกรรมการจัดการขยะในโรงเรียน ซึ่งนับวันแต่จะเป็น
ปัญหาเพิ่มมากขึ้น จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัย ค้นคว้าตำรา ปรากฏว่ามีผู้รู้และนักวิชาการหลาย
ท่านได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้มากมาย ดังนี้

ยุวรัตน์ วุฒิเมธี (2541 : 32) ก็ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การเปิดโอกาสให้
ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจ การปฏิบัติ และรับผิดชอบในเรื่องต่างๆอันมี
ผลกระทบต่อตัวของเขาเอง โดยเขาจะมีความสุขหากได้ร่วมพัฒนาและได้รับความเป็นธรรม ใน
ขณะเดียวกันต้องยอมรับความจริงที่ว่า มนุษย์จะสามารถพัฒนาได้ต้องได้รับโอกาสและการชี้แนะที่
ถูกต้อง

กรรณิการ์ ชมดี (2544 : 11) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า
หมายถึง ความร่วมมือของประชาชน ไม่ว่าจะในระดับปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกัน
และเข้าร่วมรับผิดชอบเพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลง เพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึง
ประสงค์

อติณ รพีพัฒน์ (2547 : 9) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมคือ การที่บุคคลในองค์กร หรือ
ต่างองค์กรได้ร่วมกันเพื่อทำให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และประสบ

ความสำเร็จ ทั้งนี้การมีส่วนร่วมนั้นๆจะอยู่ในขั้นตอนใดๆ ก็ตาม โดยขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถ
ประสบการณ์ ข้อจำกัดขององค์กรในแต่ละกระบวนการของการดำเนินการบริหารเป็นเกณฑ์

มัทนา เสมอจิตต์ (2549 : 9) ได้สรุปว่าการมีส่วนร่วมว่า หมายถึงการที่บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมโดยการร่วมคิด และเสนอความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วม ดำเนินการ ร่วมรับ
ผลประโยชน์ ร่วมคิดตามผลดำเนินงาน การดำเนินงานเช่น แสดงความคิดเห็น เสนอแนะ และ
สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และเกิด ประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น

พูลสวัสดิ์ นาทองคำ (2550 : 9) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง
การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งของประชาชน ซึ่งเกิดขึ้นจากความต้องการหรือความพอใจที่จะดำเนิน
กิจกรรมร่วมกันและเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การมีส่วนร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของ
ปัญหา คิดและเสนอแนวทางการดำเนินงาน รับผลประโยชน์ และติดตามประเมินผล เพื่อประโยชน์ที่
ดีที่สุดที่จะเกิดกับประชาชนและนำไปสู่การพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ
ตลอดจนก่อให้เกิดความร่วมมืออันดีระหว่างหน่วยงานของรัฐและประชาชน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรม
ของกลุ่มในการจัดการขยะมูลฝอยในโรงเรียนตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นจนถึงขั้นสุดท้าย การมีส่วนร่วมที่ดีที่
จะทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต้องมีการวางแผน การปฏิบัติและการประเมินผล

2. ลักษณะการมีส่วนร่วม

โคช และ อัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff. 1981 : 6) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน
สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่

1. มีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและอย่างไร
2. การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนารวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ
3. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

ปธาน สุวรรณมงคล (2527 : 83) กล่าวว่าชุมชนมีขอบเขตของการมีส่วนร่วม 4

ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการ
3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการประเมินผล

ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ (2544 : 334) กล่าวว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนมี 2 ลักษณะ คือ กระบวนการที่ต้องอาศัยการรับรองโดยกฎหมาย หรือลักษณะที่เป็น

ทางการ และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ เช่น การสร้างระบบสมัครใจขึ้นมาเพื่อให้มีสภาพบังคับทางสังคม

1. ลักษณะการมีส่วนร่วมแบบเป็นทางการ โดยมีกฎหมายรับรองให้กระทำได้ หรือต้องกระทำ วิธีการสำคัญและยอมรับไปใช้ปฏิบัติกันทั่วไปคือ การเลือกตั้งในระดับต่างๆ การใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในประเด็นหรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์สาธารณะของประชาชน

2. ลักษณะการมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการ เป็นลักษณะที่เกิดขึ้นในระบบการเมืองแบบเผด็จการ ไม่ยอมรับและไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม โดยมีกฎหมายห้ามไว้อย่างชัดเจน แม้ประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยบางประเทศจะมีได้ห้าม แต่มิได้ระบุหรือมิได้มีกฎหมายรับรองว่าให้กระทำได้

กล่าวโดยสรุป ลักษณะของการมีส่วนร่วมแบ่งได้กว้างๆ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่เป็นทางการ โดยการรับรองของกฎหมาย ซึ่งลักษณะนี้ประชาชนสามารถเข้าไปร่วมในการวางแผนการใช้ทรัพยากร มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรและ ใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและชุมชน และลักษณะที่ไม่เป็นทางการซึ่งกฎหมายมิได้ระบุให้เข้าไปเกี่ยวข้องโดยตรง แต่เป็นการมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจ ด้วยการจูงใจทั้งด้วยตัวเองหรือโดยผ่านตัวแทน

3. ระดับของการมีส่วนร่วม

พชร หาสุข (2550 : 42) ได้จำแนกระดับความเข้มข้นของการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของสมาคมสาธารณสุขของอเมริกา ออกเป็น 3 ระดับคือ

1. ระดับตัดสินใจ (Decision Making) เป็นระดับการรับผิดชอบด้วยตนเอง
2. ระดับความร่วมมือ (Cooperation) เป็นระดับที่ยอมรับได้
3. ระดับการใช้ประโยชน์ (Utilization) เป็นระดับยอมรับและใช้ประโยชน์

4. ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

บัญญัติ แก้วส่อง (2531 : 5) ได้บูรณาการนำเอาแนวคิดเชิงทฤษฎีของ โคอเฮน และ อีพฮอฟ เข้ากับแนวคิดภาคปฏิบัติของ อคิน รพีพัฒน์ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง และคนอื่นๆ แล้ว สามารถจำแนกประเภทการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนการพัฒนาเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้ คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นค้นหาปัญหา หาสาเหตุของปัญหา ร่วมในการตัดสินใจ กำหนดความต้องการ และจัดลำดับความสำคัญ

ขั้นที่ 2 ขั้นวางแผนโครงการพัฒนา กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์โครงการ กำหนดวิธีการ แนวทางดำเนินงาน กำหนดทรัพยากร และแหล่งทรัพยากร

ขั้นที่ 3 ขั้นดำเนินการ

ขั้นที่ 4 ขั้นรับผลประโยชน์หรือผลเสียที่เกิดจากโครงการพัฒนา

ขั้นที่ 5 ขั้นประเมินผลโครงการพัฒนา

บังอร อุทธิภักดี (2539 : 25-30) ได้รายงานเกี่ยวกับเรื่อง “Popular Participation and Strategy for Promoting Community Level Action and National Development” ซึ่งกล่าวถึงกระบวนการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชน 3 ขั้นตอน คือ

1. การสนับสนุนกระบวนการพัฒนา

2. การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม

3. การตัดสินใจในรูปของการกำหนดเป้าหมาย การวางนโยบาย การวางแผนและการปฏิบัติตามแผน ทั้งในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลได้เข้าร่วมในกิจกรรมของกลุ่มตามลักษณะและขั้นตอนของกิจกรรมนั้นๆ การที่จะทำให้กิจกรรมของกลุ่มบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคคลในการร่วมกันคิด วางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติกิจกรรม และการประเมินผล

5. การวัดแนวคิดด้านการมีส่วนร่วม

ได้มีผู้รู้และนักวิชาการหลายท่านได้จัดทำเครื่องมือในการวัดการมีส่วนร่วมดังนี้ 1) สรศักดิ์ แสงเพชร (2550 : 136) ได้สร้างเครื่องมือวัดการมีส่วนร่วมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในการจัดการขยะมูลฝอย มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 3 ระดับ คือ เคยเข้าร่วม ไม่เคยเข้าร่วม ไม่มีกิจกรรมในโรงเรียนนี้ และ 2) ปณิต มุลโพธิ์ ได้สร้างเครื่องมือวัดการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในตลาดสด ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ คือ เข้าร่วมทุกครั้ง เข้าร่วมเป็นส่วนใหญ่ เข้าร่วมเป็นบางครั้ง เข้าร่วมนานๆครั้ง ไม่เคยเข้าร่วม ผู้วิจัยได้เลือกเอาเครื่องมือวัดของสรศักดิ์ แสงเพชร มาปรับใช้เป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม

งานวิจัยในประเทศ

จิระชัย ไกรกังวาร (2544 : 29) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนการกำจัดขยะมูลฝอย : ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาลเมืองวารินชำราบจังหวัดอุบลราชธานี วัดดูประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอย ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ มีส่วนร่วมในการกำจัดขยะมูลฝอยในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอยคือ ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ ระดับการศึกษา การเป็น

สมาชิกกลุ่มในสังคม ปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยา ได้แก่ปัจจัยด้านการได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องขยะมูลฝอย การรักษาความสะอาด และปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจในเรื่องขยะมูลฝอย

สุวัฒน์ ฤทธิ์สำเร็จ (2544 : 70) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะ มูลฝอย กรณีศึกษาของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า ระดับความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยและการมีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับดีมาก และพบว่า เพศ สถานภาพ ที่อยู่อาศัย มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย

สุทธิดา สุวรรณะ (2545 : 86) ที่ได้ศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกขยะมูลฝอยในชุมชนรัตนวิบูลย์ และชุมชนไทยโฮเต็ล เขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ด้านการคัดแยกขยะมูลฝอยในระดับดี แต่มีพฤติกรรมในการคัดแยกขยะมูลฝอยในระดับน้อย ถึงปานกลาง สาเหตุที่ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือในการคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้งคือ การขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และขาดการประชาสัมพันธ์ที่ครอบคลุมและต่อเนื่อง อีกทั้งขาดอุปกรณ์ในการคัดแยก และที่สำคัญคือการขาดจิตสำนึกของคน เนื่องจากประชาชนได้เห็นว่าปัญหาขยะมูลฝอยไม่เป็นปัญหาที่สำคัญ และต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน และการขาดสำนึกความเป็นชุมชนร่วมกัน

สมสมาน อาษาวิฐ (2548 : 98) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกันมีส่วนร่วมต่อการจัดการขยะมูลฝอยแตกต่างกัน และประชาชนที่รับรู้ข้อมูลข่าวสารมาก มีส่วนร่วมต่อการจัดการขยะมูลฝอยมากกว่าประชาชนที่รับรู้ข่าวสารน้อย สำหรับสภาพปัญหาของขยะชุมชน ได้แก่ ชุมชนไม่มีการคัดแยกขยะ ชุมชนขาดความรู้ในการกำจัดขยะอย่างถูกวิธี และขาดการรับทราบข้อมูลข่าวสารในด้านการให้บริการจัดการด้านขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลธาตุทอง สำหรับโครงการนำร่องเพื่อแก้ปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น มีผลทำให้ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับระบบการจัดการขยะมูลฝอยและการคัดแยกขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้น ตลอดจนเข้ามามีส่วนร่วมและรับรู้ข้อมูลข่าวสารในเรื่องการทิ้งขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สรศักดิ์ แสงเพชร (2550 : 109-112) ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่องความรู้ ความเข้าใจและปัจจัยที่มีผลเกี่ยวกับเรื่องการคัดแยกขยะมูลฝอย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตจตุจักร จำนวน 6 โรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างของโรงเรียนบ้านลาดพร้าวและกลุ่มตัวอย่างของโรงเรียนประชานิเวศน์ มีระดับความรู้และความเข้าใจเรื่องการคัดแยกขยะมูลฝอยอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนกลุ่มตัวอย่างของโรงเรียนวัดเสมียนนารี โรงเรียนวัดเทวสุนทร โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชและโรงเรียนเสนานิคม มีระดับความรู้ ความเข้าใจเรื่องการคัดแยกขยะ

มูลฝอยอยู่ในระดับน้อย และยังพบว่า เพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อาชีพของมารดา การมีส่วนร่วม ในกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม และการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการคัดแยกขยะมูลฝอย อาชีพของบิดา สัมพันธ์กับระดับความรู้และความเข้าใจเรื่องการคัดแยกขยะมูลฝอย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนอายุ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ ความเข้าใจเรื่องการ คัดแยกขยะมูลฝอย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อวยชัย วัฒนา (2554 : 160 -163) ที่ได้ศึกษากลยุทธ์การพัฒนาผู้นำองค์กรชาวบ้าน เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ป่าชุมชนจังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาวิจัยพบว่า กลยุทธ์สำคัญในการ อนุรักษ์ป่าชุมชนคือ การฝึกอบรมผู้นำองค์กรชาวบ้าน โดยใช้หลักสูตรพัฒนาผู้นำองค์กรชาวบ้าน เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ป่าชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. การสำรวจความจำเป็นในการสร้างกลยุทธ์การพัฒนาผู้นำองค์กรชาวบ้าน โดย การวิเคราะห์เอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550- 2554 ศึกษาสภาพเศรษฐกิจสังคมปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต และการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อ สสำรวจความต้องการฝึกอบรม
2. การสร้างและพัฒนาหลักสูตร มี 2 ขั้นตอนคือ การร่างหลักสูตรและการ ปรับปรุงร่างหลักสูตรฝึกอบรมก่อนนำไปใช้จริง และการประเมิน โครงร่างหลักสูตร
3. การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม
4. การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร เนื้อหาของหลักสูตรประกอบด้วยสาระ

5 หน่วยคือ

- 4.1 ความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำ
- 4.2 ความรู้และทักษะเกี่ยวกับศิลปะการพูดเพื่อการสื่อสาร
- 4.3 ความรู้และทักษะเกี่ยวกับการพัฒนาทีมงานและเครือข่าย
- 4.4 ความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน
- 4.5 ความรู้และทักษะเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน เป็นการพัฒนาภาวะผู้นำ ด้านความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมของผู้นำองค์กรชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ซึ่งวิเคราะห์ ข้อมูลพบว่าหลังการฝึกอบรมผู้นำองค์กรชาวบ้านมีความรู้และทักษะเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่า ชุมชนอยู่ในระดับมาก โดยมีความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำ เจตคติต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน และ พฤติกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยรวมหลังการฝึกอบรมเพิ่มขึ้นจากก่อนฝึกอบรม (p -value < 0.05)

ปณิต มุลโพธิ์ (2556 : 126) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของผู้ค้าตลาดสด ในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า

1. แบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยตัวแปรเชิงสาเหตุที่ส่งผลโดยตรงต่อตัวแปรพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของผู้ค้าตลาดสดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ ได้แก่ ปัจจัยการมีส่วนร่วม ปัจจัยความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอย ปัจจัยสื่อสารและปัจจัยเจตคติ ต่อปัญหาขยะมูลฝอย

2. รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของผู้ค้าตลาดสด ประกอบด้วย 18 กิจกรรม ดังนี้

2.1 ด้านการมีส่วนร่วม มีกิจกรรม 5 ส.ตลาดสด ตลาดสดสีเขียว ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้

2.2 ด้านความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอย มีกิจกรรมความรู้เรื่องขยะมูลฝอย การคัดแยกขยะมูลฝอยด้วยหลัก 3Rs การทำน้ำส้วกชีวภาพ การทำปุ๋ยหมัก การเลี้ยงสัตว์ด้วยขยะอินทรีย์ การจัดตั้งสถานที่ทิ้งขยะแยกประเภทในตลาดสด การลดใช้ถุงพลาสติกและกล่องโฟม ขยะแลกไข่

2.3 ด้านการสื่อสาร มีกิจกรรมการประกวดผู้ค้าตลาดสดต้นแบบ การประกาศเกียรติคุณ การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ การตั้งชมรมผู้ค้าตลาดสด

2.4 ด้านเจตคติต่อปัญหาขยะมูลฝอย มีกิจกรรมตลาดสดใส่ใจสิ่งแวดล้อมจิตอาสาเก็บขยะสิ่งแวดล้อม สำนักรักตลาดสดผู้ค้าตลาดสดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ หลังเข้ารับการอบรม โดยใช้รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของผู้ค้าตลาดสดเป็นระยะเวลา 3 เดือน มีพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอย เพิ่มขึ้นจากก่อนการอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 งานวิจัยต่างประเทศ

บอดี (Brady. 2004) ได้ศึกษาเรื่อง City of Denton Municipal Solid Waste Characterization and Management Strategies ซึ่งศึกษาคุณสมบัติมูลฝอยของชุมชน และกลยุทธ์การจัดการมูลฝอยของเมือง Denton โดยศึกษาการมีส่วนร่วมในการคัดแยกมูลฝอย ประวัตินุคคลที่ทำกิจกรรมดังกล่าว และเมืองที่มีลักษณะที่คล้ายกัน ผลการศึกษาพบว่าคุณสมบัติของมูลฝอยไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 เป็นมูลฝอยที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ในรูปกระดาษ การคิดเป็นน้ำหนักรวมไม่เกินร้อยละ 45 ของน้ำหนัก มูลฝอยทั้งหมด อัตราการมีส่วนร่วมในการคัดแยกมูลฝอยในรอบ 6 สัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 71 และคิดเป็นอัตราเฉลี่ยร้อยละ 37 ต่อสัปดาห์ อัตราการมีส่วนร่วมการคัดแยกมูลฝอย มีระดับนัยสำคัญหลายค่า โดยขึ้นกับตัวแปรของรหัสไปรษณีย์ และค่านิยมของแต่ละบ้าน แต่ไม่ขึ้นกับเพศ

โพสทาล่า (Postacioglu. 2004) ได้ศึกษาเรื่อง Environmental Mediation in Solid Waste Management : An Institutional Analysis ซึ่งศึกษาคุณภาพของกระบวนการประนีประนอมด้านสิ่งแวดล้อมสำหรับโครงการพื้นที่ฝังกลบมูลฝอยอย่างถูกลักษณะ ที่มีความสัมพันธ์กับบริบทของความเป็นสถาบัน โดยเน้นศึกษาในประเด็นหลัก 2 ประการ คือความถูกต้องตามกฎหมายและความ

เป็นธรรมเนียม แบ่งการศึกษาออกเป็นหลายระดับ ระดับที่หนึ่งคือศึกษาวิเคราะห์ความเป็นสถาบันที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทำประชาพิจารณ์ และกระบวนการประนีประนอมด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของทั้งสองกระบวนการ อันนำไปสู่การวิเคราะห์ในกระบวนการที่สอง คือความเป็นสถาบันและกระบวนการ โดยศึกษาใน 2 มิติ คือ มิติที่ 1 การวิเคราะห์กระบวนการประนีประนอมด้านสิ่งแวดล้อมในโครงการพื้นที่ฝั่งกลบมูลฝอยอย่างถูกสุขลักษณะ 8 โครงการ โดยเน้นศึกษาความเหมาะสม และความถูกต้องตามกฎหมายที่มีความสัมพันธ์กับบริบทของความเป็นสถาบัน รวมทั้งความเป็นตัวแทนและความรับผิดชอบต่อผลงานด้วย มิติที่ 2 ศึกษาความเป็นธรรมของกระบวนการ เน้นศึกษาวิเคราะห์การแบ่งสรรบทบาทการตอบสนองความต้องการ และทรัพยากรระหว่างผู้มีส่วนร่วม รวมทั้งการรับรู้ของผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวกับความเป็นธรรมของกระบวนการด้วย ผลการศึกษาพบว่าความถูกต้องตามกฎหมายและความเป็นธรรมในกระบวนการประนีประนอมด้านสิ่งแวดล้อมมีข้อจำกัด เนื่องจากความเป็นบริบทของสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการในเรื่องนั้นๆ กระบวนการประนีประนอมจะเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมเฉพาะกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้เสียเข้าร่วมประชุมการทำประชาพิจารณ์เฉพาะช่วงเวลาที่เป็นการเท่านั้น และเป็นกลุ่มที่มีสถานภาพที่เป็นทางการ มีความไม่พอเพียงในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ศักยภาพในการเจรจาต่อรอง และทักษะ ไม่มีโปรแกรมการฝึกอบรม และการสนับสนุนด้านการเงิน สำหรับกลุ่มผู้คัดค้าน หรือไม่เห็นด้วยเพื่อให้ได้มาซึ่งทักษะและความรู้ นอกจากนี้การศึกษายังพบว่า การเสริมคุณค่าให้กับคุณภาพของกระบวนการประนีประนอมด้านสิ่งแวดล้อมให้มีความถูกต้องตามกฎหมาย และมีความเป็นธรรมทำได้โดย

1. ปรับเปลี่ยนความขัดแย้งที่เกิดขึ้นด้วยกระบวนการประนีประนอมด้านสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม คือการพิจารณาทั้งในประเด็นปัญหา และผู้มีส่วนได้เสีย
2. บูรณาการวิธีการที่ดีกว่าสำหรับข้อสังเกตและข้อมูลข่าวสารเพื่อประชาชนในโครงการ และกระบวนการที่คล้ายคลึงกัน ให้การสนับสนุนทางการเงิน และการฝึกอบรมผู้มีส่วนได้เสีย

3. รวมกระบวนการประชาพิจารณ์และการประนีประนอมด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างเป็นกระบวนการใหม่ จัดเตรียมการที่ดีกว่าเกี่ยวกับผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมายและทางเทคนิค

คิมโมโท (Ikemoto, 2006) ยังได้ศึกษาเรื่อง Improving the Policy Making Process in Municipal Solid Waste Management Learning From Minamata-City, Japan ศึกษาการจัดการมูลฝอยในเมือง Minamata ประเทศญี่ปุ่น โดยเน้นศึกษานโยบายการจัดการมูลฝอยชุมชนที่สำคัญ 2 ประการ คือ โปรแกรมการคัดแยกมูลฝอย และโครงการกำจัดบรรจุภัณฑ์อาหาร โดยคณะกรรมการสตรีเพื่อลดปริมาณมูลฝอย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่สำคัญซึ่งมีผลต่อความสำเร็จของกระบวนการนโยบายการจัดการมูลฝอยชุมชน ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด
2. การปรึกษาหารือแบบพบปะกัน
3. การแบ่งปันอำนาจโดยการชักนำองค์การในกระบวนการตัดสินใจ
4. ระดับความรุนแรงของปัญหา
5. ความตระหนักในสภาพแวดล้อม
6. การกำหนดปัญหาและคุณสมบัติของเป้าหมายประสงค์ ทั้งนี้การปรับปรุง

กระบวนการนโยบายด้านการจัดการมูลฝอยชุมชนสำหรับชุมชน ผู้เชี่ยวชาญแนะนำให้ใช้การตัดสินใจและการชักนำองค์การ โดยการปรึกษาหารือแบบพบปะกันระหว่างผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย และต้องมีการแบ่งปันอำนาจตั้งแต่เริ่มต้น โครงการ

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม มีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านความรู้เรื่องขยะมูลฝอย ด้านความรู้เรื่องการจัดการขยะมูลฝอย ด้านการสื่อสาร และด้านการทำงานเป็นทีม
 2. ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่าปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย จะส่งผลทางตรงต่อพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยของนักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1-3
5. แนวคิดเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีมในการจัดการขยะมูลฝอย

5.1 ความหมายของทีมงาน

จากการค้นคว้าศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ได้มีผู้รู้และนักวิชาการหลายท่าน ได้กล่าวถึงความหมายของทีมงานไว้มากมาย ดังเช่น

วีระวัฒน์ พงษ์พะยอม (2536 : 14) กล่าวว่า ทีมหมายถึง กลุ่มบุคคลที่ทำงานร่วมกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยสมาชิกต้องเสียสละความเป็นส่วนตัวที่จำเป็นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

สมชาติ กิจจรยง (2544 : 197) กล่าวว่า ทีม หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีการประสานงานกัน ร่วมมือร่วมใจกันด้วยความสามัคคีมีเป้าหมายร่วมกัน ไว้วางใจกัน

ชาญชัย อาจินสมาจาร (2543 : 10) กล่าวว่า ทีม หมายถึง การรวมตัวของคนหลายคน และมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างสม่ำเสมอในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งคนเหล่านั้นจะปฏิบัติการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน มีการตั้งข้อสังเกตว่า ทีมงาน ก็คือ กลุ่ม เพียงแต่ต้องการจะเน้นให้เห็นชัดว่าเป็นกลุ่มทำงาน ซึ่งสมาชิกทุกคนมีภารกิจที่จะต้องทำงานประสานกันตามบทบาทของตนเพื่อที่จะให้ภารกิจนั้นบรรลุเป้าหมายร่วมกันของกลุ่ม

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ทีม หมายถึง กลุ่มของนักเรียนที่รวมตัวกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อดำเนินกิจกรรมการจัดการขงะมูลฝอยร่วมกัน โดยมีเป้าหมายเดียวกัน

5.2 ความหมายเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีม

การทำงานเป็นทีมจะสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ขึ้นอยู่กับสมาชิก เพราะการทำงานเป็นทีมสมาชิกทุกคนจะต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเองในทุกๆด้าน มีผู้รู้และนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีมไว้ ดังนี้

อัครา สังข์สุวรรณ (2539 : 14) ได้กล่าวว่าการทำงานเป็นทีมเป็นการทำงานของกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ โดยความร่วมมือร่วมใจมีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันภายในกลุ่ม เพื่อทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

เชียร ภูัญญไฉย (2539 : 46) กล่าวว่าการทำงานเป็นทีมคือ การทำงานต่าง ๆ ที่มีผู้ร่วมงานตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมกันทำงาน โดยแต่ละคนมีบทบาทและหน้าที่ต่างกันเข้ามาาร่วมกันทำงานด้วยการประสาน ความรู้ ความคิด และความสามารถจนบรรลุตามความมุ่งหมายที่วางไว้ มีการประสานสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลอย่างต่อเนื่อง

ทวี วงศ์พูน (2540 : 38) ได้กล่าวถึงการทำงานเป็นทีมว่า เป็น พฤติกรรมที่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยสมาชิกของทีมมีการประสานสัมพันธ์กัน อย่างดี ตั้งแต่การกำหนด เป้าหมาย วิธีการทำงาน การปฏิบัติงานและการประเมินผล

อนันต์ ฉัตรศรีทศา (2541 : 44) ก็ยังได้กล่าว ถึงทีมงานคล้ายกันว่า ทีมงานคือ กลุ่มคนซึ่งสมาชิกร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน โดยมีเป้าหมายร่วมกันและเห็นพ้อง ต้องกันในแนวทางและวิธีปฏิบัติตามเป้าหมายที่กำหนด

ศิณีย์ สังข์รัมย์ (2544 : 33) ได้กล่าวว่าการทำงานเป็นทีม เป็นพฤติกรรมที่กลุ่มบุคคลเข้ามาาร่วมกัน โดยมีเป้าหมายร่วมกันและทุกคนในกลุ่มมีบทบาทในการดำเนินงาน มีการติดต่อสื่อสารและประสานงานกันเพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กลุ่มได้กำหนดไว้ โดยทุกคนจะช่วยเหลือกัน ผลักดันไปในทิศทางเดียวกัน ยอมรับในความสามารถของทุกคน มีการเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน และละเว้นจากการทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ส่วนตัว

โนแลน (Nolan. 1989) ได้กล่าวถึงทีมว่า เป็นกลุ่มของบุคคลที่ทำงานร่วมกันเพื่อทำให้ บรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยเสียสละความเป็นอิสระส่วนตัว

สเปคเตอร์ (Spector. 2000 : 274) ได้แสดงความคิดที่แตกต่างไปจากคนอื่น โดยได้กล่าวถึงการทำงานกลุ่ม (Group Work) กับการทำงานเป็นทีม (Teamwork) ไว้ที่น่าสนใจคือ การทำงานเป็นทีม เป็นประเภทหนึ่งของการทำงานเป็นกลุ่ม ทีมงานทุกทีมจัดเป็นกลุ่มทำงาน แต่กลุ่มทำงานทุกกลุ่มมิใช่ทีมเสมอไป เนื่องจากการทำงานเป็นกลุ่มเป็นการรวมตัวกันทำงานบุคคล ตั้งแต่ 2

คนขึ้นไปเพื่อทำงานร่วมกัน โดยมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและเป้าหมายร่วมกัน ซึ่งลักษณะการทำงานนี้ได้หลายรูปแบบ งานของแต่ละบุคคลอาจไม่ขึ้นอยู่กับงานของอีกบุคคลหนึ่ง แต่เมื่อทุกคนทำงานสำเร็จก็นำมารวมกันเป็นผลงานตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ส่วนการทำงานเป็นทีม งานของคนหนึ่งจะมีผลต่องานของคนในกลุ่มด้วย แต่ละคนมีบทบาทเฉพาะของตน โดยยึดเป้าหมายเดียวกัน ดังนั้นคำว่าทีมกับคำว่ากลุ่มเป็นคำที่ใช้แทนกันได้

แบรอนและไบร์น (Baron and Byrne. 2000 : 480 - 484) กล่าวถึงการทำงานกลุ่มในลักษณะของการทำงานเป็นทีมว่าเป็นสิ่งที่ควบคู่กันอยู่เสมอ

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การทำงานเป็นทีม หมายถึง การทำงานของกลุ่มนักเรียนซึ่งได้รับมอบหมายหรือแต่งตั้งจากคำสั่งของ โรงเรียนในการจัดการขยะมูลฝอยในโรงเรียน การทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพจะสามารถทำให้กิจกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน

5.3 ความสำคัญของการทำงานเป็นทีม

ณัฐพันธ์ เขจรันท์ และคณะ (2545 : 5) กล่าวว่า ในสังคมปัจจุบัน การดำรงอยู่และการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าจำเป็นต้องอาศัยการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นองค์กร เป็นทีมจึงจะประสบผลสำเร็จ และบรรลุผลตามเป้าหมาย เพราะการทำงานร่วมกันเป็นทีมเป็นการระดมความคิดระดมพลังของทรัพยากรบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน

ความสำคัญของการทำงานเป็นทีม ประกอบด้วย

1. มนุษย์ทุกคนมีความจำกัดในเรื่องพลังและการทำงานต่าง ๆ ต้องใช้หลักที่แตกต่างกันไปงานใดที่ต้องใช้พลังมากเกินความสามารถที่คนคนเดียวจะทำได้ การทำงานเป็นทีมจะช่วยให้สามารถทำงานนั้นได้สำเร็จ
2. มนุษย์ทุกคนมีความจำกัดและแตกต่างในเรื่องสติปัญญาและความสามารถในการทำงานการร่วมกันทำงานเป็นทีมจะสามารถดำเนินการไปได้ด้วยดี
3. มนุษย์จำเป็นต้องอยู่ในสังคม จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ไม่อาจจะอยู่อย่างโดดเดี่ยวตามลำพังได้ การทำงานร่วมกันเป็นทีมทำให้มนุษย์มีโอกาสที่จะได้อยู่ร่วมกับคนอื่น มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับคนอื่น เป็นการสนองความต้องการพื้นฐานที่จำเป็นของมนุษย์
4. การทำงานเป็นทีม ให้ผลงานที่ดีกว่าการทำงานเป็นรายบุคคล เนื่องจากการทำงานเป็นทีมเป็นการระดมความคิดความสามารถของคนหลายคนมาสู่การทำงานในลักษณะที่ประสานสอดคล้องกัน ทำให้เกิดความรอบคอบในการคิด และการประสานความสามารถของคนเข้าด้วยกัน

5. การทำงานเป็นทีมร่วมกัน ทำให้บุคคลได้มีโอกาสเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากเพื่อนร่วมงานด้วยกัน ทำให้เกิดความเจริญงอกงามในตัวบุคคลและจะมีผลให้ทีมได้มีความเจริญงอกงามเข้มแข็งมีประสิทธิภาพในการทำงานสูงตามขึ้นไปด้วย

5.4 องค์ประกอบของการทำงานเป็นทีม

วูดค็อก (Woodcock. 1989 : 242) ได้ให้แนวคิดถึงองค์ประกอบของทีมงานที่มีประสิทธิภาพ จะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะที่ดังต่อไปนี้

1. บทบาทที่สมดุล (Balance Roles) คือ การผสมผสานความแตกต่างของความสามารถโดยใช้ความแตกต่างของบุคลิกภาพและวิธีการที่หลากหลายให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ต้องอาศัยความกลมกลืนและบทบาทสมดุลของสมาชิกในทีมงานบทบาทที่สมดุลเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งในการสร้างทีมงานของผู้บริหารซึ่งผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงความสามารถและความแตกต่างของบุคคลในการทำงานแต่ละด้านก่อนมอบหมายงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมาย
2. วัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและเป้าหมายที่เห็นพ้องต้องกัน (Clear Objective and Agreegoals) การบริหารงานที่เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติจะส่งผลให้บุคลากรเกิดขวัญและกำลังใจในการทำงาน มีความรู้สึกในการเป็นเจ้าของ เกิดความภาคภูมิใจในงานที่ได้กระทำ มีความขยันขันแข็ง กระตือรือร้นที่คิดจะสร้างสรรค์งานให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น ทำให้การทำงานเกิดประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพ
3. การเปิดเผยต่อกันและการเผชิญหน้าเพื่อการแก้ไขปัญหา (Openness and Confrontation) ทีมงานที่มีประสิทธิภาพนั้น สมาชิกในทีมงานจะต้องสามารถแสดงทัศนะวิจารณ์ให้ความคิดเห็นเสนอแนะข้อแตกต่างโดยปราศจากความกลัว
4. การสนับสนุนและการไว้วางใจต่อกัน (Support and Trust) การสนับสนุนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สมาชิกในทีมงานมีความต้องการ ฉะนั้นบทบาทของผู้นำหรือผู้บริหารโรงเรียนจึงควรให้การส่งเสริมสนับสนุนสมาชิกในองค์กรของตน เช่น การสนับสนุนโดยการฟัง การยกย่องชมเชย การแสดงความซาบซึ้ง การส่งเสริม การแสดงความห่วงใย ปัญหาและประเด็นต่างๆของงาน โดยให้บุคลากรในโรงเรียนตระหนักว่าผู้นำหรือผู้บริหารมีความจริงใจ องค์กรก็จะเข้าใจความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างงานของตนเองกับของคนอื่นๆ และพร้อมที่จะรับและให้ความช่วยเหลือร่วมมือร่วมใจอย่างจริงใจ อันจะทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
5. ความร่วมมือ และการใช้ความขัดแย้งในทางสร้างสรรค์ (Co-operation and Conflict) การบริหารงานในโรงเรียนให้ได้ผลสำเร็จตามความมุ่งหมายได้คนเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการดำเนินงาน แต่เนื่องจากความแตกต่างระหว่างบุคคล ไม่ว่าจะเป็นทัศนคติ ความเชื่อ ความนิยม ความรู้ ความสามารถในการทำงานหรือเป้าหมายในการ ทำงานที่ต่างกันเหล่านี้มีส่วนทำให้เกิดความ

ขัดแย้งในการทำงานได้ทั้งสิ้น ผู้บริหารทุกระดับจึงจำเป็นต้องเผชิญหน้ากับปัญหาความขัดแย้งในการทำงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งให้เป็นไปในลักษณะสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์กับหน่วยงานด้วย

6. กระบวนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน (Sound Procedures) พฤติกรรมการทำงานของแต่ละคนมีความแตกต่างกันออกไปตามความรู้ ประสบการณ์เดิม ทักษะในการทำงานและทัศนคติส่วนบุคคล ดังนั้น จึงถือเป็นหน้าที่ของ ผู้บริหารที่จะต้องสร้างและพัฒนาการทำงานเป็นทีมทั้งสิ้น การตัดสินใจอาจจะกระทำโดยผู้บริหารเพียงคนเดียว ทีมงานที่ดีจึงเปรียบเสมือนพลังในการปฏิบัติงานของผู้บริหารให้ประสบความสำเร็จนั่นเอง

7. ภาวะผู้นำที่เหมาะสม (Appropriate Leadership) พฤติกรรมผู้นำที่เหมาะสมขึ้นอยู่กับความต้องการทักษะความชำนาญของผู้ร่วมงาน ลักษณะงานและข้อจำกัดของสภาพแวดล้อมขององค์กรนั้นๆ ซึ่งไม่สามารถกำหนดออกเป็นรูปแบบรายละเอียดของผู้นำได้ว่าควรเป็นแบบใด จึงจะเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับผู้ร่วมงาน หากผู้นำได้ยึดมั่นพฤติกรรมกรบริหารที่ตายตัว ความมีประสิทธิภาพผลจะสิ้นไหลเปลี่ยนไปมา ภาวะผู้นำที่เหมาะสมจะต้องทำให้สอดคล้องเข้ากับสถานการณ์นั้นๆ เพื่อให้เป็นไปในทางที่จะช่วยสนับสนุนให้งานบรรลุเป้าหมาย ความเป็นผู้นำเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับความสำเร็จในงานด้านต่างๆ ขององค์กร ผู้นำที่ไม่มีความสามารถย่อมจะเป็นผู้ทำลายขวัญของบุคลากรในองค์กร และเป็นผลทำให้งานด้านต่างๆ ขาดประสิทธิภาพ แต่ในทางตรงกันข้ามผู้นำที่มีความสามารถจะมีผลทำให้เปลี่ยนลักษณะของบุคลากรในองค์กรให้กลับกลายเป็นบุคคลที่มีความขยันขันแข็ง และช่วยให้้องค์การประสบผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. การทบทวนการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ (Regular Review) การทบทวนการบริหารงานในทีมอย่างสม่ำเสมอ จะสามารถแก้ไขข้อบกพร่องของทีมงาน ช่วยให้ทีมงานได้รับประสบการณ์เพิ่มขึ้น ฉะนั้นการทบทวนการทำงานอย่างสม่ำเสมอจึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญในการทำงานของหน่วยงานหรือองค์กร เพราะองค์กรที่จัดตั้งขึ้นมาตั้งแต่ก็ต้องมีการนำเอาทรัพยากรมาลงทุนทำกิจกรรม การตรวจสอบทบทวนผลการทำงานจึงเป็นเครื่องมือช่วยให้ผู้บริหารองค์กรรู้ความเป็นไปว่าดีหรือเลวอย่างไร คู่ค้าเพียงใดหรือไม่ การทบทวนการทำงานอย่างสม่ำเสมอ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กร 2 ประการ คือ ผู้ทำงานทราบถึงผลงานที่ตนรับผิดชอบและในแง่ของตัวองค์กรก็จะได้ข้อมูลที่จะช่วยให้สามารถรู้ได้ว่า งานที่ทำแล้วทำได้ดีเพียงใด จะทำให้การควบคุมสั่งการต่างๆ สามารถกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

9. การพัฒนาตนเอง (Individual Development) การให้สมาชิกในทีมมีประสิทธิภาพสูงขึ้นได้นั้น จะต้องเริ่มที่การพัฒนาบุคลากรหรือพัฒนาสมาชิกภาพของบุคคลในทีมงาน โดยการฝึกอบรม การให้การศึกษา การพัฒนาเป็นกลุ่มเพราะถือว่าบุคคลแต่ละคนมีส่วนช่วยให้้องค์การดำเนินงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

10. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม (Sound Inter Group Relation) กลุ่มทำงานใดมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันในลักษณะสนิทสนมหรือแน่นแฟ้น พฤติกรรมของกลุ่มหรือทีมจะเป็นไปในทางที่ดีสมาชิกของทีมต่างก็จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กัน และทุกคนก็จะทุ่มเทความสำคัญเวลาทำงานให้กับกลุ่มหรือทีมงานมากขึ้น

11. การสื่อสารที่ดี (Good Communications) พื้นฐานที่สำคัญของการบริหารงานนั้น ขึ้นอยู่กับการสื่อสารที่ดีอันจะมีผลให้เกิดความเข้าใจ ความร่วมมือ และการประสานงานที่ดีด้วยแผนงานต่างๆ จะได้รับการปฏิบัติมากขึ้นโดยขึ้นอยู่กับผู้ปฏิบัติการสื่อสาร จึงเป็นวิธีการเดียวที่สามารถกระตุ้นให้เขาปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

สุวินท นาเลพันธ์ (2549 : 74-76) ได้กล่าวว่างค์ประกอบของการทำงานเป็นทีมประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อยๆคือ หัวหน้าทีม สมาชิกทีมและเลขานุการ ซึ่งในแต่ละอย่างมีรายละเอียดดังนี้

หัวหน้าทีม มีองค์ประกอบ 2 ด้าน ได้แก่

1. คุณลักษณะของหัวหน้าทีม (Team Leader) มีลักษณะดังนี้

- 1.1 มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์อย่างดั่งแก่ในการวางแผนการดำเนินงานและติดตามประเมินผล
- 1.2 เป็นที่ยอมรับนับถือของสมาชิกทีมด้วยความจริงใจและมีวุฒิภาวะทางสังคม
- 1.3 เป็นคนเปิดเผย จริงใจ ซื่อสัตย์ และเป็นกันเอง
- 1.4 สามารถแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมโดยใช้วิธีการประชุมเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 ไม่ผูกขาดการเป็นผู้นำทีมอยู่ตลอดเวลา

1.6 พร้อมทั้งจะให้ความช่วยเหลือทีม

1.7 สามารถสื่อสารผลงานของทีมให้สาธารณชนเข้าใจได้

1.8 มีเทคนิคการจูงใจและเสริมแรงด้านความสำเร็จสูง

1.9 มีเทคนิคการเผชิญความขัดแย้ง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงานหรือส่วนตัว

2. บทบาทและหน้าที่สำคัญของหัวหน้าทีม ประกอบด้วย

2.1 รับนโยบายจากองค์กร

2.2 กำหนดเป้าหมาย แนวทางและขั้นตอนการปฏิบัติ

2.3 มอบหมายงานแก่สมาชิก

2.4 สร้างบรรยากาศด้วยการจูงใจ เสริมแรง ให้กำลังใจ

2.5 อำนวยความสะดวกให้ความช่วยเหลือ และแก้ปัญหาต่างๆ

2.6 ประเมินผลผู้ร่วมงาน

สมาชิกทีม (Team Member) มีองค์ประกอบ 2 อย่าง ได้แก่

1. คุณลักษณะของสมาชิกทีมงาน ซึ่งมีคุณลักษณะดังนี้
 - 1.1 ความตั้งใจทำงานจริงสามารถรับผิดชอบงานในหน้าที่ของตนของกลุ่ม และของทีม
 - 1.2 มีความรู้และใฝ่รู้ความชำนาญในงานนั้น รู้จักฟัง รู้จักพูด และกล้าแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อทีม
 - 1.3 สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ เป็นผู้ที่ยอมรับฟังและเคารพความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกทีม
 - 1.4 เคารพมติของทีม และป้องกันมิให้เบี่ยงเบนมติของทีมออกไปเข้ากับความคิดเห็นของตนเอง
 - 1.5 เป็นผู้เสียสละ อาสาช่วยทำงานทุกด้าน
2. บทบาทและหน้าที่ของสมาชิก ประกอบด้วย
 - 2.1 รับมอบหมายงานจากหัวหน้าทีม
 - 2.2 ปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบให้บรรลุเป้าหมายของทีม
 - 2.3 ให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาต่างๆ
 - 2.4 เป็นผู้ตามที่ดี

เลขานุการทีม (Team Secretary) มีองค์ประกอบ 2 อย่าง ได้แก่

1. คุณลักษณะของเลขานุการทีม ประกอบด้วย
 - 1.1 มีความสามารถในการเขียนหนังสือได้ดี
 - 1.2 สามารถจับประเด็นการพูด การปรึกษาหารือของกลุ่มหรือทีม ได้ดีเป็นผู้ฟังและผู้ประสานที่ดี
 - 1.3 สามารถสรุปผลการประชุมและรายงานให้สมาชิกทีมได้รับทราบ
 - 1.4 มีความรู้และประสบการณ์ในการเสนอรายงาน
 - 1.5 สามารถเขียนแผนผัง กราฟ ชาร์ต ได้
2. บทบาทและหน้าที่ของเลขานุการทีม ประกอบด้วย
 - 2.1 มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
 - 2.2 มีความสามารถและทักษะในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ
 - 2.3 รับคำสั่งจากหัวหน้าหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง
 - 2.4 ประสานงานระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา

5.5 รูปแบบของทีมงานที่มีประสิทธิภาพ

สุเทพ พงษ์ศรีวัฒน์ (2544 : 172-177) ได้กล่าวถึงรูปแบบของทีมงานที่มีประสิทธิภาพโดยสรุปได้ดังนี้

1. ด้านการจัดรูปแบบงาน ต้องมีการปฏิบัติงานและรับผิดชอบร่วมกันในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย
2. การจัดองค์ประกอบ สมาชิกต้องมีความสามารถ และมีทักษะ 3 ประเภท ได้แก่ ความชำนาญด้านเทคนิคในการแก้ปัญหา การตัดสินใจ และด้านความสัมพันธ์ นอกจากนั้นสมาชิกในทีมงานต้องมีการสื่อสารอย่างเปิดเผย มีความประนีประนอม ยึดมั่นหลักการ มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีความเข้าใจในบทบาทของตน มีความยืดหยุ่นสูง
3. การจัดบริบท มีองค์ประกอบด้านบริบท 3 ประการ ที่ส่งผลให้การทำงานเป็นทีมเกิดประสิทธิผล คือ มีทรัพยากรเพียงพอ มีภาวะผู้นำที่ดี และมีระบบการประเมินผล
4. การจัดกระบวนการ ปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานเป็นทีมด้านนี้ได้แก่ สมาชิกมีความผูกพันต่อวัตถุประสงค์ร่วมกัน การกำหนดเป้าหมายเฉพาะทีม ความเชื่อมั่นในความสามารถของทีม การบริหารความขัดแย้ง และการลดการอ้อมแรงหรือการเอาเปรียบในการทำงานของสมาชิกบางคน

5.6 หลักของการทำงานเป็นทีม

วูดค็อก (Woodcock, 1989 : 247) กล่าวว่าไว้ว่า หลักการทำงานเป็นทีมจะต้องประกอบด้วย

1. มีความสมดุลในบทบาทคือ มีความผสมผสานกันในความแตกต่างของความสามารถบุคคลและใช้ความแตกต่างได้อย่างเหมาะสมในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน
2. มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและเห็นด้วยกับเป้าหมาย เต็มใจที่จะยอมรับและผูกพันกับวัตถุประสงค์และมีเป้าหมายอย่างแท้จริง
3. มีความเปิดเผยและมีการเผชิญหน้ากัน การสื่อสารและการสัมพันธ์ภายในทีม เป็นไปอย่างเปิดเผย และไว้วางใจซึ่งกันและกัน พுகกันอย่างตรงไปตรงมา เข้าใจตนเองเป็นอย่างดีและเข้าใจผู้อื่นภายในทีมด้วย เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นต้องแก้ปัญหาด้วยการเผชิญหน้าซึ่งกันและกัน
4. มีการสนับสนุนและจริงใจต่อกัน สมาชิกในทีมจะสนับสนุนซึ่งกันและกัน ให้ความช่วยเหลือและร่วมมือร่วมใจกันอย่างจริงจัง ให้โอกาสพูดคุยถึงปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ
5. มีความร่วมมือและความขัดแย้งกัน เพื่อให้การทำงานของทีมบรรลุวัตถุประสงค์ สมาชิกในทีมต้องให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน มีการใช้ประโยชน์และประสานประโยชน์ซึ่งกัน

และกัน การวางแผนในการดำเนินงาน ต้องให้สมาชิกมีส่วนร่วมด้วย ข้อขัดแย้งภายในทีมเป็นไปได้
ในทางสร้างสรรค์มากกว่าทำลาย

6. มีวิธีการปฏิบัติที่คล่องตัว การทำงานของทีมจะมีลักษณะยืดหยุ่น การตัดสินใจจะ
อาศัยข้อมูลและข้อเท็จจริงเป็นหลัก

7. มีผู้นำที่เหมาะสม ผู้นำภายในกลุ่มควรจะกระจายไปทั่วกลุ่มได้ตามสถานการณ์
ผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้ฟังที่ดีด้วย

8. มีการทบทวนการทำงานของทีมนำเสนอเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องได้ทันที
การทบทวนนี้อาจจะทำในระหว่างปฏิบัติงานหรือภายหลังงานเสร็จก็ได้

9. มีการพัฒนาบุคคล มีแผนการในการพัฒนาสมาชิกของทีม เพื่อจะได้นำความรู้
ความสามารถมาใช้ในการทำงาน

10. มีสัมพันธภาพในระหว่างกลุ่มดี การทำงานระหว่างกลุ่มเป็นไปได้ในบรรยากาศ
ของสัมพันธภาพที่ดีฟังความคิดเห็นและทำความเข้าใจแนวคิดหรือปัญหาของผู้อื่นพร้อมที่จะให้ความ
ช่วยเหลือเมื่อจำเป็น

11. มีการติดต่อสื่อสารที่ดี การสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นในทุกระดับขององค์การทั้ง
ภายในและภายนอกองค์การซึ่งสมาชิกทุกคนจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะและได้รับข้อมูลใน
การติดต่อสื่อสารอย่างเพียงพอ

ซูซัย สมิทธิไกร (2536 : 27 - 28) ได้กล่าวถึงหลักของการทำงานเป็นทีมว่าต้องเข้าใจ
ธรรมชาติในการทำงานร่วมกัน โดยมนุษย์มีธรรมชาติที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. ทุกคนต้องการความรักและความเข้าใจ หากยกเว้นความต้องการทางด้านร่างกาย
และความ ต้องการด้านความมั่นคงปลอดภัย ความรัก ความเข้าใจถือว่าเป็นความต้องการพื้นฐานของ
มนุษย์อาจ เรียกว่าเป็นปัจจัยที่ห้าของการมีชีวิต มนุษย์ทุกคนย่อมต้องการความรักจากผู้อื่นและ
เข้าใจตนเอง ต้องการมีความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหรือทีม และต้องการมีความสัมพันธ์
ที่ใกล้ชิดกับผู้ที่ตนเองรัก ในองค์การต่าง ๆ มักพบว่าพนักงานลาออกกันเป็นจำนวนมากหากเข้าใจว่า
ตนเองไม่เป็น ที่รักของเพื่อนร่วมงานหรือเจ้านาย ดังนั้นความรักและความเข้าใจจึงเป็นหลักการสำคัญ
ส่วนแรกในการ ทำงานเป็นทีมที่ทุกคนในทีมต้องเข้าใจเพื่อการทำงานร่วมกันในอนาคต

2. ทุกคนต้องการยอมรับและความไว้วางใจ จากงานวิจัยชิ้นหนึ่งพบว่า การลาออก
ของ สมาชิกในทีมบางส่วนเกิดจาก ความไม่พอใจในการไม่แสดงพฤติกรรมการยอมรับเมื่อทำงาน
ประสบ ความสำเร็จ ดังนั้นทุกคนต่างต้องการรู้สึกว่าตนเองมีค่าและเป็นที่ไว้วางใจได้ของผู้อื่น ซึ่งการ
แสดง พฤติกรรมการยอมรับเมื่อเพื่อนร่วมทีมประสบความสำเร็จในงานบางอย่าง อาจดูไม่สำคัญ
สำหรับคน บางคน แต่สิ่งเหล่านี้เป็นผลทำให้เพื่อนร่วมงานมีกำลังใจในการทำงานร่วมกันต่อไป

3. คนทุกคนมีความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะในด้านทัศนคติ ค่านิยม บุคลิกภาพ และคุณลักษณะอื่นๆ ดังนั้นการที่จะดำเนินงานร่วมกันเป็นทีมมิใช่ทำให้ทุกคนเหมือนกันหากแต่เป็นการประสาน ความแตกต่างของแต่ละคนเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสมเพื่อการทำงานร่วมกันให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

แมคอินไทร์ และซาลาส (McIntyre and Salas. 1995) ก็ได้กล่าวถึงหลักของการทำงานเป็นทีมซึ่งประกอบด้วย

1. หลักการยอมรับผลสะท้อนหรือผลตอบรับของสมาชิกคนอื่น ๆ ในทีม เพราะทีมงานต้อง มีบรรยากาศที่ไม่เป็นอุปสรรคต่อการที่สมาชิกจะให้ปฏิกิริยาตอบรับหรือแสดงความคิดเห็น
2. หลักของการเต็มใจและการเตรียมตัวในการทำงานเป็นทีม ซึ่งสมาชิกในทีมต้องเต็มใจที่เข้าไปช่วยงานในทีมอย่างกระตือรือร้น
3. หลักการรวบรวมความคิดเห็นจากสมาชิกของทีม โดยสมาชิกต้องตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของทีม ไม่ยึดติดกับความสามารถของคนใดคนหนึ่งเท่านั้น
4. หลักการสนับสนุนเกื้อกูลระหว่างสมาชิกในทีม การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อให้การทำงานดำเนินต่อไปได้
5. หลักการเป็นผู้นำ ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะเป็นตัวกำหนดทิศทางการทำงาน ของทีม ผู้นำควรเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ทีม และเปิดใจรับฟังความคิดเห็น

5.7 ลักษณะทีมงานที่มีประสิทธิภาพ

ชัยภร สีมাত্র (2553 : 14-23) ได้กล่าวว่าลักษณะทีมงานที่มีประสิทธิภาพ

ประกอบด้วย

1. มีเป้าหมายของงานที่ทุกฝ่ายเข้าใจ ยอมรับ และมีส่วนในการตัดสินใจกำหนดเป้าหมายร่วมกัน
2. ทุกฝ่ายที่เป็นสมาชิกของทีมควรมีสถานภาพเท่าเทียมกัน โดยผู้ร่วมทีมยอมรับนับถือความรู้ความสามารถเฉพาะสาขาของฝ่ายอื่น
3. ทุกสาขาวิชาชีพมีโอกาสได้รับผิดชอบงานในสาขาเฉพาะของตนและมีส่วนได้ใช้ความรู้ความสามารถเฉพาะสาขาในการปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมซึ่งกันและกันและนำเอาความแตกต่างของกลุ่มมาสร้างประโยชน์ต่อกลุ่ม
4. ความสัมพันธ์ที่ดีของสมาชิกในทีม ผู้ร่วมทีม การยกย่องให้เกียรติซึ่งกันและกัน ความเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของสมาชิกและการมองเห็นประโยชน์ร่วมกัน เป็นองค์ประกอบสำคัญต่อความสำเร็จของทีม

5. การทำงานเป็นทีม จำเป็นต้องมีเวลาสำหรับการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การวางแผนการปรึกษาหารือเพื่อแก้ปัญหาและการดำเนินงาน ซึ่งรวมทั้งการจัดแบ่งหน้าที่งานใดที่จะแยกกันทำ ใครเป็นผู้ทำอะไรและงานใดที่จะทำร่วมกันจะทำอย่างไร เป็นต้น

6. การทำงานเป็นทีมต้องยอมรับว่าความขัดแย้งในด้านความคิดเห็น การถกเถียงอาจเกิดขึ้นได้ การปรับความเข้าใจกัน ความหนักแน่น อดทน อดคดดัน การให้อภัยซึ่งกันและกันจึงเป็นสิ่งจำเป็นขอสมาชิกในกลุ่ม นอกจากนั้นยังจะต้องมีความเปิดเผยและจริงใจต่อกันภายในกลุ่มด้วย

7. สมาชิกของทีมต้องเต็มใจทำงานร่วมกับผู้อื่น เต็มใจที่จะสอนและถูกสอนในบางครั้งเต็มใจที่จะเป็นผู้นำและผู้ตามในบางโอกาส รวมทั้งเต็มใจที่จะตัดสินใจร่วมกัน

8. โครงสร้างการบริหารจะต้องสนับสนุน และเอื้ออำนวยให้การทำงานเป็นทีมได้ดำเนินไปอย่างราบรื่น

9. ในการทำงานเป็นทีม ต้องมีกติกา กฎระเบียบเพื่อให้ทุกคนปฏิบัติตามบทบาทของตนเองและสมาชิกในกลุ่มต้องมีการปฏิบัติตามกฎ ใครทำผิดก็ต้องลงโทษ ทีมจะอยู่ได้ต้องมีระเบียบวินัยถ้าขาดระเบียบวินัยหรือไม่ทำตามกฎทีมก็จะอยู่ไม่ได้

10. ในทีมงานจะต้องมีการสื่อความเข้าใจที่ดี จึงจะทำให้การทำงานเป็นทีมประสบผลสำเร็จ

5.8 หลักในการพัฒนาทีมงาน

ณัฐพันธุ์ เฆจรันท์ และคณะ (2545 : 90-92) ได้กล่าวถึงหลักในการพัฒนาทีมงาน ดังนี้

1. การสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน เป็นบันไดขั้นแรกที่น่าไปสู่การเปิดเผยและการปฏิบัติต่อกันด้วยความจริงใจ ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกร่วมมือกันแก้ปัญหาและพัฒนางานที่เกี่ยวข้องให้มีประสิทธิภาพ เพราะสมาชิกต่างก็มีความเชื่อมั่นและเชื่อใจในเพื่อนร่วมทีม

2. การสื่อสารระหว่างกันแบบเปิดเผย เป็นการเปิดโอกาสในการประสานความรู้สึกและประสานความร่วมมือระหว่างสมาชิก พูดยุกันอย่างเป็นกันเอง ทำให้ทุกคนเกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน

3. การปรึกษาหารือกัน เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างเปิดเผย โดยนำปัญหาหรือข้อขัดแย้งมาแยกแยะวิเคราะห์และร่วมกันพิจารณา สมาชิกแต่ละคนจะเปิดใจแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นทุกคนเปิดเผยและไว้วางใจกันได้ โดยปัญหาที่แท้จริงในการทำงานของทีมงานนั้น จะอยู่ที่ผลงานที่ต้องทำงานให้สำเร็จตามที่ทีมงานต้องการ

4. การสร้างความร่วมมือกันอย่างแข็งขัน โดยอาศัยการทำงานเป็นทีม โดยให้สมาชิกแต่ละคนมีส่วนร่วมตามขอบเขต และบทบาทที่เหมาะสมของแต่ละคน เพราะกระบวนการทำงานในทีมจะส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการช่วยกันคิดอย่างสร้างสรรค์

5. การติดตามและส่งเสริมการพัฒนาทีมงานอย่างต่อเนื่อง เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้รับผิดชอบหรือผู้บริหารต้องติดตามเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอ โดยอาจทำได้โดยการให้รางวัล ยกย่อง ทีมที่ประสบผลสำเร็จให้เป็นทีมงานตัวอย่าง เปิดโอกาสให้ทีมงานนำเสนอผลงาน ในโอกาสพิเศษ ตลอดจนต้องเสริมความรู้ และเทคนิคใหม่ ๆ ในการทำงานแก่ทีมงาน เพื่อให้ทีมงานมีการตื่นตัว มีความพร้อมในการทำงานและเผชิญกับความท้าทายของปัญหาใหม่ ๆ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การทำงานเป็นทีมเป็นการทำงานที่มีบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ร่วมกันทำกิจกรรม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กลุ่ม ชมรม หน่วยงาน องค์กร สถาบัน ได้กำหนด การทำงานเป็นทีมที่จะประสบผลสำเร็จขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายด้าน ดังนี้

1. ตัวของผู้นำซึ่งผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ทั้งด้านวิชาการ มีความสามารถในการบริหารจัดการ กล้าคิด กล้าตัดสินใจในทุกๆด้าน นอกจากนี้จะต้องเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรัก ความเมตตา ความซื่อสัตย์ โปร่งใส เป็นต้น

2. มีบรรยากาศของการทำงานที่ดี เช่นมีความเป็นกันเอง มีความสนุกสนานในขณะทำงาน มีความอบอุ่น มีความเป็นกันเอง ไม่เคร่งครัดและไม่หย่อนยานจนเกินไป

3. มีความซื่อสัตย์ จริงใจและ ซื่อตรงต่อกัน

4. สมาชิกของทีมต้องมีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนเอง

5. งานที่จะต้องทำต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน

6. กฎ ระเบียบ กติกา และข้อตกลง สมาชิกในทีมจะต้องรับรู้และปฏิบัติตามแนวทางที่ทีมได้กำหนดเอาไว้

7. กระบวนการทำงานเป็นทีม จะต้องมีการวางแผน การปฏิบัติ การประเมินงาน และการนำไปปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาเพื่อให้งานมีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

5.9 การวัดแนวความคิดด้านการทำงานเป็นทีม

ได้มีผู้สร้างเครื่องมือในการวัดด้านการทำงานเป็นทีมเอาไว้ดังนี้ 1) สุรนันทา เทียมคำ (2551) ได้สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของนักศึกษา โปรแกรมวิชาภูมิสารสนเทศเพื่อการพัฒนา ชั้นปีที่ 5 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ตามองค์ประกอบของ การทำงานเป็นทีมที่มีผลต่อความสำเร็จของงาน ใน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบด้านบทบาทในการทำงาน ด้านกระบวนการทำงานเป็นทีม และด้านความสัมพันธ์ระหว่าง สมาชิกในทีม โดยเป็นแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับคือ มาก ที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด 2) ป่อนแก้ว จันทะคุณ (2551 : 96-98) ได้สร้างแบบสอบถามวัดการเปรียบเทียบลักษณะแรงจูงใจในการปฏิบัติงานและพฤติกรรมของผู้บริหารระหว่างทีมที่มีประสิทธิผลของทีมแตกต่างกัน : กรณีศึกษาบริษัทฮีโน่มอเตอร์แมนูแฟคเจอร์ริง(ประเทศไทย) จำกัด ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย

ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ผู้วิจัยได้เลือกเอาเครื่องมือของสุนันทา เทียมคำ มาปรับใช้เป็นแบบสอบถามการวัดการทำงานเป็นทีมในการกำจัดขยะมูลฝอยในโรงเรียน จำนวน 10 ข้อ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม

งานวิจัยในประเทศ

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม พบว่ามีผู้ได้ศึกษาและวิจัยไว้ดังนี้

ศราวุธ อินทะสม (อ้างถึงใน สัมมนา สีมุ่ย. 2553 : 22) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการทำงานเป็นทีมของคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล (คปต.) พบว่าการทำงานของ คปต.มีความสัมพันธ์กับตัวแปรต่าง ๆ ได้แก่ อายุ ระยะเวลาที่ปฏิบัติหน้าที่ การได้รับการสนับสนุนจากต้นสังกัดของ คปต. และบรรยากาศหรือสภาพการทำงานในองค์กร คปต. ซึ่งตัวแปรที่มีผลกระทบต่อการทำงานเป็นทีมของ คปต. มากที่สุด คือ บรรยากาศการทำงาน รองลงมาคือ อายุ ระยะเวลาที่ปฏิบัติหน้าที่ และการได้รับการสนับสนุนจากต้นสังกัดของ คปต. ตามลำดับ

สุจิตต์ ปุคะละนันท์ (อ้างถึงใน สัมมนา สีมุ่ย. 2553 : 22) ที่ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการทำงานเป็นทีมและการนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพไปใช้ ในกรณีศึกษาบริษัทปิโตรเคมีแห่งชาติจำกัด (มหาชน) ผลการวิจัยพบว่าระดับการเก็บรักษาความรู้ มีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษา ระดับความเป็นทีม ไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยส่วนบุคคลและระดับความเป็นทีมมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับปัจจัยย่อย 7 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยลักษณะผู้นำ ปัจจัยภารกิจและกลยุทธ์ ปัจจัยการจัดการ ปัจจัยระบบ ปัจจัยความจำเป็นในงาน ปัจจัยทักษะส่วนบุคคล ปัจจัยความต้องการส่วนบุคคลและค่านิยม และไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเป็นทีมกับปัจจัยวัฒนธรรมองค์กร ปัจจัยโครงสร้าง ปัจจัยบรรยากาศในหน่วยงาน และปัจจัยการจูงใจ

ศันสนีย์ ชูเชื้อ (อ้างถึงใน สัมมนา สีมุ่ย. 2553 : 22) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของพนักงานมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ศราวุธ อินทะสม โดยพบว่าการทำงานเป็นทีมส่งผลทำให้งานมีประสิทธิภาพดีขึ้นทั้งด้านคุณภาพ ปริมาณงาน ประหยัดค่าใช้จ่ายและเวลา สำหรับปัจจัยที่พนักงานมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์คิดว่าส่งผลต่อการปฏิบัติงานเป็นทีม ได้แก่ บรรยากาศ ภาวะผู้นำ การสื่อสาร ทักษะในการทำงาน ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ การตัดสินใจ การประชุม วัฒนธรรมองค์กร การมีส่วนร่วม และแรงจูงใจ เรียงตามลำดับ ส่วนปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานเป็นทีมของพนักงานมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ได้แก่ การไม่ทราบ

วัตถุประสงค์ที่ชัดเจนของงานที่รับผิดชอบ สมาชิกขาดการมีส่วนร่วม และการมอบหมายงานที่ไม่เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติ

อดิสร สุภาพคำ (2548 : 72-77) ได้ศึกษาสภาพปัญหาการทำงานเป็นทีมในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พระนครศรีอยุธยาเขต 1 และเขต 2 พบว่าองค์ประกอบสภาพปัญหาการทำงานเป็นทีมในสถานศึกษาที่แตกต่างกัน ระหว่างสถานศึกษาขนาดเล็กกับสถานศึกษาขนาดกลาง องค์ประกอบปัญหาด้านผู้นำกลุ่ม องค์ประกอบด้านการจัดการ และปัญหาภาพรวมทุกองค์ประกอบ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

บุญลดดา คุณาเวชกิจ (อ้างถึงใน สัมมนา สีหะมูย. 2553 : 23) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนบุคคลกับการพัฒนาทีมงาน ผู้บังคับการแห่งการเรียนรู้พบว่าในด้านปัจจัยส่วนบุคคล มีเพียงระดับการศึกษาที่มีผลต่อการพัฒนาทีมงาน ผู้บังคับการแห่งการเรียนรู้ในด้านทัศนคติในการทำงานเป็นทีม ไปสู่ผู้บังคับการแห่งการเรียนรู้และแนวทางพัฒนาทีมงาน ผู้บังคับการแห่งการเรียนรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ฝ่ายงานที่ปฏิบัติระยะเวลาในการทำงาน จำนวนสมาชิกภายในทีม มีการพัฒนาทีมงาน ผู้บังคับการแห่งการเรียนรู้ไม่แตกต่างกัน

สุนันทา เทียมคำ (2551 : 52) ได้ศึกษาพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของนักศึกษาโปรแกรมวิชาภูมิสารสนเทศเพื่อการพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษาชายและหญิงมีพฤติกรรมการทำงานเป็นทีม โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
2. นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันมีพฤติกรรมการทำงานเป็นทีม โดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน
3. นักศึกษาที่มีสถานภาพการพักอาศัยต่างกันมีพฤติกรรมการทำงานเป็นทีม โดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน

ปอแก้ว จันทะคุณ (2551 : 63-64) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบลักษณะแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และพฤติกรรมผู้นำ ระหว่างทีมที่มีระดับประสิทธิผลของทีมแตกต่างกัน : กรณีศึกษา บริษัท ฮีโน่มอเตอร์แมนูแฟคเจอร์ (ประเทศไทย) จำกัด ผลการวิจัยพบว่า

1. ทีมที่มีระดับประสิทธิผลของทีมสูงและต่ำมีแรงจูงใจใฝ่อำนาจแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) แต่ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์
2. ทีมที่มีระดับประสิทธิผลของทีมสูงและต่ำมีการรับรู้พฤติกรรมผู้นำการเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกองค์ประกอบ ได้แก่ การรับรู้พฤติกรรมผู้นำ

การเปลี่ยนแปลงด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการจูงใจให้เกิดแรงบันดาลใจในการทำงาน ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล โดยทีมที่มีระดับประสิทธิผลของทีมสูงมีคะแนนเฉลี่ยการรับรู้พฤติกรรมผู้นำการเปลี่ยนแปลงสูงกว่าทีมที่มีระดับประสิทธิผลของทีมต่ำทั้ง 4 องค์ประกอบ

งานวิจัยต่างประเทศ

เบลคและมูตัน (Blake and Mouton. 1978 : 32 - 36) ได้ออกแบบกรอบแนวคิด กรอบของการบริหาร ซึ่งแนวคิดที่สำคัญของ กรอบ คือ ผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะต้องพิจารณาปัจจัยทั้งด้านงานและด้านคนในฐานะที่เป็นปัจจัยเกื้อกูลและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ไม่ควรให้ความสำคัญกับด้านใดด้านหนึ่งมากเกินไป โดยได้ เสนอแนวคิดรูปแบบผู้นำ 5 แบบ ได้แก่

1. ผู้นำแบบไม่ทำอะไรเลย
2. ผู้นำชมรมสโมสร
3. ผู้นำแบบ เจ้าหน้าที่องค์การ
4. ผู้นำแบบผลักดันการผลิต
5. ผู้สร้างทีม ซึ่งแนวคิดผู้สร้างทีมนี้ได้ถูกนำมาใช้กันอย่างมาก เพราะนัก

พฤติกรรมศาสตร์เชื่อว่าเป็นแบบการพัฒนาองค์การที่สมบูรณ์มากที่สุด

อาร์กิริส (Argyris. 1993 : 20 - 26) นักจิตวิทยาซึ่งเป็นผู้สนใจด้านการพัฒนาบุคคลกร เชื่อว่าประสิทธิผลขององค์กรเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของทีมและบรรทัดฐานในทางบวกของทีมงานที่มีต่อองค์กร ซึ่งได้แก่ สมาชิกมีความจริงใจในการแสดงความคิดเห็น มีการสนับสนุนอย่างเปิดเผย กล้าแสดงความคิดเห็น มีความผูกพันและจงรักภักดีต่อองค์กร ซึ่งเห็นว่า พฤติกรรมของสมาชิกทีมงานเหล่านี้จำเป็นสำหรับทีมงานที่มีประสิทธิภาพ

โรบินส์ (Robins. 2007 : 22-25) ได้ศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลของทีม พบว่า การทำงานร่วมกันให้ได้ผลดี ควรมีขนาดของทีมงานโดยทั่วไปไม่ควรเกิน 10-12 คน

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า

1. ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีมมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านความรู้เรื่องขยะมูลฝอย ด้านความรู้เรื่องการจัดการขยะมูลฝอย ด้านการสื่อสาร และด้านการมีส่วนร่วม

2. ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่าปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีมจะส่งผลทางตรงต่อพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยของนักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1-3

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอย

1. ความหมายของพฤติกรรม จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีผู้รู้และนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของพฤติกรรมเอาไว้ ดังนี้

โยธิน ตันสนยุทธ (2533) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมคือ การกระทำทั้งหมดที่สังเกตได้ เช่น การพูด การเดิน การเดินของหัวใจ และยังรวมถึงกระบวนการของจิต เช่น การรับรู้ การคิด การจำ และการรู้สึก

กันยา สุวรรณแสง (2536) ได้กล่าวว่า พฤติกรรม คือ การแสดงอาการ บทบาท ลีลา ท่าที ความประพฤติ การกระทำที่แสดงออกให้ปรากฏที่สัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัส หรือสามารถวัดด้วยเครื่องมือ พฤติกรรมที่ปรากฏโดยผ่านทางประสาทสัมผัส ได้แก่ ทางตา ปาก จมูก หู และผิวหนัง พฤติกรรมดังกล่าวได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง การนอน นั่ง ยืน เดิน วิ่ง กระโดด การกิน พูด คำ กอด จูบ ฯลฯ ส่วนพฤติกรรมประเภทที่ไม่สามารถสังเกตได้อย่างชัดเจน แต่สามารถวัดด้วยเครื่องมือ เช่น ความรู้สึกนึกคิด จินตนาการ ซึ่งเครื่องมือดังกล่าวได้แก่ แบบทดสอบ เครื่องวัดคลื่นหัวใจ เป็นต้น

เฉลิมพล ต้นสกุล (2541) ได้กล่าวว่า พฤติกรรม หมายถึงกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจเป็นการกระทำที่บุคคลแสดงออก รวมทั้งกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล อาจสังเกตด้วยประสาทสัมผัสหรือไม่สามารถสังเกตได้ด้วยประสาทสัมผัส

กล่าวโดยสรุป พฤติกรรมหมายถึง การที่นักเรียนมีความรู้ มีเจตคติและมีการปฏิบัติที่ดีในการจัดการขยะมูลฝอยในโรงเรียน

2. ประเภทของพฤติกรรม

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีผู้รู้และนักวิชาการได้แบ่งประเภทหรือลักษณะของพฤติกรรมไว้ดังนี้

จีระศักดิ์ เจริญพันธ์ และ เทิดศักดิ์ พรหมอารักษ์ (2546 : 9) ได้แบ่งประเภทของพฤติกรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมภายนอก (Over Behavior) หมายถึง ลักษณะของการกระทำหรือกิจกรรมของบุคคลที่สามารถสังเกตได้โดยบุคคลอื่น เช่น การกิน การเดิน การนั่ง หรือการแสดงอาการเคลื่อนไหวต่างๆ เป็นต้น

2. พฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) หมายถึง ลักษณะของการกระทำหรือกิจกรรมของบุคคลที่เกิดขึ้นภายในตัวของบุคคลนั้น โดยที่บุคคลอื่นไม่สามารถสังเกตได้ แต่สามารถที่จะรู้หรือทราบได้ว่ามีพฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นโดยอาศัยเครื่องมือต่างๆ เช่น ความคิด ความฝัน ทศนคติ ค่านิยม หรือความเชื่อ เป็นต้น ในการศึกษาพฤติกรรมส่วนมากนักพฤติกรรมศาสตร์ ได้จำแนกพฤติกรรมออกเป็น 2 ลักษณะคือ

2.1 พฤติกรรมปกติ เป็นภาวะการณืแสดงออกของกิจกรรมหรือการกระทำของบุคคลโดยทั่วไปในสังคมที่มีการยอมรับโดยทั่วไปในสังคมนั้น โดยมีความสอดคล้องกับเกณฑ์การพิจารณา คือ

2.1.1 ต้องเป็นไปตามขั้นตอนของการพัฒนาการตามวุฒิภาวะของบุคคล

2.1.2 ต้องสอดคล้องกลมกลืนกับวัฒนธรรมของสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่

2.1.3 ต้องเป็นไปตามกฎระเบียบของสังคมที่กำหนดไว้

2.2 พฤติกรรมไม่ปกติ เป็นลักษณะของพฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์การพิจารณาตามพฤติกรรมปกติ โดยมีการพิจารณากว้างๆ ดังนี้

2.2.1 พฤติกรรมที่แตกต่างไปจากแบบแผนการพัฒนาตามวุฒิภาวะของบุคคล

2.2.2 เป็นพฤติกรรมที่ขัดแย้งกับวัฒนธรรมของสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่

2.2.3 เป็นพฤติกรรมที่แตกต่างไปจากบุคคลส่วนใหญ่โดยการแสดงออกมา

ของพฤติกรรมผิดสถานที่ เวลา และสิ่งแวดล้อม

3. หลักการเกิดของพฤติกรรม

องค์ประกอบที่สำคัญในการเกิดพฤติกรรม คือ

3.1 การเกิดของพฤติกรรมต้องมีสาเหตุ

3.2 พฤติกรรมสาเหตุเดียวกันไม่จำเป็นต้องนำไปสู่การแสดงออกของพฤติกรรมเดียวกันก็ได้

3.3 การแสดงออกของพฤติกรรมหนึ่งๆอาจมาจากหลายสาเหตุ

3.4 พฤติกรรมที่ต่างกันอาจมาจากสาเหตุเดียวกันก็ได้

4. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม

ธีระศักดิ์ เจริญพันธ์ และ เทิดศักดิ์ พรหมอารักษ์ (2546 : 12) ได้กำหนดแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมเอาไว้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

แนวคิดที่ 1 กลุ่มที่เชื่อว่าสาเหตุของพฤติกรรมเกิดจากการตัดสินใจของตนเอง (ปัจจัยภายในตัวบุคคล) รากฐานของแนวความคิดนี้ตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า สาเหตุของการเกิดพฤติกรรมหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมนั้นมาจากองค์ประกอบภายในตัวบุคคลนั้น ซึ่งได้แก่ ความรู้ เจตคติ ความเชื่อ ค่านิยม แรงจูงใจ และความตั้งใจใฝ่สัมฤทธิ์ ดังนั้นพฤติกรรมศาสตร์ที่สนใจแนวคิดนี้จึงมุ่งศึกษาและสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีเกี่ยวกับเจตคติ การเปลี่ยนแปลงเจตคติ ทฤษฎีแรงจูงใจ เป็นต้น

แนวคิดที่ 2 กลุ่มที่เชื่อว่าสาเหตุของพฤติกรรมเกิดจากปัจจัยภายนอกตัวบุคคล รากฐานของแนวคิดนี้อยู่บนสมมติฐานที่ว่าสาเหตุของพฤติกรรมเกิดจากปัจจัยภายนอกตัวบุคคล

ดังนั้นนักพฤติกรรมศาสตร์นี้จึงสนใจศึกษาถึงปัจจัยต่างๆทางด้านสิ่งแวดล้อม ระบบสังคม การเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนา องค์กรประกอบด้านประชากร ลักษณะทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมเป็นต้น

แนวคิดที่ 3 กลุ่มที่เชื่อว่าสาเหตุของพฤติกรรมมาจากปัจจัยหลายๆปัจจัย รากฐานของแนวความคิดนี้ตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่าสาเหตุของพฤติกรรมของบุคคลนั้นเกิดจากปัจจัยหลายๆปัจจัยด้วยกันทั้งปัจจัยภายในตัวบุคคลและปัจจัยภายนอกตัวบุคคล

กล่าวโดยสรุปได้ว่า พฤติกรรมเกิดจากปัจจัย 3 สาเหตุ ได้แก่ ปัจจัยภายในตัวบุคคล ภายนอกตัวบุคคล และปัจจัยหลายๆอย่าง

5. การวัดแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมในการกำจัดขยะมูลฝอย

ได้มีผู้สร้างเครื่องมือในการวัดพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยเอาไว้คือ ปณิต มูลโพธิ์ (2556) ซึ่งเป็นแบบสอบถามพฤติกรรมเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยของผู้ค้าตลาดสดกลุ่มร้อยละ สาราสินธุ์ โดยมีลักษณะเป็นการตรวจสอบรายการซึ่งผู้วิจัยได้นำเอาแบบสอบถามดังกล่าวมาปรับใช้ เพื่อให้สอดคล้องกับงานวิจัยของผู้วิจัยเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมในการกำจัดขยะมูลฝอย

งานวิจัยในประเทศ

จินตนา ศรีบุญกุล (2535 : 95-96) ได้ศึกษา พฤติกรรมการทิ้งขยะของประชาชนในพื้นที่ชั้นในของกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ปริมาณขยะในครัวเรือนที่มีมากเป็นอันดับหนึ่งเกิดจากกิจกรรมการปรุงอาหารและรับประทานอาหาร มีขยะชนิดเศษอาหาร เศษผัก เปลือกผลไม้ มากที่สุด วิธีการทิ้งขยะโดยใส่ถุงรวมกับขยะประเภทอื่นๆ ก่อนนำไปทิ้งขยะหรือนำไปทิ้ง ซึ่งเป็น การทิ้งขยะแบบไม่แยกประเภท กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องระเบียบวินัยของสังคม ทางด้าน การทิ้งขยะแต่มีพฤติกรรมการทิ้งขยะไม่เป็นระเบียบ ไม่เหมาะสม ขาดระเบียบวินัย จากการ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางประชากร สังคม เศรษฐกิจและความรู้ระเบียบวินัยของ สังคมทางด้านการทิ้งขยะ พบว่า เพศ และอายุ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการทิ้งขยะ อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเพศหญิง และกลุ่มอายุ 15-29 ปี มีพฤติกรรมการทิ้งขยะแยก ประเภทมากกว่าเพศชาย และกลุ่มอื่นๆ ตามลำดับ ทั้งนี้ปัญหาในการทิ้งขยะคือ มีคนมาคุ้ยเขี่ยถัง ขยะเพื่อหาของมีค่า ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการปฏิบัติตามได้ในการทิ้งขยะแยกประเภท

วิภาเพ็ญ เจียสกุล (2536 : 94) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยของ ประชาชนในเขตพื้นที่ชั้นกลางของกรุงเทพมหานคร ซึ่งพบว่า ประชาชนในครัวเรือนมีพฤติกรรมใน การจัดการขยะมูลฝอยที่พึงประสงค์ร้อยละ 44.0 โดย มีการทิ้งขยะแบบแยกประเภทเป็นขยะเปียก ขยะแห้ง ร้อยละ 39.5 และพบว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาสูง มีรายได้สูง มีที่อยู่อาศัยแบบบ้าน เดี่ยวมีอาชีพรับราชการ มีการรู้สถานการณ์ปัญหาขยะมูลฝอยมากจะมีพฤติกรรมจัดการขยะมูล

ฝอยดีกว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า มีรายได้ต่ำกว่า มีที่อยู่อาศัยแบบอื่น มีอาชีพและการรับรู้สถานการณ์ปัญหาขยะมูลฝอยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 0.05 และ 0.01 ตามลำดับ ในขณะที่ประชาชนที่มีความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอยแตกต่างกันมีพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและเมื่อแยกพิจารณาเฉพาะพฤติกรรมกาทั้งขยะพบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีพฤติกรรมการทั้งขยะดีกว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนประชาชนที่มีรายได้ ลักษณะที่อยู่อาศัย อาชีพ ความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอย และการรับรู้สถานการณ์ปัญหาขยะมูลฝอยแตกต่างกันจะมีพฤติกรรมการทั้งขยะไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วิรัช ชมชื่น (2537 : 112) ได้ศึกษาพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน ได้แก่จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน การรับรู้ข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอย ส่วนระยะเวลาที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์เชิงลบต่อพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยและพบว่าปัญหาอุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอย ได้แก่ ปัญหาในการกำจัดขยะมูลฝอยประเภทเศษอาหาร เศษผัก และเศษเปลือกไม้ และปัญหาการกำจัดขยะมูลฝอยประเภทขวด แก้ว กระจ่าง ตามลำดับ วิธีการกำจัดขยะส่วนมากจะทิ้งรวมกับขยะชนิดอื่นในถังใบเดียวกันโดยไม่แยกประเภท

ชัชฎล รัตนวิบูลย์ (2543 : 61) ได้ศึกษาพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในชุมชนเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนและรายได้เฉลี่ยในครัวเรือนที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยที่แตกต่างกัน ยกเว้นปัจจัยทางเพศ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของแต่ละครอบครัวสื่อต่างๆ และประเภทชุมชนที่อยู่อาศัยไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยนอกจากนี้พบว่าประชาชนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยแตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยแตกต่างกัน

ณัฐรดี คงคั่น (2546 : 102) ซึ่งได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร ใน 3 ลักษณะคือ การลดการเกิดของขยะมูลฝอย การนำกลับมาใช้ใหม่ และการคัดแยกขยะมูลฝอย ตัวแปรอิสระประกอบด้วยปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศอายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน รายได้ในครัวเรือนต่อเดือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และลักษณะที่อยู่อาศัย ปัจจัยกระตุ้น ได้แก่ ความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอย การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอย แบ่งออกเป็น การลดการเกิดขยะมูลฝอย การนำกลับมาใช้ใหม่ และการคัดแยกขยะมูลฝอย ผลการศึกษาวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอย การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย

และการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในระดับดี พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนโดยรวมอยู่ในระดับดี มีการจัดการขยะมูลฝอยด้านการลดการเกิดขยะมูลฝอยระดับปานกลาง การนำกลับใช้ใหม่และการคัดแยกขยะอยู่ในระดับดี ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้ ควรมีการรณรงค์ให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการขยะมูลฝอย ควรมีนโยบายให้ประชาชนนำขยะมูลฝอยที่ใส่แล้วกลับมาใช้ใหม่ และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบและควรปลูกฝังให้คนในครอบครัว โดยเฉพาะเยาวชนรุ่นหลังตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเรื่องต่างๆ ต่อไป

งานวิจัยในต่างประเทศ

ซินปิง และย้ง (Hsin-Ping and Yore. 2005 : 419-448) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบพฤติกรรมทัศนคติ ความตระหนัก อารมณ์ และความรู้ที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม ระหว่างนักเรียน ชั้นปีที่ 5 ประเทศแคนาดากับประเทศไต้หวัน ซึ่งทั้งสองประเทศนี้มีประเพณีและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพรรณนา ค่าสถิติ t และการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ ผลการศึกษาที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อมด้านต่าง ๆ ของนักเรียนทั้งสองกลุ่มพบว่า ไม่ต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นการเปรียบเทียบภายในกลุ่มหรือระหว่างกลุ่มก็ตาม นอกจากนี้การศึกษาพบว่า โทรทัศน์เป็นแหล่งที่ให้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลมากที่สุดสำหรับนักเรียนทั้งสองกลุ่ม และตัวแปรด้านอารมณ์ ด้านการเรียน การสอนแบบได้ปฏิบัติจริงเพื่อให้รู้ถึงคุณค่าของการรักษาสิ่งแวดล้อม ให้ผลสัมฤทธิ์สูงกว่า ตัวแปรด้านการเรียนการสอนแบบการให้องค์ความรู้เพียงอย่างเดียว

วูดเวอร์ (Woodward. 2004 : 2081-A) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงในการวัดความรู้สิ่งแวดล้อมเบื้องต้นจากผลการอบรมปัญหาสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยสรุปได้ว่าเป้าหมายสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อเพิ่มความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของนักเรียน โดยการเปลี่ยนแปลงความรู้เจตคติและพฤติกรรม ในระบบมหาวิทยาลัยปัจจุบัน มีแนวโน้มมีการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องเป้าหมาย โดยการเน้นการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในหลักสูตร ที่สอนเกี่ยวกับระบบนิเวศวิทยาความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ดังนั้นรายวิชาชีววิทยาเบื้องต้นในมหาวิทยาลัยหลายแห่งจึงพูดปัญหาสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามการวิจัยน้อยมากเกือบไม่มีเลยที่แสดงให้เห็นว่าการอบรมสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนเป็นวิธีที่ได้ผลหรือไม่ ในการมีอิทธิพลต่อความรู้เจตคติและพฤติกรรมที่ศึกษาเมื่อเปรียบเทียบกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพบว่าสมมติฐานผลสัมฤทธิ์และการศึกษาที่จัดไว้ในสาระใดสาระหนึ่ง ไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงความรู้ เจตคติและพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อม และนักศึกษายเปลี่ยนแปลงความรู้ได้อย่างมาก

บริบทสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยของจังหวัดมหาสารคาม

สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกหลักสุขภาพิบาลของจังหวัดมหาสารคาม มีอยู่ 2 แห่ง คือ

1. เทศบาลเมืองมหาสารคาม มีพื้นที่ในการกำจัดขยะมูลฝอย จำนวน 49 ไร่ ใช้วิธี ฟังกลบ โดยมีหน่วยงานต่างๆที่นำขยะมูลฝอยมากำจัดร่วมด้วย จำนวน 13 หน่วยงาน ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เทศบาลเมืองมหาสารคาม เทศบาลตำบลท่าสองคอน เทศบาลตำบลขามเรียง บริษัทสารคามบ้านไผ่ร่วมพัฒนาจำกัด ค่ายสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช องค์การบริหารส่วนตำบลลาดพัฒนา องค์การบริหารส่วนตำบลท่าตูม องค์การบริหารส่วนตำบลเก็ง องค์การบริหารส่วนตำบลเขวา องค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน และองค์การบริหารส่วนตำบลแก่งเลิงจาน โดยมีปริมาณขยะมูลฝอยที่นำเข้ากำจัดตามระบบ จำนวน 81.58 ตัน/วัน

2. เทศบาลตำบลเชียงยืน มีพื้นที่ในการกำจัดขยะมูลฝอย จำนวน 48 ไร่ ใช้วิธีฟังกลบ โดยมีหน่วยงานต่างๆที่นำขยะมูลฝอยมากำจัดร่วมด้วย จำนวน 20 หน่วยงาน ได้แก่ เทศบาลตำบลหัวขวาง เทศบาลตำบลเชียงยืน องค์การบริหารส่วนตำบลภูทอง องค์การบริหารส่วนตำบลเสื่อเผา องค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าบัวบาน องค์การบริหารส่วนตำบลยางน้อย องค์การบริหารส่วนตำบลยางท่าแจ้ง องค์การบริหารส่วนตำบลหนองซอน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว องค์การบริหารส่วนตำบลโพหนอง องค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้ องค์การบริหารส่วนตำบลดอนเงิน องค์การบริหารส่วนตำบลยางตลาด องค์การบริหารส่วนตำบลชื่นชม องค์การบริหารส่วนตำบลอิฐี้อ องค์การบริหารส่วนตำบลแก้งแก และองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงยืน

สำหรับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดมหาสารคาม ได้มีการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่ม จำนวน 6 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มพื้นที่เทศบาลเมืองมหาสารคาม ใช้พื้นที่กำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองมหาสารคาม เนื้อที่ 49 ไร่ เป็นที่ตั้งศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยระดับกลาง เพื่อรองรับการกำจัดปริมาณขยะมูลฝอย รวม 140.5 ตัน/วัน จาก 6 เทศบาล ได้แก่ เทศบาลเมืองมหาสารคาม เทศบาลตำบลเวียงนาง เทศบาลตำบลโลกพระ เทศบาลตำบลแกดำ เทศบาลตำบลท่าขอนยาง และเทศบาลตำบลขามเรียง กับอีก 28 องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่ 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองมหาสารคาม อำเภอกันทรวิชัยและอำเภอกำแพง

2. กลุ่มพื้นที่เทศบาลเชียงยืน ใช้พื้นที่กำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลเชียงยืน เนื้อที่ 48 ไร่ เป็นที่ตั้งศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยขนาดเล็ก เพื่อรองรับการกำจัดปริมาณขยะมูลฝอยรวม 37.57 ตัน/วัน จากเทศบาลตำบลเชียงยืน และองค์การบริหารส่วนตำบลอีก 13 แห่ง ในพื้นที่อำเภอเชียงยืน อำเภอชื่นชม และองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์บางแห่ง

3. กลุ่มพื้นที่เทศบาลตำบลหัวขวาง ใช้พื้นที่กำจัดขยะมูลฝอยในตำบลเหล่า อำเภอโกสุมพิสัย เนื้อที่ 110 ไร่เป็นที่ตั้งศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยขนาดกลาง เพื่อรองรับการกำจัดปริมาณขยะมูลฝอยรวม 60 ตัน/วัน จากเทศบาลตำบลหัวขวาง และองค์การบริหารส่วนตำบลอีก 22 แห่ง ในพื้นที่อำเภอโกสุมพิสัยและอำเภอกุฉินารายณ์

4. กลุ่มพื้นที่เทศบาลตำบลบรือ ใช้พื้นที่กำจัดขยะมูลฝอยในตำบลบรือ อำเภอบรือ เนื้อที่ 13 ไร่เป็นที่ตั้งศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยขนาดกลาง เพื่อรองรับการกำจัดปริมาณขยะมูลฝอยรวม 57 ตัน/วัน จากเทศบาลตำบลบรือ เทศบาลตำบลนาเชือก และองค์การบริหารส่วนตำบลอีก 25 แห่ง ในพื้นที่อำเภอบรือและอำเภอนาเชือก นอกจากนั้นยังใช้พื้นที่ 20 ไร่ในตำบลนาเชือกอำเภอนาเชือก เป็นสถานีขนถ่ายขยะมูลฝอย

5. กลุ่มพื้นที่เทศบาลตำบลหนองแสง ใช้พื้นที่กำจัดขยะมูลฝอยในตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม เนื้อที่ 30 ไร่เป็นที่ตั้งศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยขนาดกลาง เพื่อรองรับการกำจัดปริมาณขยะมูลฝอยรวม 57 ตันต่อวัน จากเทศบาลตำบลหนองแสง เทศบาลตำบลนาดูน และองค์การบริหารส่วนตำบลอีก 23 แห่ง ในพื้นที่อำเภอวาปีปทุมและอำเภอนาดูน และให้เทศบาลตำบลนาดูนเป็นสถานีขนถ่ายขยะมูลฝอยในเขตอำเภอนาดูน

6. กลุ่มพื้นที่เทศบาลตำบลพยัคฆภูมิพิสัย ใช้พื้นที่กำจัดขยะมูลฝอยในเขตตำบลปะหลาน อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย เนื้อที่ 200 ไร่เป็นที่ตั้งศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยขนาดกลาง เพื่อรองรับการกำจัดปริมาณขยะมูลฝอยรวม 68 ตันต่อวัน จากเทศบาลตำบลพยัคฆภูมิพิสัย และองค์การบริหารส่วนตำบลอีก 21 แห่ง ในพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัยและอำเภอยางสีสุราช และให้องค์การบริหารส่วนตำบลยางสีสุราชเป็นสถานีขนถ่ายขยะมูลฝอยในเขตอำเภอยางสีสุราช

ปัญหาและระดับผลกระทบของการกำจัดขยะมูลฝอยในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม ได้แก่

1. ปัญหาระบบการกำจัดขยะมูลฝอย ประกอบด้วย
 - 1.1 ขาดบุคลากรในการเก็บขน
 - 1.2 ขาดงบประมาณไม่เพียงพอในการดำเนินการ
 - 1.3 ระบบการกำจัดไม่มีประสิทธิภาพ
 - 1.4 ประชาชนขาดการยอมรับ
 - 1.5 ความสามารถการเก็บขนขยะมูลฝอยของเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล
2. สถานที่ในการกำจัดขยะมูลฝอยมีจำนวนจำกัด
3. ผลกระทบต่อประชาชน
4. ผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ
5. ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

(สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดมหาสารคาม. 2555 : 37-42)

บริบทของโรงเรียนบ้านคอนสันติ

ประวัติโรงเรียนบ้านคอนสันติ

โรงเรียนบ้านคอนสันติ ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2469 โดยเป็นสาขาของตำบลเขื่อน (วัดบ้านแห่ใต้) ใช้ศาลาวัดเป็นสถานที่เรียน และใช้ชื่อว่า “ โรงเรียนบ้านคอนอิเอิน ”

5 กันยายน 2477 โรงเรียนวัดบ้านโพนเผด ได้แยกจากการเป็นสาขาของโรงเรียนประชาตำบลเขื่อน 3 (วัดบ้านแห่ใต้) เป็นโรงเรียนประชาตำบลเขื่อน 11 (วัดบ้านโพนเผด และ โอนโรงเรียนวัดบ้านคอนอิเอินเป็นสาขาของโรงเรียนนี้

27 พฤศจิกายน 2480 ทางราชการได้สั่งยุบโรงเรียนประชาบาลตำบลเขื่อน 11 (วัดบ้านโพนเผด) แล้วแต่งตั้งโรงเรียนวัดบ้านคอนอิเอินขึ้นมาแทน ใช้ชื่อว่า โรงเรียนประชาบาลตำบลเขื่อน 11 (วัดบ้านคอนอิเอิน) โดยไม่ได้เป็นสาขาตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ในการจัดการเรียนการสอนเปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 โดยมีนักเรียนจากบ้านห้วยม่วงเข้ามาเรียนร่วมด้วย และในวันที่ 20 กันยายน 2499 ทางราชการได้จัดตั้งโรงเรียนบ้านห้วยม่วงขึ้น นักเรียนที่อยู่บ้านห้วยม่วงจึงย้ายกลับไปเรียนที่บ้านของตนเอง

ปี พ.ศ. 2511 โรงเรียนได้ย้ายสถานที่เรียนจากศาลาวัดมาสร้างอาคารเรียนชั่วคราว ซึ่งเป็นสถานที่ในปัจจุบัน โดยมีชาวบ้านได้ร่วมบริจาคที่ดินวัสดุอุปกรณ์ และแรงงานในการก่อสร้าง ซึ่งมีเนื้อที่จำนวน 9 ไร่ 2 งาน ปัจจุบัน ได้ขึ้นทะเบียนราชพัสดุเลขที่ มค.890

ปี พ.ศ. 2516 ได้รับงบประมาณก่อสร้างอาคารเรียนแบบ ป 1 ฉ เตี้ย ขนาด 3 ห้องเรียน จำนวน 1 หลัง โดยใช้งบประมาณจำนวน 20,000 บาท และชาวบ้านร่วมบริจาคเพิ่มอีก 20,000 บาท รวมเป็นมูลค่าในการก่อสร้างทั้งสิ้น จำนวน 40,000 บาท

ปี พ.ศ. 2521 ได้รับงบประมาณก่อสร้างบ้านพักครูแบบกรมสามัญจำนวน 1 หลัง งบประมาณ 85,000 บาท

ปี พ.ศ. 2522 ได้รับงบประมาณก่อสร้างโรงฝึกงาน จำนวน 1 หลัง เป็นเงิน 90,000 บาท

ปี พ.ศ. 2523 ได้รับงบประมาณก่อสร้างอาคารเรียนแบบ ป 1 ฉ สูง ขนาด 4 ห้องเรียน จำนวน 1 หลัง เป็นเงิน 600,000 บาท

ปี พ.ศ. 2525 ได้รับงบประมาณการก่อสร้างส้วมขนาด 5 ที่ จำนวน 1 หลัง เป็นเงิน 42,500 บาท และในปีเดียวกันก็ได้รับงบประมาณการก่อสร้างส้วมจาก ศ.ส. ขนาด 3 ที่ จำนวน 1 หลัง เป็นเงิน 18,000 บาท

วันที่ 9 ธันวาคม 2526 ทางราชการได้กำหนดตำแหน่งผู้บริหาร โรงเรียนจากครูใหญ่เป็นตำแหน่งอาจารย์ใหญ่

ปี พ.ศ. 2527 ได้รับงบประมาณต่อเติมอาคารเรียน ป 1 ฉ สูง ชั้นล่าง 4 ห้องเรียน จำนวน 240,000 บาท

ปี พ.ศ. 2533 ได้รับงบประมาณก่อสร้างอาคารอเนกประสงค์ แบบ สปช. 201/26 เป็นเงิน 400,000 บาท

ปี พ.ศ. 2536 ทางราชการได้กำหนดให้มีตำแหน่งผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ แต่ต่อมาปริมาณนักเรียนลดลง จึงได้ยุบตำแหน่งดังกล่าวเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2539

ปี พ.ศ. 2537 ได้รับงบประมาณก่อสร้างส้วมแบบ สปช.601/26 ขนาด 4 ที่ จำนวน 1 หลัง เป็นเงิน 89,000 บาท

ปี พ.ศ. 2540 ได้รับงบประมาณจัดสรรห้องคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ ห้องคอมพิวเตอร์ พร้อมวัสดุครุภัณฑ์

ปี พ.ศ. 2542 ได้รับงบประมาณก่อสร้างอาคารเรียนแบบสปช.105/29 ขนาด 4 ห้องเรียน จำนวน 1 หลัง เป็นเงิน 1,832,000 บาท

ผู้บริหารตั้งแต่เริ่มก่อตั้งโรงเรียนจนถึงปัจจุบันมีจำนวน 19 คน ผู้บริหารคนปัจจุบันคือ นายสุรสิทธิ์ มิทรราชส์ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ โรงเรียน วิทย์ฐานะชำนาญการพิเศษ ซึ่งย้ายมาดำรงตำแหน่งเมื่อวันที่ 5 เมษายน 2543

ปัจจุบัน โรงเรียนบ้านดอนสันติตั้งอยู่เลขที่ 58 หมู่ที่ 12 ตำบลแห่ใต้ อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม บนเนื้อที่ 9 ไร่ 2 งาน จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 1 – ป.6

คำขวัญประจำโรงเรียน

เด็กเรียนรู้ ครูทำเป็น เน้นคุณธรรม นำสุขภาพ

นโยบายของผู้บริหาร

ทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข สนุกกับการพัฒนา

ยึดชาวประชาเข้ามาร่วม สอน โดยยึดเด็กเป็นสำคัญ

มุ่งมั่นใช้เทคโนโลยี ยึดความดีเป็นที่ตั้งยึดแนวทางที่ถูกต้อง

วิสัยทัศน์

โรงเรียนบ้านดอนสันติจะพัฒนาวิชาการให้เป็นเลิศ ประเสริฐด้วยคุณธรรม ก้าวล้ำด้วยเทคโนโลยีดำรงชีวีอย่างมีความสุขภายใต้เศรษฐกิจที่พอเพียง และเตรียมพร้อมการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ASEAN Community

สี่ประจำโรงเรียน เทา-แดง

อักษรย่อ ค.ส.

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

ภารกิจ

โรงเรียนบ้านดอนสันติเป็นโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 มีภารกิจหลักสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ

1. จัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในหลักสูตรอนุบาลศึกษา เพื่อให้เด็กก่อนประถมศึกษาได้รับการพัฒนาความพร้อมด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ สังคม เต็มตามศักยภาพตามวัยให้มีความพร้อมในการเข้าเรียนระดับประถมศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน

2. จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับเด็กที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ในเขตบริการทุกคนให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความรู้ ทักษะ เจตคติและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และมีคุณภาพตามที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนบุคลากรจำแนกตามประเภท (อัตรากำลัง)

ประเภทบุคลากร	ไม่มีวุฒิศู	วุฒิทางการศึกษา					รวม	หมายเหตุ
		ต่ำกว่าอนุปริญญา	อนุปริญญา	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	ปริญญาเอก		
ผู้อำนวยการโรงเรียน	-	-	-	-	1	-	1	
ผู้ช่วยผู้อำนวยการ	-	-	-	-	-	-	-	
ครูปฏิบัติการสอน	-	-	-	10	-	-	10	
ครูอัตราจ้าง	-	-	-	-	-	-	-	
ครูธุรการ	1	-	-	-	-	-	1	
ช่างครุภัณฑ์ 3	1	-	-	-	-	-	1	- ลูกจ้างชั่วคราว
รวม	2	-	-	10	1	-	13	

สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ

ปัญหาด้านการจัดการศึกษา

ระดับก่อนประถมศึกษา

ด้านปริมาณและสาเหตุ

1. ด้านจำนวนนักเรียน ไม่มีปัญหา
2. ด้านอื่น ๆ ไม่มีปัญหา

ด้านคุณภาพและสาเหตุ

นักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาผ่านเกณฑ์มาตรฐานการรับรองจากสมศ. ในรอบที่สาม จากการประเมินในวันที่ 6 – 8 กุมภาพันธ์ 2555

ระดับประถมศึกษา

ด้านปริมาณและสาเหตุ

ด้านจำนวนนักเรียนในปีการศึกษา 2556 เพิ่มขึ้น สาเหตุเพราะมีนักเรียนย้ายเข้ามา และนักเรียนที่เข้าเรียนในระดับชั้นอนุบาลมากกว่านักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1. ด้านอาคารเรียนห้องเรียน ไม่มีปัญหา
2. ด้านวัสดุสื่อการเรียนการสอน โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์มีเพียงพอสำหรับการ

จัดการเรียนการสอน

ด้านคุณภาพและสาเหตุ

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (O-net) ชั้น ป.6 ในปีการศึกษา 2555 ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินของสมศ. รอบที่สาม
2. เด็กนักเรียนมีพฤติกรรมดีขึ้นในเรื่องของการทำความเคารพ มีสัมมาคารวะ แต่ยังคงระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบ

ความต้องการ

ต้องการอยากให้นักเรียนเป็นคนเก่ง คนดี มีความสุข สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขภายใต้เศรษฐกิจพอเพียง ครูเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ปกครองชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมพัฒนาปรับปรุงให้เป็นโรงเรียนชั้นนำ

เป้าหมายและยุทธศาสตร์

เป้าหมาย และ ยุทธศาสตร์ ที่ 1 การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1. กิจกรรมการเข้าค่ายทางวิชาการระดับประถมศึกษา
2. กิจกรรมการประกวดแข่งขันทักษะทางวิชาการเพื่อมุ่งสู่งานศิลปหัตถกรรม

นักเรียนทั้งระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษา

3. กิจกรรมทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษาทั้งระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษา

4. กิจกรรมรักการอ่านระดับประถมศึกษา

5. กิจกรรมการนิเทศภายในทั้งระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษา

6. กิจกรรมการสร้างวัฒนธรรมการวิจัยให้กับผู้เรียนระดับประถมศึกษา

เป้าหมาย และ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ

1. กิจกรรมระบบการประกันคุณภาพภายในระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษา

2. โครงการเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษา

3. โครงการจัดซื้อจัดจ้าง

4. กิจกรรมระบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษา

เป้าหมาย และ ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาครูและนักเรียนให้มีทักษะในการจัดกิจกรรม

การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการใช้ ICT ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน

1. กิจกรรมการแข่งขันกีฬาภายในและภายนอกระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษา

2. กิจกรรมการแปร่งฟันหลังรับประทานอาหารกลางวันระดับปฐมวัยและระดับ

ประถมศึกษา

3. กิจกรรมการบริหารหลังเคารพธงชาติระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษา

4. กิจกรรมอาหารเสริมนมและอาหารกลางวันระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษา

5. กิจกรรมการอบรมศึกษาดูงานของครูและบุคลากรในโรงเรียน

เป้าหมาย และ ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมภายใต้ปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียง

1. กิจกรรมการเข้าค่ายเด็กดี V – STAR นักเรียนระดับประถมศึกษา

2. กิจกรรมวันแม่แห่งชาติระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษา

3. กิจกรรมวันเข้าพรรษาระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษา

4. กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษา

5. กิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระในวันสิ้นสุตัสปดาห้ระดับปฐมวัยและระดับ

ประถมศึกษา

6. กิจกรรมการเข้าค่ายพักแรมลูกเสือ-ยุวกาชาด

เป้าหมายและยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาระบบบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วม

1. โครงการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

2. โครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
3. โครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. โครงการร่วมด้วยช่วยกัน
5. โครงการจัดนิทรรศการผลงานการเรียนรู้สู่ชุมชน

พันธกิจ

1. จัดการศึกษา มุ่งเน้นให้นักเรียนเป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข
2. จัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและศักยภาพของผู้เรียน

ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. จัดการศึกษาให้ได้มาตรฐานการศึกษา
4. ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาครูด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและใช้ ICT ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน
5. บริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วม

เป้าประสงค์ และ จุดเน้น

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 5 กลุ่มสาระวิชาหลักเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 จากปีที่ผ่านมา
2. นักเรียนชั้น ป.1 – ป.3 ทุกคนอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็นและใฝ่ดี
3. นักเรียนชั้น ป.4 – ป.6 อ่านคล่อง เขียนคล่อง คิดเลขคล่องและใฝ่เรียนรู้
4. นักเรียนชั้น ป.1. – ป.6 ทุกคนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 8 ประการ (รักชาติ ศาสน์กษัตริย์ ซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ)
5. เพิ่มศักยภาพนักเรียนในด้านภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และด้านเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาความเป็นหนึ่งในสองของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
6. ประชากรในวัยเรียนทุกคนเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง ลดอัตราการออกกลางคัน ศึกษาต่อและประกอบอาชีพ
7. ส่งเสริมการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
8. นักเรียน ครูและสถานศึกษาได้รับการพัฒนาเตรียมความพร้อมสู่ประชาคม

อาเซียน

9. โรงเรียนบ้านคอนสันติ มีระบบประกันคุณภาพภายในที่เข้มแข็งและผ่าน

การรับรองจากการประเมินคุณภาพภายนอก

ยุทธวิธีการดำเนินการให้บรรลุตามเป้าหมาย

1. ให้นักกลางกรทุกกลุ่มเป้าหมายได้ศึกษาทำความเข้าใจแนวนโยบายของรัฐบาล

สำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียน และร่วมมือวางแผน การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม

2. จัดหา ปรับปรุง พัฒนา เครื่องมือเทคโนโลยีให้เพียงพอและมีคุณภาพ
3. ประชาสัมพันธ์สื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
4. พัฒนาบุคลากรในโรงเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้เข้าใจ

บทบาท ภารกิจในความรับผิดชอบของตนเอง

5. กำหนดแนวทางในการพัฒนาโรงเรียน

เป้าหมายตัวชี้วัด

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 5 กลุ่มสาระหลักเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 จากปีที่ผ่านมา
2. ร้อยละ 100 ของนักเรียนชั้น ป.1. – ป.3 อ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็นและใฝ่ดี
3. ร้อยละ 100 ของนักเรียนชั้น ป.4 – ป.6 อ่านคล่อง เขียนคล่อง คิดเลขคล่องและ

ใฝ่เรียนรู้

4. ร้อยละ 100 ของนักเรียนชั้น ป.1. – ป.6 ทุกคนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 8 ประการ (รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ)
5. ร้อยละ 100 ของนักเรียนเพิ่มศักยภาพในด้านภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และ ด้านเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาความเป็นหนึ่งของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
6. ร้อยละ 100 ของประชากรในวัยเรียนทุกคนเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง ลดอัตราการออกกลางคัน

7. ร้อยละ 100 ของโรงเรียนส่งเสริมการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

8. ร้อยละ 100 ของนักเรียน ครูและสถานศึกษาได้รับการพัฒนาเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

9. ร้อยละ 100 ของโรงเรียนบ้านดอนตันดี มีระบบประกันคุณภาพภายในที่เข้มแข็ง และผ่านการรับรองจากการประเมินคุณภาพภายนอก

ผลการจัดการศึกษาที่ผ่านมา

ตารางที่ 2 แสดงผลการทดสอบ O-NET นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2555

กลุ่มสาระ								
ไทย	สังคม	อังกฤษ	คณิต	วิทย์	สุขฯ	ศิลป์	การงาน	เฉลี่ย
56.08	58.00	35.70	64.00	40.00	67.53	49.40	59.36	53.76

ตารางที่ 3 แสดงผลการทดสอบ N-T นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2555

กลุ่มสาระ								
ไทย	สังคม	อังกฤษ	คณิต	วิทย์	สุขฯ	ศิลป์	การงาน	เฉลี่ย
57.62	-	-	48.10	28.33	-	-	-	44.68

ตารางที่ 4 แสดงข้อมูลบุคลากรทางการศึกษา

ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	งานที่รับผิดชอบ	ครูประจำชั้น/วิชา
1	นายสุรสิทธิ์ มิทรวงค์	ผอ.รร.	ทุกงาน	ประจำวิชา
2	นางปราณี บุคตโคตร	ครู	บริหารทั่วไป	ประจำชั้น
3	นายณรงค์ บุคตโคตร	ครู	งบประมาณ	ประจำชั้น
4	นางไพรวลัย ทองดี	ครู	บริหารทั่วไป	ประจำชั้น
5	นางสุทธิลักษณ์ ไชยมูล	ครู	วิชาการ	ประจำชั้น
6	นายสำเนียง ทัพสุริย์	ครู	วิชาการ	ประจำชั้น
7	นายสมเด็จ หารสุโพธิ์	ครู	วิชาการ	ประจำชั้น
8	นางละมัย ศรีจันทร์ไชย	ครู	งบประมาณ	ประจำชั้น/วิชา
9	นางจิรนนท์ หารสุโพธิ์	ครู	บริหารทั่วไป/วิชาการ/งบประมาณ	ประจำชั้น/วิชา
10	นายไพบูลย์ บุคตะโคตร	ครู	บุคลากร/บริหารทั่วไป	ประจำวิชา
11	นายประสิทธิ์ ศรีจันทร์ไชย	ครู	งบประมาณ	ประจำวิชา
12	นายสมศักดิ์ จันทร์งษ์	ลูกจ้างชั่วคราว	บริหารทั่วไป	-
13	นางสาวสุพัฒตรา ถิ่นจันดา	ครูธุรการ	งานธุรการ	-

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนนักเรียนรายชั้น (ปีการศึกษา 2556)

ชั้น	จำนวนห้องเรียน	จำนวนนักเรียน		
		ชาย	หญิง	รวม
อนุบาล 1	1	13	7	20
อนุบาล 2	1	15	12	27
รวม	2	28	19	47
ชั้น ป. 1	1	13	13	26
ชั้น ป. 2	1	11	12	23
ชั้น ป. 3	1	8	9	17
ชั้น ป. 4	1	12	6	18
ชั้น ป. 5	1	13	7	20
ชั้น ป. 6	1	12	10	22
รวม	6	69	57	126
รวมทั้งสิ้น	8	97	76	173

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนหมู่บ้านในเขตบริการของโรงเรียน

ที่	ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด
1	บ้านคอนอิเอิน	10	แห่ใต้	โกสุมพิสัย	มหาสารคาม
2	บ้านดอนสว่าง	11	แห่ใต้	โกสุมพิสัย	มหาสารคาม
3	บ้านสันติสุข	12	แห่ใต้	โกสุมพิสัย	มหาสารคาม
4	บ้านดอนเหนือ	14	แห่ใต้	โกสุมพิสัย	มหาสารคาม
5	บ้านสันติสุข	16	แห่ใต้	โกสุมพิสัย	มหาสารคาม
6	บ้านคอนโพธิ์ไทร	17	แห่ใต้	โกสุมพิสัย	มหาสารคาม

รางวัลความภาคภูมิใจ

1. ปี 2551 รางวัลเหรียญเงินปติมากรรมลอยตัวนักเรียนชั้น.ป.4-6 ระดับภาค ที่จังหวัด
สกลนคร
2. ปี 2552 เหรียญทองแดงตอบปัญหาสุขภาพและเหรียญเงินปติมากรรมลอยตัว ของ
นักเรียนชั้น ป. 4-6 ระดับภาค ที่จังหวัดอุบลราชธานี
3. ปี 2552 รางวัลโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทอง ระดับจังหวัด
4. ปี 2553 รางวัลเหรียญทองปติมากรรมลอยตัวนักเรียนชั้นป.4-6 ระดับภาคที่จังหวัด
อุดรธานี
5. ปี 2554 รางวัลเหรียญเงินวาดภาพระบายสี นักเรียนชั้นป.1-3 ระดับภาค ที่จังหวัด
มหาสารคาม
6. ปี 2555 รางวัลเหรียญเงินการจัดทำหนังสือเล่มเล็กของนักเรียนชั้น ป. 4-6 ระดับภาค
ที่จังหวัดชัยภูมิ และเหรียญเงินปติมากรรมลอยตัว นักเรียนชั้น ป.1-3

ข้อมูลเกี่ยวกับขยะมูลฝอยในโรงเรียน

จากเอกสารรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปีการศึกษา 2555 พบว่าโรงเรียนเป็น
สถานที่ที่มีนักเรียน ครู บุคลากร เจ้าหน้าที่และบุคคลต่างๆที่มารวมกันอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึง
ก่อให้เกิดแหล่งขยะมูลฝอยได้ในหลายลักษณะดังนี้

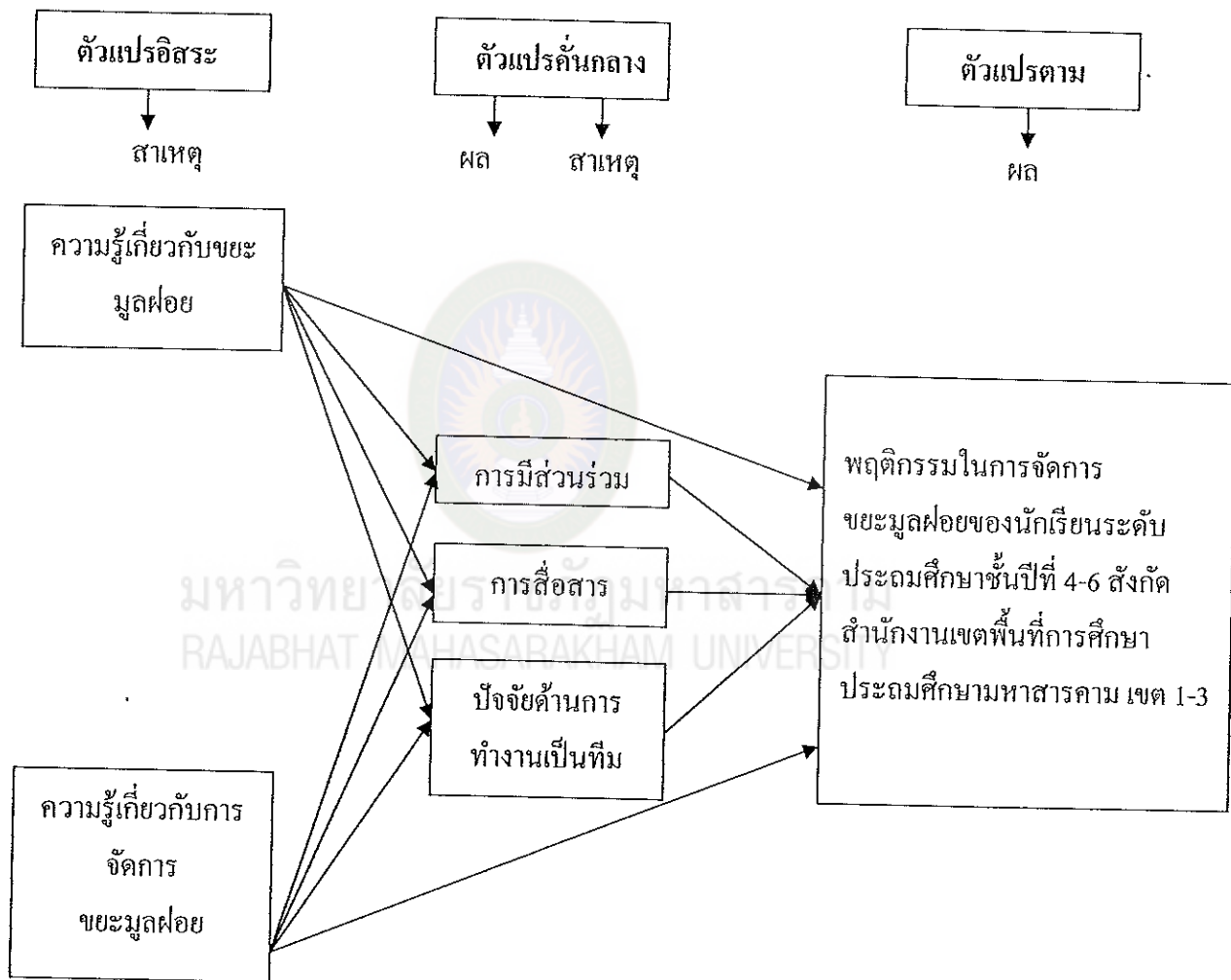
1. ขยะมูลฝอยที่เกิดจากตัวครู นักเรียน บุคลากร เจ้าหน้าที่ ลูกจ้าง ซึ่งขยะมูลฝอย
ประเภทนี้ได้แก่ เศษอาหาร เศษแก้ว ผัก ผลไม้ ถุงพลาสติก ถ่าน ไฟฉาย เป็นต้น
2. ขยะมูลฝอยที่เกิดจากร้านค้าในโรงเรียน ขยะมูลฝอยประเภทนี้ได้แก่ เศษอาหาร เศษ
แก้ว ถุงพลาสติก ขวดแก้ว ขวดพลาสติก เศษกระดาษ ภาชนะบรรจุอาหารและขนม เป็นต้น
3. ขยะมูลฝอยที่เกิดจากห้องพยาบาล ขยะมูลฝอยประเภทนี้ได้แก่ เศษภาชนะบรรจุยา
และน้ำยา สำลี ผ้าพันแผล เป็นต้น
4. ขยะมูลฝอยที่เกิดจากผู้มาติดต่อราชการ ขยะมูลฝอยประเภทนี้ได้แก่ เศษอาหาร ผัก
ผลไม้ ถุงพลาสติก เศษกระดาษ ขวดเครื่องดื่ม เป็นต้น
5. ขยะมูลฝอยที่เกิดจากห้องเรียน ซึ่งเกิดจากกิจกรรมการเรียนการสอน ขยะมูลฝอย
ประเภทนี้ได้แก่ เศษกระดาษ สี ปากกา ดินสอ เป็นต้น
6. ขยะจากโรงอาหาร ขยะประเภทนี้ได้แก่ เศษอาหาร ผัก ผลไม้ แก้วน้ำพลาสติก กล่อง
โฟมหรือถ้วยโฟม หลอดดูด เป็นต้น
7. ขยะมูลฝอยที่เกิดจากพ่อค้าแม่ค้าที่นำอาหาร ผลไม้และเครื่องดื่ม เข้ามาจำหน่ายใน
โรงเรียน ขยะมูลฝอยประเภทนี้ได้แก่ เปลือกผลไม้ ห่อกระดาษ ถุงพลาสติก เศษไม้ แก้วพลาสติก
กล่องโฟม เป็นต้น

การจัดการขยะมูลฝอยในโรงเรียน

โรงเรียนบ้านดอนสนธิเป็นโรงเรียนขนาดกลางมีนักเรียนจำนวน 173 คน จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงชั้นชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในด้านการจัดการขยะมูลฝอยพบว่าโรงเรียนยังขาดระบบการจัดการที่เหมาะสมเป็นต้นว่า มีข้อจำกัดด้านบริเวณพื้นที่ทิ้งขยะมูลฝอยที่จำกัด การขาดความตระหนัก ความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยของผู้เรียน เช่น การคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้ง การใช้น้อย การนำกลับมาใช้ซ้ำ การนำไปขายและการสลายทำปุ๋ย ตลอดจนการขาดอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวก เช่น ถังขยะ เป็นต้น (โรงเรียนบ้านดอนสนธิ : 2555 : 50 - 52) ปัจจุบันโรงเรียนไม่ได้จัดการขยะมูลฝอยที่เป็นรูปแบบที่แน่นอน แต่ได้จัดการขยะมูลฝอยในรูปของการเผาเท่านั้น โดยขยะมูลฝอยที่นำไปเผานั้นมีทั้งเศษกระดาษ ใบไม้แห้ง ถุงพลาสติก และอื่นๆ ซึ่งไม่ได้แยกประเภทของขยะมูลฝอยเอาไว้ สถานที่ในการเผาขยะมูลฝอยจะอยู่ที่หลังอาคารเรียน ซึ่งก่อเป็นกำแพงล้อมรอบขยะมูลฝอยเอาไว้ เมื่อมีการเผาขยะมูลฝอยก็จะทำให้เกิดปัญหาส่งกลิ่นเหม็นและควันไฟรบกวนครูและนักเรียนในขณะที่ทำการเรียนการสอน ถังขยะที่โรงเรียนใช้จะเป็นถังที่ทำจากยางรถยนต์ไม่มีฝาปิด บางครั้งก็จะมีสุนัขเข้าไปคุ้ยคว้าถังขยะ ทำให้เกิดความสกปรกกรุงรัง บางทีก็มีวัยรุ่นเยาวชนที่เข้าไปเล่นกีฬาในช่วงเวลาหลังเลิกเรียน นำขวดน้ำดื่ม ขวดสุราเข้าไปดื่ม ตลอดจนนำขนมและของขบเคี้ยวเข้าไปรับประทานเมื่อเต็มหมดหรือรับประทานหมดแล้วก็ทิ้งขวดทิ้งถุงพลาสติกไว้ทั่วบริเวณสนามกีฬา ก่อให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอยในโรงเรียน การรวบรวมขยะมูลฝอยส่วนใหญ่จะแบ่งนักเรียนเป็นชั้นหรือเป็นทีมให้รับผิดชอบในการทำความสะอาดในบริเวณที่โรงเรียนแบ่งให้ การรวบรวมหรือการนำขยะมูลฝอยไปทิ้ง นักเรียนจะนำไปทิ้งที่บริเวณเผาขยะมูลฝอยด้วยตัวเองของแต่ละคน ขยะ มูลฝอยที่เผาไหม้ไม่หมดก็จะผสมปนอยู่กับเถ้าถ่าน และสะสมเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จนในที่สุดก็เกิดเป็นปัญหาโรงเรียนไม่มีที่ทิ้งขยะมูลฝอย และที่สำคัญปัญหาที่ก่อให้เกิดขยะมูลฝอยสาเหตุมาจากพฤติกรรมของนักเรียน ซึ่งจำเป็นจะต้องได้รับการแก้ไข พัฒนา เพื่อให้การจัดการขยะมูลฝอยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยของนักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1-3 ทั้งทางตรงและทางอ้อม ประกอบด้วย 1) ความรู้เรื่องขยะมูลฝอย 2) ความรู้เรื่องการจัดการขยะมูลฝอย 3) การสื่อสาร 4) การมีส่วนร่วม และ 5) การทำงานเป็นทีม ผู้วิจัยจึงนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ รายละเอียดตามแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย